...De pest voor een schip

Rosalie Sprooten

bron
Rosalie Sprooten, *...De pest voor een schip*. De Geus, Breda 1989

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/spro002pest01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

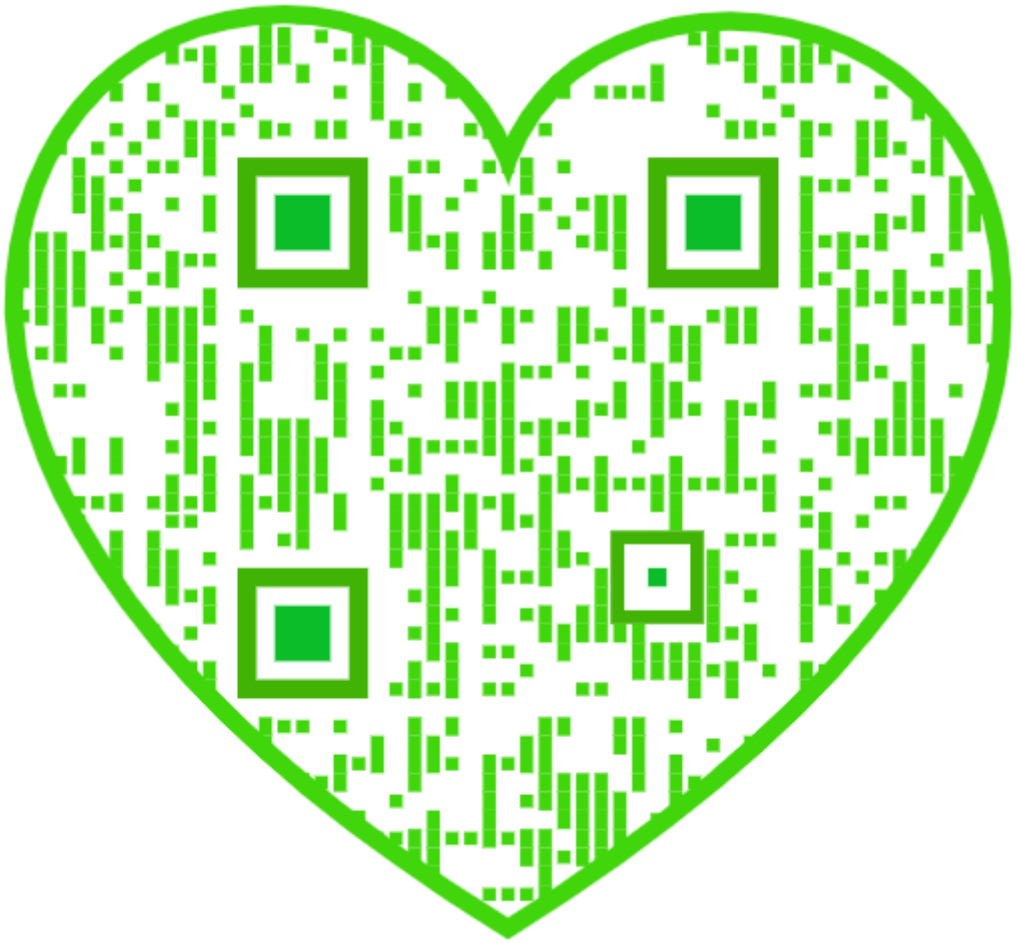

Voor Marie en Marie-Thérèse,

Proloog

Omdat we vrijdags geen vlees mochten eten, kwam die dagen vis op tafel. Vreemd voedsel voor een volk dat zover van de zee woont maar de arm van het kerkelijk gezag reikte tot op het bord. Als de pastoor in zijn zondagspreek toespelingen maakte op de enkeling die zich daaraan onttrok, viel er een ijzige stilte in de kerk. Iedereen wist wie hij bedoelde, ik zag het aan de hoeden van de vrouwen.

Noodgedwongen kocht mijn moeder vis op de markt. Ze haalde hem zomer en winter met de fiets in G. Wanneer ze terugkwam, moest ik haar helpen om alle boodschappen die aan het stuur van de fiets hingen naar de keuken te brengen. Ook de haringen die in doorweekte kranten onder de snelbinders van de bagagedrager hadden gelegen. Er hing een weeïge lucht aan die ik vies vond en die aan mijn hele lijf leek te plakken. Ik droeg ze zover mogelijk voor me uit naar de keuken zodat zelfs geen puntje van het papier mijn jurk kon raken.

‘Stel je niet aan,’ riep ze mij achterna, ‘zo word je nooit een dapper meisje.’

Zo gauw ik het pak had neergelegd, rende ik naar buiten met mijn handen in de lucht en gespreide vingers om de geur in slierten van mij af te laten glijden. Ik keek, hardlopend, achter mij en zag de lange draden die ik in gedachten rond de lantaarnpalen wikkelde en, als dat niet voldoende was, ook nog om het hek dat voor de kerk stond. Pas daarna kon ik weer naar binnen om mijn handen te wassen.

Elke donderdag als ik uit school kwam, hoopte ik dat zij er al was. Een enkele keer gebeurde dat ook en

dan had Berta, die bij ons werkte, haar geholpen de overvolle fiets te ontlasten.

Maar meestal kwam ze later. Dan had ze tegenwind gehad, zei ze, zodat ze niet tegen de berg op kon fietsen. Of ze was opgehouden door mijn tante die aan de voet van de helling woonde. Ook kwam het voor dat ze buiten het dorp op mijn vader wachtte. Wanneer de klok twaalf sloeg, hield hij op met zijn werk in het weiland of op het veld. Dan liepen ze samen naar huis. Over zijn linkerschouder droeg hij de riek of schop. Met de rechterhand aan de bagagedrager hielp hij haar met de hele vracht naar boven.

Ons huis stond op een heuvel aan de ingang van het dorp. Zodoende kon ik de weg makkelijk overzien. Ik had hen vaak halverwege zien stilstaan, het dal inkijkend, soms wijzend naar bomen die nog gesnoeid moesten worden of naar verwaarloosde weilanden van deze of gene. Zij had daar een goed oog voor.

Die markt sloeg ze geen week over. Iedereen in het dorp wist dat ze als jong meisje ook al wekelijks naar G. ging om de Herverkaasjes te verkopen die op de boerderij van mijn grootvader werden gemaakt. Tijdens zo'n donderdagmorgen hadden ze elkaar voor het eerst ontmoet. Op de kaarten die ze elkaar daarna stuurden, had ik gelezen dat die markt voor hen een plaats van belofte was.

Hij aan haar: ‘Waarde M. ik zal zorgen dat ik a.s. donderdagmorgen weer in G. geraak. Kom maar niet door het dorp met Uwen fiets. U weet hoe de menschen zijn. Ik zie U daar wel op de bekende plaats. Ik verheug mij er op U weer te zien. Geküsst, Uwe toegenegen N.’

Zij aan hem: ‘Lieber N. Deze week ga ik vroeger naar de markt want L. gaat met mij mee. Zij moet eerst nog bij H. in W. een andere korf halen die men

in Duitschland voor haar gekocht heeft. Ik denk veel aan U. Geküsst und liebe grüße, Uwe M.'

Ik speelde met die kaarten en probeerde ze te lezen. Naarmate ik ouder werd, ontsloot zich een tijd die ik niet gekend had. Ik leerde een taal die mij vreemd was. Soms stelde ik haar vragen daarover. Meestal kreeg ik geen antwoord. Ze keek dan peinzend uit het raam. Vaak zong of neuriede ze het liedje, 'Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei.' Wat bedoelde hij met 'U weet hoe de mensen zijn' en waar was die bekende plaats?

'Je moet haar die kaarten niet geven,' had ik mijn vader horen zeggen.

Maar als het op woensdagmiddag regende, haalde ik de doos waar zij ze in bewaarde uit de grote zwarte kist die in hun slaapkamer stond en las de teksten die in sierlijke letters voorop gedrukt waren. Zo had hij haar een serie van zes kaarten gestuurd over 'Des Meeres und der Liebe Wellen.' Er stonden zeilbootjes op, zacht oranje en lichtblauwe golfjes die over enkele stenen kabbelden. Aan de oever, op een rots, in innige omhelzing, een paartje omringd door gele en rose bloemen. In de wolken stond een versje gedrukt. Op mijn verzoek las ze aanvankelijk de regels voor. Later heb ik ze uit mijn hoofd geleerd.

> Leg, an mein Herz dein Köpfchen
> Und fürcht dich nicht so sehr.
> Vertraust du dich doch sorglos,
> Dem weiten wilden Meer.

Het duurde lang voordat ik begreep dat de tekst en het plaatje naar een voor mij onbekende zee verwezen. Maar het was juist deze kaart die het verlangen in mij wakker maakte om op reis te gaan, vooral ook

omdat de jongen op de oever zo aandachtig naar het meisje keek. Alsof ze bij elkaar hoorden. Maar ook omdat zij zo'n mooie jurk van zachte paarse stof droeg, die elegant over de knieën plooide tot aan haar enkels.

Ik stelde mij voor hoe het zou zijn om in zo'n jurk te dansen.

Hoewel mijn vader boer was, ontfermde hij zich wekelijks over de vissen. Op donderdagmiddag nam hij na het eten en zijn middagdutje het pak met vieze kranten, haalde de haringen eruit en deed ze in een emmer met schoon water om ze te ontzilten. Daar bovenop werd de blauwe deksel van de braadketel gelegd.

Ik was mij er voortdurend van bewust dat er dode stinkende dieren in huis lagen waar kop en staart nog aanzaten. Daarom vermeed ik op bepaalde dagen de achterkeuken. Ik moest steeds nieuwe uitvluchten verzinnen, want mijn moeder wist vaak iets te bedenken dat juist daar gehaald of gebracht moest worden. Het hele vertrek had de stank van haringen in natte kranten aangenomen.

'Waar komen die vissen vandaan?' vroeg ik op een dag.

'Van ver,' zei hij.

'Hoe ver dan?'

'Amsterdam of Friesland.'

'Uit Friesland komen onze koeien toch?'

'Je kunt er ook vissen. Daar is het einde van ons land en het begin van de zee.'

Wat was ver? Heerlen? Aken? Luik?

Mijn vader ging wel eens naar Roermond met andere boeren uit het dorp om te vergaderen over stamboekkoeien. Hij is weer boven in Holland, zei mijn

moeder dan trots tegen de buurvrouw en een dag later moest hij vertellen wat daar allemaal te zien was. Grote winkels waar mooie kleren en prachtige hoeden te koop waren. Meubels, serviesgoed en moderne machines. Alles was er. Behalve boerderijen, die lagen buiten de stad.

Wat was ver? Wat was de zee? Stonk die net zo erg als de haringen? Hoeveel maal de Geul was de zee?

Nadat de haringen een dag in het water hadden gelegen, ging hij met de emmer naar de pomp en goot het troebele water er af. Met één hand hield hij de vissen tegen maar kon daarmee niet voorkomen dat sommigen in de bak vielen alsof ze weer met het water mee wilden, door de afvoer naar de Geul en misschien wel naar de zee waar ze vandaan kwamen. In gedachten maakte ik ze weer levend en liet ze ontsnappen naar die grote poel water die ergens moest zijn en waarvan ik mij geen voorstelling kon maken.

‘De zee, dat is water waaraan geen einde komt,’ zei mijn broer, ‘De zee is diep en er zitten mensverslindende monsters in met zulke grote klauwen.’

‘Hoe kom je bij de zee?’

‘Als je de weg naar G. neemt en altijd rechtdoor blijft lopen tot boven in Holland, dan heb je plotseling natte voeten en als je nog verder doorloopt, verzuip je.’

‘Verdrinken,’ riep mijn moeder vanuit de gang.

‘Verzuipen,’ zei hij, nu iets zachter met een blik naar de deur.

's Nachts voelde ik in het donker een warme hand op mijn hoofd die ik wel had willen vasthouden.

‘Waarom schreeuw je zo?’ vroeg mijn moeder en dekte me weer toe.

Op een dag zag ik hoe mijn vader de haringen met een bot schilmesje de buik opensneed en het vel van hun lijfje stroopte. Dat geluid ging me door merg en been. Ik stelde mij voor hoe een reus zo met mijn vader of moeder zou doen. Of met een van de koeien. Of met mijn kat.

'Waarom doe je dat, papa?'

'Dieren moeten geslacht worden', zei één van mijn broers. Hij pakte de kat die rustig in een stoel lag te slapen en onder luid gegil maakte hij gebaren alsof hij haar buik opensneed. De kat gaf geen kik. Ze hing slap in zijn handen. Ik schreeuwde dat hij haar met rust moest laten, maar een andere broer pakte mij op en zette mij onder luid geschreeuw uit de keuken. Ik stampte nog enkele malen woedend tegen de deurpost en gaf toen mijn verzet op. Zij waren met vijven. Ik was alleen.

Wacht maar, dacht ik en nam mij de zoveelste maal voor om hen later alles betaald te zetten.

Vader zei geen woord.

Soms glipte een vis tussen zijn dikke vingers door en kwam op tafel of op de vloer terecht. Met mijn ogen tekende ik dan een kring om die plek waar de vis was gevallen en stapte er de volgende dagen overheen.

Op 'n dag gleed dezelfde vis drie maal uit zijn handen. Hij werd vreselijk kwaad, vloekte en gooide het dier keihard op het aanrecht. Door de kracht gleed de vis tegen de tegels en bleef half gebogen liggen met zijn kop omhoog alsof hij met zijn laatste kracht nog wilde ontsnappen. Toen pas zag ik dat er echte ogen in zaten die mij aankeken. Ook in de emmer kwamen nu alle ogen tot leven en leken om hulp te vragen. Monden gingen in een laatste noodkreet open en dicht. Ik wilde schreeuwen, iets doen, ze bevrijden uit de handen van mijn vader. Waarom sneed hij in de vissen? Er

begon iets te golven. Ik wist niet of het in de emmer ontstond of in mijn lijf. Zo hard als ik kon, rende ik naar buiten, de stal in naar de koeien en gaf in de mestgoot alles over wat ik die dag had gegeten.

‘Wat is er toch met je aan de hand?’ vroeg mijn moeder die toevallig binnenkwam.

‘Hij doet ze pijn, ze zijn niet echt dood, ik heb het zelf gezien’ huilde ik.

‘Jij bent ziek. Dieren zijn om op te eten.’

‘Dat is niet waar. Papa komt in de hel.’

Met een emmertje in mijn ene hand en een kaart van de serie Des Meeres und der Liebe Wellen in de andere hand liep ik het dorp uit. Ik wist nu zeker dat de kaart iets met de zee had te maken. Ze had het zelf gezegd.

‘Stil maar, we zijn er zo,’ suste ik de ongeduldige vissen.

Dagenlang bleven we onderweg. Ik liep langs bossen en weilanden, berg op, berg af. Ik zou net zo lang zoeken tot ik hun tehuis gevonden had. Ik bad tot God, tot Maria en Jozef in wiens bijzondere bescherming ik was opgedragen bij mijn doop. En tot Franciscus die speciaal voor de dieren zorgde. Soms hield ik de emmer beschermend voor me zodat niemand erbij zou kunnen komen. Ik trotseerde hun weeïge geur omdat ik boete moest doen voor mijn vader die hen had opengesneden. Gij zult niet doden, stond er in de katechismus. De pastoor had het ook op school gezegd. Omwille van de kat en de koeien wilde ik niet dat hij verdoemd zou worden.

Eindelijk had ik de afbeelding van de kaart bereikt. Ik zette meteen het emmertje neer en één voor één liet ik de vissen weer in het water glijden. Sierlijk en als van zilver kwamen ze weldra tot leven en zwommen

bij mij vandaan. Ik ging op de rots zitten. Dit was dus de zee. Achter mij in een bosje zaten zangvogels en om mij heen bloeiden geurige bloemen in alle kleuren. Ik was blij dat ik mijn vader verlost had. Warm zonlicht gleed over mijn mooie paarse jurk van zachte zijde, zachte glinsterende zijde.

Trouwen

‘Jij trouwt niet met een protestant,’ schreeuwde hij toen ik te kennen had gegeven dat ik met Max wilde trouwen. De ingelijste familieleden op het dressoir leken onder zijn gebulder te bewegen. Ik was op zijn kwaadheid wel voorbereid, maar misschien had ik toch beter kunnen wachten met die mededeling. In de stal, tijdens het melken, zou hij nooit zo tegen me uitgevallen zijn.

‘Als je maar weet dat we geen cent voor je bruiloft betalen.’

Ik had zelf weinig kunnen sparen, dat wist hij. In de dorpshotels, waar ik in de zomermaanden enkele uren per dag werkte, was niet zoveel te verdienen. Van de fooien had ik, lang voordat ik Max leerde kennen, een stapel handdoeken gekocht. Ik bewaarde ze in een kist van mijn moeder, zoals ook zij dat vele jaren geleden met haar uitzet had gedaan. Van tijd tot tijd had ik kleine huishoudelijke spullen aangeschaft. Gedroomd van een volledig servies, liefst twaalfdelig en van een echt zilveren bestek. Met spijt dacht ik aan de voorbereidingen die enkele vriendinnen nu troffen voor hun bruiloft. Mijn zwarte kist was nog niet tot op de helft gevuld. Ik zou het hem nooit vergeven als hij me zonder bruiloft het huis uit liet gaan.

Ik overwoog of hij het tegenover de familie zou aandurven. Natuurlijk trouwde ik graag, zoals mijn nichtjes en vriendinnen, in de kerk, met veel toeschouwers en gasten. Sinds mijn kinderjaren had ik die gebeurtenis in mijn dromen geschilderd. Het wit van mijn jurk, de lange sluier en de gouden ring die vol liefde aan mijn vinger werd geschoven.

‘We kunnen ook in stilte trouwen’, zei ik om hem te raken.

‘In stilte, in stilte, maar niet hier,’ riep hij verontwaardigd, ‘wie het daglicht schuwt, die trouwt in stilte.’

Zijn gezicht was rood en gezwollen van opwinding. Aders liepen als dunne touwen over zijn neus en wangen. Ik dacht aan de foto van een achttienjarige jongen. Als ik met mijn vingers stukken van zijn gezicht afdekte, zag ik hoe al mijn broers op hem leken. Mijzelf kon ik noch in zijn, noch in haar portret terugvinden.

Hij was mijn vader, ik moest van hem houden. Dat was me zo geleerd.

In mijn kinderjaren was ik vaak bang voor hem geweest, omdat hij in driftbuien hard kon slaan. Nu zou hij dat weer willen, dat voelde ik. Vijf jaar geleden, had ik door snel te bukken een klap kunnen ontwijken zodat zijn hand keihard tegen een hoek van de keukenkast aankwam. Ik had me uit de voeten gemaakt. Briesend was hij me achterna gerend tot aan de voordeur, maar die had ik zo hard dicht gegooid dat ze uit het slot sprong en tegen zijn hoofd botste. Pas laat in de avond was ik met kloppend hart terug naar huis gegaan.

Hoewel zijn uitval me ook nu weer beklemde, nam ik mij toch ter plekke voor hem deze keer te trotseren. Wat me ergerde, was dat hij nooit met een van mijn broers zo zou hebben gesproken. Ze negeerden elkaar. O ja, hij leed onder de teleurstelling over de weg die zijn kinderen waren gegaan. Geen van zijn zonen had enige interesse in de boerderij getoond. Integendeel, ze gingen tekeer over zijn prachtige stamboekkoeien die hem na aan het hart lagen. Dat er alle dagen gemolken moest worden. Dat een boer geen zondag vrij was.

Zij hadden wel iets anders voor met hun leven. Ik was de dochter die tegen alle hoop in te weinig hulp bood in de huishouding, die zonodig boekjes lezen moest. Van die stomme romannetjes, riep hij dan smalend. Waarom zat hij vaak achter de koeien in de stal op een melkkruk wat voor zich uit te staren? Waarom stond zij zo op haar wekelijkse marktdag? Ik kan me niet herinneren dat ik ooit met haar mee mocht.

De pantalon slobberde om zijn lijf en werd door versleten bretels omhoog gehouden. Moeder zat aan tafel en streek denkbeeldige plooien uit het kleed, een gebaar dat ze altijd maakte als er ernstig nagedacht moest worden, maar vooral als ze diplomatiek wachtte totdat hij was uitgeraasd. Nooit zou ze hem afvallen in onze aanwezigheid. Een solidariteit die ik haar sinds mijn kinderjaren kwalijk had genomen, want hij kon heel onredelijk zijn.

'Ik zeg je dat ze niet deugt. Nou zie je wat er van terecht is gekomen. Jij met je nonnenschool. Die verrekte kwezels hebben haar bedorven.'

Hoe vaak had ze dat al te horen gekregen. Wist hij veel hoe ongelukkig ik toen op die school in de stad was. Zij had er op gestaan dat ik voor een betere opvoeding bij zusters in de leer moest, dat was waar. Zij had voet bij stuk gehouden, daarin ernstig gesteund door een tante die minstens eens per week mijn moeder opmerkzaam maakte op mijn gebrek aan behoorlijk gedrag.

Wijselijk hield ze nu haar mond. Ik stond tegen de deurpost geleund en voelde, zoals zo vaak, zijn woorden als een vernedering. Het liefst had ik hem geslagen, geschopt en tegen hem geschreeuwd. Maar zij wilde altijd dat ik mijn mond hield, terwijl de kwaadheid in mij net zo fel oplaaide als in hem. Juist daarom kon ik hem zo haten.

‘En dan ook nog iemand die op zee werkt en een baard draagt. Vroeger trok het uitschot daarnaar toe, mensen die iets op hun kerfstok hadden.’

Ik dacht aan zijn oudste broer die ik niet gekend had en die in zijn jonge jaren naar Atjéh was gegaan, tot grote schande van de familie. Dat kon ik hem nu wel onder zijn neus wrijven maar hij gaf me de kans niet.

‘Het leven zal jou nog wel wijzer maken. Op handen en voeten zul je naar huis kruipen. Dat voorspel ik je.’

Hij zweeg even om dat toekomstbeeld goed tot mij door te laten dringen. Eert Uw vader en Uw moeder, flitste het door mijn hoofd. Een kwestie van gehoorzaamheid, had de pastoor uitgelegd.

‘Zeg jij ook eens iets,’ riep hij plotseling naar mijn moeder.

‘Wat zou ik moeten zeggen. Jij zegt het toch.’

Haar gerimpelde handen lagen nu stil. Af en toe bewoog een vinger over de steel van een geborduurde bloem in het tafelkleed. De kleuren van haar schort detoneerden met de omgeving. Ik kon mijn ogen niet van haar afhouden. Al jaren was ik gevangen tussen een mengeling van haat en medelijden. Ze waren allebei zo oud.

‘Waarom moet jij ook altijd uit de toon vallen?’ zei hij nu zachter, ‘waarom trouw je niet met een gewone boerenjongen?’

‘Ja’, hoorde ik haar zeggen.

Hij keek uit het raam. Een merel zocht op de grond naar voedsel. De berk, waaronder dit gebeurde, had hij zelf geplant. In de winter hing hij zwoerden aan de stam. Dan zat hij uren voor het raam naar de mezen te kijken die hun acrobatische toeren voor hem leken op te voeren rond het spek.

Ik viel uit de toon in het dorp, dat was waar. Lang voordat ik Max leerde kennen, had ik me dat gereali-

seerd. Maar nog eerder had ik mijzelf gezworen dat ik hier niet zou blijven. Ik dacht aan de verveling die op zondag in ons huis en daarbuiten hing. Als zij na de afwas ging rusten en het overal doodstil leek te worden en zelfs bijna geen pluisje stof meer door de kamers dwarrelde. Het volslagen stilstaan van de tijd, waarin alleen mijn ouders langzaam ouder werden. De hunkering om ooit daaraan te kunnen ontsnappen. Ik wilde net zo vrij zijn als mijn broers. Maar ik was een meisje en dat kreeg ik vaak te horen.

Ik was niet dapper. Met kloppend hart was ik het gesprek met hen begonnen. Max stond nu thuis voor dezelfde opgave. Dat maakte me sterk. We hadden elkaar moed ingesproken voordat hij vertrok. Ik dacht dat protestanten misschien minder problemen zouden hebben met zoiets, maar hij had me verzekerd dat het vooral voor zijn moeder een hele teleurstelling zou zijn. Zij was niet erg gesteld op katholieken. Ik voelde me slecht en ondankbaar.

‘Mama en ik staan overal alleen voor, jullie gaan maar. Het is een bende hier. Ik weet niet eens waar je broers zijn, niemand zegt mij hier iets.’

Door te zwijgen beaamde ze zijn klacht.

‘En het gebeurt niet! We zullen eens zien wie hier de baas is.’

Hij onderstreepte zijn plotselinge uitval met een harde vuistslag op tafel. Ik hoopte dat hij zijn hand op z'n minst gekneusd had. Mijn moeder wreef weer over haar schort.

‘Allez Nol, bedaar nou. Houd je een beetje in,’ zei ze met een lage kalmerende stem die deze keer geen effect had.

‘Jij moet haar nog maar wat steunen. Wijven!’

Ik kon die grofheid uit zijn mond niet verdragen. Straks zou de kat weer op zijn schoot zitten en zou-

den zijn handen dromerig over de zachte vacht gaan, een gebaar dat ik steeds gefascineerd volgde. Als ik mijn ogen dichtdeed, kon ik nog zijn ongeschoren wang voelen waar ik over mocht strijken toen ik nog een kind was.

Zij zweeg weer. Als mijn broers zo te keer gingen, riep ze beschaamd alle heiligen uit de hemel aan en smeekte om vergeving, vooral ook met het oog op de buren.

Enkele dagen later was de strijd rond mijn huwelijk beslecht. Zij won altijd. Hoe ze dat deed, weet ik niet. Ze kon hem bespelen, ik rekende daarop.

'Je moet toch maar proberen katholiek te blijven,' zei ze tijdens de afwas.

'Als we kinderen krijgen, laat ik ze dopen, dat beloof ik je.'

Op dat moment durfde ik haar niet aan te kijken. Zij wist dat ik sinds twee jaar zondags niet meer naar de kerk ging. Daar had ze verdriet over gehad. Misschien nog. Toen had ze gezegd dat papa het niet mocht weten vanwege zijn hart. Iedere zondag verliet ik het dorp om zogenaamd bij de paters naar de kerk te gaan. Ik fietste in de buurt van het klooster, dronk koffie bij een vriendin om tegen half twaalf weer thuis te zijn, ongeveer op het moment dat hij uit de hoogmis kwam. Ik vertelde hem wie ik gezien of gesproken had en wie naar zijn gezondheid had geïnformeerd. Hij met zijn zwakke hart. Als hij werkelijk zou weten hoe ik twijfelde aan alles wat hij me ooit over de kerk had geleerd, dan zou hij doodvallen van woede.

In de pastorie hing een groot schilderij. Vader en moeder in gebed verzonken voor het middagmaal. Een zoon kijkt onverschillig toe met de pet op zijn

hoofd, terwijl de vader ter ere van God vroom de hoed heeft afgezet.

‘Een slechte zoon die zijn ouders veel verdriet doet,’ had de pastoor mij vorig jaar gezegd en me daarbij doordringend aangekeken.

Ik voelde talloze ogen achter de ramen als ik buiten liep. Zolang ik mij herinnerde, had ik de ogen van mijn vader gevoeld, vooral in de kerk. Registrerend of ik ter communie ging dan wel daarvan af gehouden werd door een mogelijk gepleegde doodzonde. In mijn kinderjaren stelde ik mij voor dat ik als een engel uit de kerkbank kon opstijgen en op het oksaal achter hem ging staan. Ik zweefde over de hoofden heen naar het altaar, tussen de bloemen en kaarsen door tot vlak bij de pastoor. Ik fluisterde ‘zoutzak’ in zijn oor of tilde hoog zijn soutane op zodat iedereen zijn magere kromme benen en zijn onderbroek kon zien. Een keer bevond ik mij op de schouder van een misdienaar net op het moment dat de consecratie door belgerinkel werd aangekondigd. Daar schrok ik zo van dat ik bijna flauw viel. Verschrikt keek ik naar mijn vader maar gelukkig hield hij zijn ogen op de partituur van het Sanctus gericht. Want keek ik in de kerk om, sprak ik met een vriendin tijdens de mis, luisterde ik niet oplettend tijdens de preek, alles zag hij vanaf het oksaal. Waar ik kwam, voelde ik ogen op mij gericht die mij doordringend aankeken.

Maar op een dag, midden in het toeristenseizoen, kwam een wandelaar op het terras zitten om uit te rusten. Ik liep op hem toe en vroeg of hij iets wilde drinken. Hij keek mij aan, vier, vijf, misschien zes tellen, ik weet het niet meer. Hij droeg een baard. Haren krulden donker rond zijn gezicht. Nog nooit had ik zo'n knappe man in het dorp gezien.

‘Koffie graag,’ zei hij.

Ik had het amper gehoord. De tijd stolde als het ware even tussen ons. Zijn ogen, ik zag alleen zijn ogen die diep bruin waren en me gevangen hielden in verbazing. Er was zo'n mengeling van spot, warmte en verdriet in zijn blik. Met kloppend hart zette ik de bestelling op tafel en ging bij hem vandaan in de overtuiging dat hij me aandachtig nakeek. Voor het eerst in mijn leven was dat aangenaam en spannend. Ik werd op slag verliefd. Vreemd genoeg heb ik onbedaarlijk gehuild toen hij me, twee dagen later, voor het eerst kuste.

Daarna zat hij dagelijks op het terras. En terwijl ik koffie en frisdranken rondbracht, wist ik dat hij me volgde. Iedere beweging die ik maakte, omgaven zijn ogen met warmte. Mijn rug werd rechter. Ik droeg vanaf die dag mijn hoofd fier omhoog.

'Dat ik je hier moet vinden, in dat kleine dorp,' zei hij en hield niet op de contouren van mijn gezicht te omlijnen. Ik was zo trots dat hij van zover was gekomen en mij had uitgekozen. Ik schreef onze namen op biervilt jes, op de muur van mijn slaapkamer, in mijn dagboek en in de binnenkant van mijn linkerhand.

'Max is een aardige jongen, maar een zeeman, dat zal het leven van alledag niet makkelijk maken,' zei mijn moeder.

Ik had blij moeten zijn dat ze me niet de les las zoals mijn vader had gedaan. Maar ik waste gewoon door, het ene kopje na het andere en gaf niet eens antwoord. Ik voelde de warmte van haar rechterarm als ze een kopje pakte dat ze zorgvuldig en snel afdroogde. Bij haar ging, hoe dan ook, het dagelijkse werk altijd door. Onder alles wat gezegd werd, verborg ze de teleurstelling over de dochter die ik was. De kloof tussen vader en mij was nog groter. Woede leek de laatste jaren tussen ons te staan. Woede, omdat ik zijn

vrouw, die toevallig mijn moeder was, niet voldoende van haar werk ontlastte. Deze protestantse zeeman, kon de kloof nauwelijks vergroten. Wat wist ik van het zeemansleven? Romantische en dramatische smartlappen hadden voor mij het beeld bepaald.

‘Ik kom zo vaak thuis als ik kan,’ zei Max.

Toch kon dat geen troost voor mij zijn. Ook niet na zijn verhalen over de wilde vaart. Hij had de Hogere Zeevaartschool doorlopen en daar een opleiding als marconist gevolgd. Ik had niet eens geweten dat je voor zoiets naar school kon gaan. Wat wist ik überhaupt van de zee? Vroeger had ik schepen op de Maas gezien en ik was ook wel eens van Maastricht naar Luik gevaren.

Toen hij met een vrachtboot naar Zuid-Amerika vertrok, was ik ontroostbaar. Ik had mijn betere helft verloren. Soms, als ik te lang naar zijn foto keek, was het alsof zijn gezicht onherkenbaar werd. Alsof mijn handen nooit die huid hadden aangeraakt. Maar 's avonds, in het donker van mijn kamer, kwamen alle herinneringen weer tot leven. Zijn heldere stem, zijn krachtig lijf en stevige armen die me veilig omsloten. Zijn lippen die verlangend in een zoektocht over mijn blote schouder waren gegaan toen we onder een appelboom in het gras lagen. Onder mijn kussen lag zijn foto en in gedachten schreef ik brieven waarin ik hem vertelde over mijn verlangens zoals ik ze nooit zou durven uitspreken. Ik stelde mij voor dat hij weer op het terras zat en van achter een krant alle lijnen van mijn lichaam volgde dat langzaam begon te tintelen. Maar niemand lette op mijn eenzaamheid, behalve mijn vader. In hem leefde een stille hoop op. Ik zag het aan de verwachtingsvolle manier waarop hij naar me keek als ik 's morgens beneden kwam. Ik kon het niet uitstaan.

‘Zo vaak als ik kan.’ Dat hield toch in minstens een

half jaar alleen zijn, later. Zou mijn liefde standhouden tegen de brand van het gemis? Ik trok blaadjes uit margrieten. Wel niet, wel niet, wel niet. Natuurlijk zou ik wel met hem trouwen.

Brieven uit Zuid-Amerika drongen aan op een huwelijksdatum.

'Schrijf maar hoe je die dag wilt hebben, liefste. Het zal de mooiste dag uit ons leven worden, dat beloof ik je. We gaan er samen iets van maken. Ik geniet van de boot, van het water en van de warmte. Er zijn vliegende vissen, zo groot als haringen. Ze hebben geen echte vleugels natuurlijk maar iets dat er op lijkt. Ze springen omhoog en komen soms op het dek terecht. Dan gooi ik ze terug in het water.

Je kunt ze niet eten. De dolfijnen zijn zo mooi om te zien. Ze buitelen langs de boeg van het schip. Het is net of ze lachend boven de golven uitspringen. Ik zou willen dat je bij me was. Iedere vezel van me verlangt naar jouw aanwezigheid. In september kom ik je halen en dan varen we samen de wereld rond. Schrijf me gauw.'

Zijn huishoudster had mij vriendelijk verzocht te wachten totdat de eerwaarde een telefoongesprek had beëindigd. Ik stond in het midden van de kamer. In de verte hoorde ik hem praten. Bars, zoals hij dat altijd deed. Vroeger schroomde hij niet om de wandelstok te gebruiken tijdens de godsdienstlessen, maar de tijden waren veranderd. Achter me hing het grote schilderij. Zonder om te kijken wist ik hoe spottend de ongehoorzame zoon naar zijn vrome ouders keek.

De deur werd met een zwaai geopend en ruisend kwam hij binnen in zijn lange zwarte soutane. Ik vroeg mij af of hij de vele knoopjes iedere avond lospeuterde.

Er was een mop over een pastoor en een zeug. Wat is het verschil? Een zeug heeft twee rijen knoopjes en de pastoor maar een. Op school had ik er om gelachen, maar thuis viel dat raadseltje niet in goede aarde. Twee dagen na schooltijd niet buiten spelen, want de pastoor was een dienaar Gods, zei mijn vader. Maar dat laatste geloofde ik allang niet meer. Ik herinnerde mij te goed dat ene moment waarop het perspectief van mijn leven volkomen veranderde. Ik wilde bidden, zoals ik iedere avond deed. Vergeving vragen voor mijn zonden, voor mijn onkuise gedachten, voor het bestaan van mijn zondig lijf...

Zo helder als maar kon, zag ik dat wat geloof heette plotseling als één grote leugen. Als een satanische pesterij. Leven met de kerk was leven met een allesoverheersend schuldgevoel dat door mijn ouders, de onderwijzers en de pastoor dag in dag uit gevoed werd. Het is niet waar, dacht ik, het kan niet waar zijn, er kan geen god zijn. Ik wilde niet langer mijzelf, dag in dag uit, nietig en slecht noemen. Ik voelde me bedrogen en het volgende moment onzeker over wat ik zo zeker meende te weten nu. Vanaf die dag ging ik steeds minder naar de kerk.

‘En Wilma, wat verschaft mij de eer?’

Alsof hij dat al niet wist.

‘Ik heb gehoord dat je verkering met een zeeman hebt. Is dat waar?’

Zijn gezicht stond streng. Toch kreeg ik een hand. Ik knikte in afwachting van een vermaning. Hij keek de kamer rond en vond de sigaren op het dressoir.

‘Aan het einde van de zomer willen we graag trouwen.’

‘Is het waar dat hij protestant is?’

‘Ja meneer pastoor, hij is gelovig.’

‘Maar niet katholiek.’

Uit de keuken kwamen etensgeuren. Zou hier ooit iemand meeëten?

Had hij er een vermoeden van wie ik in werkelijkheid was? Wie had mij hier tot paria gemaakt? Of had ik dat zelf gedaan? Ik was er zeker van dat mijn huwelijk met Max de zoveelste fout was die ik tegen de kerk en mijn ouders beging en toch wist ik tegelijkertijd niet wat ik verkeerd deed. Ik moest hier weg. Op den duur zou ik voor niemand meer kunnen verbergen dat ik een ongelovige was, en dan, zijn hart... Vooral voor hem moest ik weggaan. Ik zou de schuld niet kunnen dragen.

'We zouden graag voor een priester en een dominee willen trouwen.'

Hij pakte een sigaar en keek aandachtig naar de punt. Het volgende moment werd een lucifer krachtig over de zijkant van het doosje gestreken en brak. De sigaar stak nu als een kanon uit zijn mond. Weer werd de lucifer, maar nu voorzichtiger, aangestreken. Het zwakke vlammetje flikkerde in zijn gezicht.

'Wat haal je nou in je hoofd?' zei hij terwijl hij tussen de woorden door aan de sigaar zoog.

De geur van de rook die hij uitblies en die als een wolk door de kamer zweefde, deed me denken aan zondagmiddagen, aan bruiloften en begrafenismaaltijden.

'In heel Nederland is nog nooit iemand met zo'n voorstel bij de pastoor gekomen. Hoe kom je op die gedachte? Is dat iets van die zeeman?'

'Hij heeft er niets over gezegd, maar ik probeer me in de situatie van zijn ouders te verplaatsen.'

In mijn knieën trilde iets.

'Protestanten hebben nu eenmaal niet het ware geloof.'

De punt van een zwarte schoen kwam onder de

zoom van zijn soutane uit. Onder het leer bewogen zijn tenen ongeduldig heen en weer.

Ik kneep mijn handen tot vuisten. Waarom kon ik niet tegen hem op? Waarom waren mijn argumenten altijd minder dan die van mijn vader, van mijn broers of zoals nu, van de pastoor? Altijd kwam er een moment waarop er iets in me barstte dat toch in toom moest worden gehouden. Hard met een deur smijten, schreeuwen of met de voeten stampen was het enige wat verlichting bracht. Maar dan riep mijn moeder weer: ‘Die drift zal ik jou wel afleren.’

‘Als we niet recht doen aan zijn ouders trouw ik liever niet in de kerk,’ zei ik uitdagend.

Mijn hart bonkte. Ik werd moe van het staan. De pastoor leunde tegen het bureau. Boven zijn hoofd prijkte een groot kruis op de muur. Een van de kruisen in ons huis had ik omgedraaid. Niemand had het gemerkt.

‘Ben jij het geloof van je ouders wel waardig?’

Zijn linker ooglid trilde. Waarom bood hij me geen stoel aan?

‘Geloof jij nog wel in God?’

‘Ik denk het wel.’

In mijn kinderjaren werd ik beschermd door een God die mijn vader was, die ergens zijn moest al kon ik me geen voorstelling van zijn verblijf maken. Ik wist zeker dat hij altijd bij me was, dat hij naar me luisterde, dat hij ook voor mijn ouders, de kat en de koeien zorgde. God vergeeft altijd, had ik gelezen en 's avonds in bed had ik, onder de dekens weggekropen, hardop gezegd: ‘God is mijn vader en die vergeeft mij.’

De pastoor trok vol aandacht aan zijn sigaar en ging achter het bureau in een stoel zitten.

‘Durf je dat wel aan met een zeeman? Je zult veel

alleen zijn en je moet maar afwachten of hij je trouw zal blijven. In die havens wemelt het van vrouwen die een zondig leven leiden.'

Hij trok een lade open en haalde er een boekje uit.

'Het zwakke vlees, het zwakke vlees...'

Ik probeerde mij het iets te lange gezicht van de pastoor naast dat van een vrouw voor te stellen, een vrouw die met armen en benen om hem heen bewoog en tergend langzaam de knopen van de soutane losmaakte. Ze kroop slijmerig over zijn lichaam, raakte huid en haren aan van top tot teen terwijl hij smachtend om hulp schreeuwde uit angst voor de doodzonde. Onthutst keek ik naar het beeld dat ik zelf had opgeroepen en kleurde.

'Ik zal de bisschop om dispensatie moeten vragen. Voordat jullie trouwen moet hij hier komen voor godsdienstlessen en dat idee van jou met die dominee kan natuurlijk niet. Dat is tegen de voorschriften van de kerk. Daar werk ik niet aan mee.'

'Dan zie ik er verder vanaf om in de kerk te trouwen', hoorde ik mijzelf zeggen.

Hij schoof langzaam de stoel naar achteren. Ik kon niet anders dan hard in de riem van mijn schoudertas knijpen. Buiten scheen de zon. Ik voelde het hellevuur aan mijn voeten. Ik kon niet meer terug. Maar alsof hij mijn antwoord niet gehoord had, vroeg hij: 'Wanneer kan hij komen voor godsdienstlessen?'

'Max is voorlopig nog in Zuid-Amerika.'

Dat zal niet gebeuren, dacht ik en daar was ik zeker van. Tegenover mijn familie zou dat in ieder geval een steekhoudend argument zijn. Nuchter en praktisch waren ze wel, op mijn vader na. Ik deed enkele stappen naar de deur.

'Dan ga ik nu maar.'

Hij bleef nog zitten terwijl hij zijn hoofd schuin

hield en me meewarig aankeek.

‘Wat moet jij nou met een zeeman? Dat is toch niks voor een Limburgs meisje.’ Toen stond hij op en liet me uit.

‘In ieder stadje een ander schatje,’ zei hij nog terwijl de deur achter mij dichtklapte. Of had ik me dat verbeeld? Twee dagen later belde ik hem op met de mededeling dat ik definitief afzag van een huwelijk in de parochiekerk en dat ik mijn heil zou zoeken daar waar het gezag van de bisschop niet bepalend voor mij was.

‘Ik hoop dat God je genadig mag zijn,’ zei hij zuchtend.

Dat hoopte ik ook.

Vertrek

Toen ik definitief besloten had om enkele jaren met Max mee naar zee te gaan, maakte dat thuis hoegenaamd geen indruk meer. Wie trouwde viel, wat zijn verdere levensweg betreft, buiten het ouderlijke gezag.

'Zoiets kan zij alleen maar bedenken,' had ik hem tegen mijn moeder horen zeggen.

'Ik weet het,' had zij zuchtend geantwoord.

Maar zo had ik het niet bedoeld.

Er was een moment geweest waarin het mij onmogelijk scheen om met Max te trouwen. Er zou te weinig in mijn leven veranderen als hij voortdurend op zee was en slechts enkele malen per jaar voor een kort verlof naar de wal kwam. Ik zag het al voor me, dat ik moederziel alleen in een stad in het Westen zou wonen. Zijn vlakke land, de zee, al dat water, mijn heuvels met bossen, weilanden en koeien, ik dacht dat het niet samen kon. Ik had Max in een brief over mijn twijfels geschreven. Een week later kreeg ik plotseling telefoon, helemaal uit Houston. Max leek van streek te zijn.

'Er is een oplossing, er is een oplossing. Over.' kraakte het in mijn oren, waarna de verbinding werd verbroken.

Atmosferische storingen, zo meldde de juffrouw van Scheveningen Radio mij. Hoe misvormd zijn stem ook geklonken had, ik voelde mij weer helemaal met hem verbonden en genoot twee dagen daarna nog van de sensaties die dat korte telefoontje bij mij had opgewekt. Enkele uren later ontving ik al een telegram.

'Neem nog geen besluit! Brief volgt! Liefs Max.'

Toen de brief eindelijk kwam, stond daarin dat hij zijn beroep wilde opgeven om een baan aan de wal te zoeken als ik meende het leven met een zeeman niet aan te kunnen. Voor niets en niemand laat ik je gaan, schreef hij. Ik was geschokt over wat mijn twijfels bij hem teweeg hadden gebracht. Ik kon het niet geloven dat ik zoveel voor hem betekende. Uren had ik naar zijn verhalen over het leven op zee geluisterd, in gedachten alle reizen meegemaakt.

'Stel je voor Wilma, na weken alleen maar water om je heen, is er plotseling in die vlakte een vuurtoren. De cadans van het schip veranderd. De bulderende zee wordt door de naderende kust in toom gehouden. De verlatenheid die je in die grote watervlakte voelt, die deel uitmaakt van het leven op zee, is voorbij. Je vergeet even alles wat achter je ligt. De strook aarde die langzaam uit het water omhoog lijkt te komen en vorm krijgt heeft heel je aandacht.'

Het moest fantastisch zijn. De vele vreemde landen, het leven aan boord. Hij meende voor de zee geboren te zijn, het was zoiets als een roeping. In zijn jongensjaren spijbelde hij vaak om op zijn fiets naar de Nieuwe Waterweg te rijden. De grote zeeschepen voeren af en aan terwijl hij daar droomde van het wegvaren, om het even waar naar toe. Toen had hij al geweten dat hij marconist wilde worden. Vanuit een mooie ruimte verbindingen maken en tegelijkertijd onzichtbaar zijn. Ik had niet het recht hem dat te ontnemen. Welke man zou dit voor mij doen? Hij had me verteld dat vrouwen van officieren wel vaker meevoeren, vooral op Scandinavische schepen. Ik had meteen een brief geschreven en aangeboden om eerst enkele jaren met hem mee te gaan. Daarna konden we een huis zoeken ergens in het land. Als we samen waren, wilde ik ook graag elders wonen.

Ik had wel op mijn vingers kunnen uittellen dat mijn ouders voor die keuze de vlag niet zouden uitsteken, maar het leek mij een aardig compromis.

Max was dolgelukkig met mijn voorstel en stuurde vanuit de eerstvolgende haven een lange brief vol trouwplannen.

Mijn vader had het huwelijk een beetje mokkend meegemaakt. Bijna de hele dag zat hij in een hoekje, met zijn sigaar en een borrel. De hoed op het hoofd alsof hij op een bus zat te wachten die hem naar huis kon brengen. Het had hem al geïrriteerd dat hij in een zwart pak moest. Hij was verknocht aan zijn dagelijkse plunje, vooral aan de stalkleren die hij het liefst de hele dag aanhield en waarmee hij tot grote ergernis van mijn moeder een mest-en koeiengeur in huis verspreidde. Ik had geen hekel aan die lucht, mijn moeder wel. Zij had notabene haar hele leven op een boerderij gewoond. En dan zijn pijp. Dat hij die niet mee mocht nemen naar de bruiloft, dat was wel het ergste. Maar zij had het in enkele woorden verboden: ‘Nol, dat gebeurt niet, ik ga me niet voor jou en die stinkpijp zitten schamen.’ Daarna was hij weer uitgevallen over mij, mijn huwelijk en de zeeman.

Dat hij die dag zijn hoed ophield, was zijn protest. Ik had haar blikken naar hem wel gezien.

Toen we aan tafel gingen, hoorde ik haar zeggen: ‘Allez Nol, zet die hoed af.’ Maar hij zei dat hij een koude kop had en hield hem op. Ik kan me niet meer herinneren of hij ons gelukgewenst heeft.

De dominee, waar vooral de familie van Max zo opgetogen over was, stak hem als een visgraat in de keel. Tegen mijn schoonouders sprak hij nauwelijks. Toen ik na de plechtigheid mijn moeder zag, moesten we beiden huilen. Achter haar stond een hele sliert mensen te wach-

ten om ons te feliciteren. Ik vond de situatie zeer gênant, vooral voor Max maar ik kon niet meer ophouden. Links en rechts werden mij zakdoeken aangereikt want die had ik in alle consternatie vergeten in het witte tasje te stoppen. Misschien dacht Max dat ik nu al spijt had. Hij stond wat onhandig naast me, zei zachtjes dat het niet erg was en streelde mijn hand. Ik wist werkelijk niet waarom ik zo huilde. Het leek wel een begrafenis. Van een moeder kon ik me dat nog wel voorstellen, die hoort verdrietig te zijn als haar enige dochter trouwt, maar toch had ik eerder verwacht dat mijn huwelijk haar zou opluchten.

Na de bruiloft gingen we enkele dagen in een buurthotel in afzondering omdat een echte huwelijksreis niet mogelijk was. We werden geacht telefonisch bereikbaar te blijven en klaar voor onmiddellijk vertrek. Vanaf de derde dag na ons huwelijk had Max ons ergens in Rotterdam aangemeld, als kandidaten voor de wilde vaart. De eerste nacht met Max, die de apotheose van al mijn jongemeisjesdromen had moeten worden, verwaterde in vermoeidheid en gêne. Ik wist me geen raad met zijn naakte lijf dat naast en bovenop mij lag. Ik was bang te stikken onder zijn gewicht en kon het gevoel van doodzonde niet van mij afzetten. Overal waren zijn strelende handen en zijn mond in een zoektocht over mijn lichaam. Hij was ontroerd van geluk terwijl ik innerlijk huilde van schaamte. Het was alsof een koude wind door mijn buik ging en mijn bloed stolde in kleine ijskristallen. Ik kon er niet van slapen hoewel Max mij verzekerde dat hij niet teleurgesteld was en er beslist betere tijden voor ons zouden komen. Van het geheime verlangen dat ik zo gekoesterd had, bleef weinig over. De daarop volgende avonden zag ik met enige zorg tegemoet al liet ik daar niets van blijken.

Na vijf dagen was onze huwelijksreis ten einde. Meteen begonnen we met het inpakken van de koffers. Over wat wel of niet meegenomen moest worden, spraken we uitvoerig al viel het woord ‘zee’ geen dag. Het leek er meer op dat we voor langere tijd op vakantie zouden gaan. Maar iedere keer als de telefoon rinkelde, kwam mijn vader even later binnen om zijn pijp te zoeken die meestal gewoon in zijn linker jaszak zat.

Hij was de laatste dagen opvallend veel bij Gonda, de koe die ik van hem had gekregen. Ze herkende me. Zodra ik de stal inliep, stond ze op. In het weiland kwam ze op mij toegelopen. Soms op een drafje met haar waggelend dik lijf, of dromerig langzaam als ze pas gegraasd had.

‘Die mag jij voortaan melken,’ had hij vijf jaar geleden gezegd. Vanaf die dag had ik haar verzorgd. De rug geborsteld, de staart gewassen en gekamd. Haar ogen schoongemaakt zodat vliegen haar minder hinderden. En af en toe een extra brok gegeven of het eerste verse gras in het voorjaar als ze moe was van het lange staan in de winter.

Als ik op een bepaalde plaats in de tuin stond, dan kon ik mijn vader in de verte zien, vaak geleund op de steel van een riek die hij altijd meenam naar het weiland. De koe als een hond naast hem, de grote kop gebogen. Hij klopte op haar stoffige nek of hield gewoon een hand op haar rug.

Ik vond hem dan zo oud en onbereikbaar.

Naarmate de dagen verstreken, werd Max ongeduldiger. We hadden geen inkomen, geen eigen woning of huisraad. We teerden op een beetje spaargeld. De bruiloftsgasten waren ontredderd geweest bij hun inkopen, want wat viel er een paar te schenken dat geen

aanstalten maakte om een huishouding op te zetten. Vriendinnen die in dezelfde tijd trouwden, zaten te pronken in hun kraakheldere huurwoningen in afwachting van de eerste misselijkheidsverschijnselen. We bezochten ze, dronken koffie uit splinternieuwe kopjes, gezeten in meubilair waar lang voor was gespaard. Een enkele keer overviel mij weer de twijfel als we daarna op weg naar huis waren.

'Je zult er geen spijt van krijgen,' zei Max, 'Er is vaak een zwembad aan boord, genoeg vertier in de vrije tijd. Er worden films gedraaid, er is goed eten en gewoonlijk werken er aardige mensen.'

Wat kon ik nog meer verlangen?

'Schepen zijn zo mooi, zo wit, ze glijden als sierlijke vissen door het water. Als de zon erop schijnt, glimmen ze van genot en trots.'

Zo ongeveer had ik ze wel op de Maas gezien.

'Maar als het stormt?'

'Dan bonken ze als dappere reuzen op de golven. Ze laten zich niet kisten. Dat moet je zien, hoe ze vastberaden op hun doel af stevenen.

Als je er goed over nadenkt is een schip juist heel veilig. Op straat kun je ook een been breken of dood gereden worden door een of andere dronken idioot. Het is zo'n kleine aparte wereld, Wilma, waarin je je geborgen kunt voelen. Alles is overzichtelijk door de beperking. Je bent steeds op weg naar andere landen, naar onbekende culturen en toch ben je gewoon thuis en tegelijkertijd ook op je werk. Het is een leven in een notedop. Vind je dat niet prachtig?'

Hij strekte zijn armen naar mij uit.

'Kom eens bij me, meisje van me. Je moet niet zo somber kijken. We zullen samen heel gelukkig worden. Ik zal je beschermen, er zal heus niets gebeuren.'

Hoe kon ik hem duidelijk maken dat ik me zo dicht

tegen hem aan wel veilig voelde maar dat zijn woorden me niet altijd konden overtuigen. Hij drukte me steviger tegen zich aan. Ik sloot mijn ogen en voelde zijn lichaamswarmte. Zijn lippen speelden op de huid van mijn hals. Ik moest stevig op mijn tanden bijten om niet in huilen uit te barsten.

'Aan boord zullen we vrijen dat de vonken er van af vliegen. Je bent een vrouw vol belofte, weet je dat wel?' fluisterde hij aan mijn oor.

Het was alsof hij tegen iemand anders sprak. Ik maakte me los uit de omhelzing en voelde me van top tot teen warm worden. Ik zag mijzelf in de kolkende zee. Naast het verlangen om weg te gaan, voelde ik ook tal van gevaren op mij af komen.

'Wat is er Wilma? Je bent toch niet ziek?'

Ik probeerde opgelucht te kijken maar intussen dacht ik aan mijn watervrees. Zwemlessen hadden indertijd die angst alleen maar vergroot. Ik had hem daar niets over verteld. En dan de zeeziekte. Hoe zou ik die doorstaan? Ik had wel tien pakjes pillen gekocht tegen reisziekte. Daar kon ik desnoods de wereld ook nog vijf maal mee rond vliegen.

Maar als we samen wandelden door de weilanden die aan de Geul lagen, vertelde Max weer over landen en steden die hij bezocht had en over het spannende leven aan boord. Ik stelde mij voor hoe we hand in hand door witte steden zouden lopen ergens in Amerika of in het Verre Oosten onder een stralende zon. Ik had ze voor het kiezen, die steden, Singapore, Mexico, Kaapstad, Tokio.

Hoe zou de tropenzon voelen?

'Je moet me niet alleen laten in de havens.'

Ik dacht aan donkere steegjes en blanke slavinnenhandel die ik in televisiefilms had gezien.

'Ik zal altijd bij je zijn.'

's Nachts werd ik wakker, keek in het donker en durfde me geen voorstelling meer te maken van wat me te wachten stond. Mensverslindende monsters kwamen boven. Ik liep in het water en kwam niet vooruit. Het samendrukken van de borstkas. Waar had ik dat gelezen? Max sliep. Een straatlantaarn scheen door de kier van het gordijn in zijn gezicht. Rond zijn ogen zaten rimpels alsof hij zelfs in de slaap nog in de verte moest turen.

Vader zat in de donkere keuken. Omdat er geen ramen waren, brandde meestal de lamp. 's Nachts, als hij niet slapen kon, speelde hij hier patience. Dat was bijna iedere nacht. Wat had hij toch te piekeren?

‘Papa, we gaan weg.’

Moeizaam stond hij op en draaide zich naar mij toe. Zijn knie kraakte en verschrikt greep hij er met zijn hand naar.

‘Is het al zo laat?’

‘We moeten om acht uur aan boord zijn.’

Sinds de huwelijksdag hadden we weinig met elkaar gesproken. Toch kan ik niet zeggen dat hij mij ontliep. Het was eerder zo dat ik hem uit de weg ging. Ik snakte naar het nieuwe waar ik vrij zou kunnen ademhalen. Alles leek zo oud om mij heen.

De schilderijen aan de muur, de schort van mijn moeder, de manier waarop ze haar haren kamde. Zoals hij aan tafel zat, het eten naar binnen slurpend. Ik kon hier niet blijven. In een gezin van zes kinderen waar ik toch steeds alleen was. Ook niet bij de vijfenzeventigjarige man die brommend mijn vader moest zijn. Ik verdroeg zijn teleurstelling over mij niet meer.

Ik deed een stap naar voren en kuste hem op beide wangen. Mijn voorhoofd raakte de rand van zijn oude hoed. Ik rook de koeien. Hij onderging mijn kussen

met neerhangende schouders. Een moment meende ik dat hij me een hand wilde geven, maar het was slechts een gebaar om de hoed weer recht op het hoofd te zetten.

‘Dag papa.’

Ik draaide mij om. Max gaf hem een hand. Goede reis, hoorde ik mijn vader zeggen. Ik wist niet of dat ook voor mij bedoeld was. Mijn moeder omhelsde me huilend.

‘Niet doen. Ik kom gauw weer terug.’

‘Och jij,’ zei ze terwijl ze met de punt van haar schort de tranen probeerde weg te vegen.

Max reed, ofschoon we grote haast hadden, langzaam de straat uit. Mijn moeder zwaaide met een kinderlijk gebaar. Huilen zou ze nu niet meer. Hij stond enkele meters achter haar en keek geïnteresseerd naar de laatste goudsbloemen.

‘Zijn dit nu mijn ouders?’ dacht ik.

Het was alsof ik ze nooit eerder zo op afstand had gezien. Max pakte mijn hand en drukte er een kus op. ‘Dapper meisje,’ zei hij.

‘Wij zijn jong, d'aard ligt open. Lokt en roept met sterk geluid,’ zong ik vroeger bij de Jeugdvereniging. Dit moest het dus zijn. Ik had me er nooit iets bij kunnen voorstellen. Het leek nu alledaagser dan ik gehoopt had. Toen we voorbij het weiland reden waar de koeien graasden, vroeg ik Max om te stoppen.

‘We moeten ons haasten,’ zei hij en zette de auto aan de kant. De koeien hielden op te grazen en sukkelden naar het hek. Gonda snuffelde aan mijn handen.

‘Wat wordt ze oud,’ riep ik verschrikt.

Haar grijze haren waren me niet eerder opgevallen. De bolle ogen keken naar mijn handen. Ze stak haar tong uit om me te likken.

‘Ik heb niet eens een koekje voor je.’

Op een keer had hij haar vreselijk geslagen. Ik had het niet gezien maar een meisje uit het dorp, dat toevallig voorbij fietste, had het mij verteld. Het was niet te geloven en toch wist ik dat het waar was.

Ik kon er nog steeds om huilen en dat deed ik nu ook.

'Koeien mogen niet op zee, je bent te groot. Ik ben getrouwd, ik ga met hem naar Amerika. Had je dat van mij gedacht?' fluisterde ik snikkend. Ik krabde tussen haar horens en wreef over haar harige wangen. Dat vond ze fijn.

'Wat zeg je? Kom lieverd, we moeten gaan.'

'En laat je niet door hem naar het abattoir brengen,' zei ik aan haar oor voordat ik instapte.

'Waarom moet je zo huilen?'

'De koeien en zo..'

Toen ik uitgehuild was, sloeg Max een arm om mij heen en zei dat hij mij zo dapper vond omdat ik zoveel moois achterliet.

'En jij dan?'

'Het is niet de moeite waard om er verdrietig over te zijn,' zei hij luchtig.

'Je hebt toch je ouders en de kat en de hond. Daar ben je toch ook aan gehecht?'

'Ik was blij toen ik de dieren weer zag,' zei hij, 'maar voor de rest, ach, nee.'

Zijn gezicht verstrakte. Hij klemde de kaken op elkaar en had de motor weer gestart. Tot aan het volgende dorp spraken we geen woord.

'We zullen ons best doen om er iets goeds van te maken. Vind je niet, Wilma?'

'Ja natuurlijk,' zei ik.

In grote haast reisden we naar Rotterdam. We schoten door het Belgische land richting Breda want Max had uitgevonden dat dat de kortste route vanuit

Zuid-Limburg was.

Toen het dorp zo'n honderd kilometer achter mij lag, leek de betekenis van alles wat ik de laatste maanden had meegemaakt enigszins te verbleken. Ik verbaasde mij over de vluchtigheid van mijn gevoelens. De kleine auto, die hij van zijn moeder had geleend, kon nauwelijks het tempo opbrengen dat Max nodig dacht te hebben. Misschien had ik niet bij de koeien moeten uitstappen. Ik vroeg het hem, maar hij zei dat het maar kort geduurd had. Als we verder geen tegenslagen kregen, zou het wel lukken.

Ik zou wel zien. Ik voelde me als na een regenbui op een te warme dag. Het huilen had mij opgelucht. Wat niet gezegd kon worden, vond in tranen toch nog een bescheiden uitweg. Af en toe schilde ik een sinaasappel en stak een partje in de mond van Max. Ik kon zowaar in de schemering nog naar het Belgische land kijken. Ik had ook het prettige gevoel niet verantwoordelijk te zijn als we onverhoopt niet op tijd zouden komen.

Lange tijd reden we zwijgend. Waar Max met zijn gedachten was, wist ik niet. Ik probeerde me ons toekomstig verblijf voor te stellen. Ik zag alles in verblindend wit en overdadige zon. Voor het werk zou ik mijn hand niet om draaien. Ik was handig en had voldoende ervaring.

Achter Breda kuste ik Max op zijn rechterwang en bloosde van mijn overmoed.

Toen we de straat in reden waar zijn ouders woonden, stond de taxi al klaar met draaiende motor. Ik kreeg kramp in mijn darmen.

'Gelukkig,' zei Max.

Het was later geworden dan we voorzien hadden. Op het grasveld stond zijn vader naar ons uit te kij-

ken. Het gezicht van Max verstrakte. De auto werd achter de taxi geparkeerd en meteen snelde Max' vader toe en begon de bagage over te hevelen in de andere auto. Ik stond er wat onbeholpen bij en wist even niets anders te doen dan aan het weer in Amerika te denken. Waarschijnlijk omdat mijn schoonvader een van de koffers liet vallen die ik met veel gepeins en zorg over dat weer had ingepakt.

‘De lul,’ siste Max.

In de deuropening verscheen zijn moeder met een bord vol boterhammen.

‘Ma, we hebben nu geen tijd en ook geen honger.’

‘Maar jullie moeten toch iets eten, Max, wie weet hoe laat je weer iets krijgt.’

Haar stem klonk hulpeloos. De onrust die me binnen enkele minuten omgaf, na de lange intimiteit in de auto, benam mij op slag de eetlust. Ik voelde mij ook geen deel van wat er om mij heen gebeurde. Bovendien was ik haar reserves ten aanzien van ons huwelijk niet vergeten. Dat verongelijkt gezicht, alsof ik iets vreselijks gedaan had door met haar zoon te trouwen. Het lag me nog steeds zwaar op de maag.

Ondanks dat ik het klappertanden van angst voor de zeer nabije toekomst moest onderdrukken, wilde ik hier toch zo snel mogelijk weg.

‘Je kunt toch niet zonder eten naar bed, Max?’.

‘Pak dat brood maar in Ma,’ riep Max over het grasveld.

Buurvrouwen kwamen naar buiten, keken geïnteresseerd naar het toneel dat zich voor hun huis afspeelde. Ze zwaaiden ten afscheid.

‘Verdomme, ik moet ook nog even naar de doos. Pa, neem jij die twee zakken nog mee naar binnen, die moeten boven op mijn kamer totdat we terugkomen.’

Hij rende voor mij uit het huis in, gevolgd door zijn

vader die meegesleept door de onrust bijna over zijn eigen voeten viel. Ik kuste mijn schoonmoeder en gaf haar een hand.

‘Wat een haast, hè Wilma,’ zei ze alsof ze tegen een kind sprak. Max hoort nu bij mij, dacht ik. Het toilet werd doorgespoeld en even later kwam Max de kamer in. We dronken staande enige slokken koffie. Max nam het brood aan en borg het onder zijn linkerarm. Zo liepen thuis de mijnwerkers naar de bus als ze naar hun werk gingen. Ik vond het een te alledaags begin voor een reis naar Amerika. Hij kuste zijn moeder.

‘Dag lieve jongen.’ Ze aaide over zijn wang. Het was alsof ik er niet bij hoorde.

‘Blij dat ik hier weg ben,’ verzuchtte hij, toen de deur van de taxi dichtklapte.

‘Is dit nou de haven?’

De taxi ging langzamer rijden. Max en de chauffeur keken geconcentreerd naar buiten en lazen namen van schepen. Ze lagen huizenhoog in het water. Een man stond wijdbeens op straat met beide armen te zwaaien.

‘Daar is de boot. Ze staan al op ons te wachten.’

De auto stopte er vlakbij. Opzij lag de ‘Cabo Frio’ maar lang niet zo hoog als de schepen die we gepasseerd waren. We stapten uit en tegelijkertijd renden twee mannen over een smalle loopplank naar ons toe. Ik kreeg niet eens de gelegenheid om de boot aan de buitenkant op mijn gemak te bekijken. Koffers en tassen werden weer opgepakt en aan boord gebracht. Het ging allemaal in een razend tempo. ‘Heilige Antonius sta mij bij,’ mompelde ik. Op het nippertje kon ik mijn handtas redden die ik koste wat kost bij me wilde houden.

Toen ik de eerste stap op het schip zette, begon het

klappertanden weer. Ik klemde mijn kaken steviger op elkaar. Een zware oliegeur benam me bijna de adem. Achter me werd meteen de loopplank van de kade losgemaakt. Mannen riepen elkaar iets toe.

'Dat zijn de matrozen,' fluisterde Max.

Een dikke man kwam op ons toegelopen. Zijn gezicht was breed en bleek onder de pet die schuin op zijn hoofd stond, alsof hij iets te veel gedronken had. Ik verwachtte ieder moment dat hij Max een joviale klap op zijn schouder zou geven. Hij stelde zich voor als de eerste stuurman.

'Welkom aan boord. Het is een goed schip, wacht maar totdat je de kapitein leert kennen.'

Dat laatste klonk cynisch en dreigend. De vette knipoog die hij maakte, beviel mij niet. Max zei dat het een grapje was. Plotseling zag ik dat er tussen de kade en het schip een gapende ruimte ontstond die langzaam groter werd. Van schrik wilde ik schreeuwen. In één seconde leek ik wakker te worden uit een droom. Ik deed nog een stap achterwaarts.

'Kom maar Wilma.'

Max had zijn arm om mij heen geslagen.

Het was alsof al het vertrouwde dat achter me lag in dat zwarte gat viel.

'Dat was op het nippertje,' zei Max en liet me weer los. Een matroos kreeg opdracht onze bagage naar boven te brengen. De stuurman gaf aan dat we moesten volgen. Halverwege de trap maakte Max een vreemd gebaar. Door een windvlaag vloog zijn donkerblauwe uniformpet over boord.

'Noondedjuu' siste hij en greep naar zijn hoofd. Die vloek had hij van mijn vader geleerd.

'Geeft niet,' zei de stuurman, 'die vissen we weer op.'

Ik durfde bijna niet om mij heen te kijken.

De matrozen pakten twee lange stokken waar haken aanzaten en probeerden de pet uit het water te vissen. Het schip verwijderde zich steeds meer van de kade. De pet bleef achter en dreef de andere kant op. Max trok een spijtig gezicht. Ik weet zeker dat hij graag in vol ornaat zijn opwachting bij de kapitein had willen maken. De stuurman mompelde zoiets als ‘pech gehad’ en beklom verder de trap. De ijzeren leuning voelde koud in mijn hand. Onze voetstappen klonken hol toen we over het eerste dek liepen. In het lamplicht viel mij de versleten groene kleur van de vloer op. De wanden waren ooit wit geweest. Onderaan de volgende trap bleef de stuurman staan. De matrozen waren alweer beneden.

‘Bovenaan links is jullie onderkomen en zou je meteen naar de radiohut willen gaan, want er moeten zo snel mogelijk enkele telegrammen verzonden worden. Enfin, dat weet je zelf ook wel. De kapitein is op de brug’.

De trap was smal en donkerbruin, de kamer klein. Voor het bed hadden ze de bagage neergezet. We konden er nauwelijks bij. We keken in een onbeschrijfelijke bende. Lakens lagen er die getuigden van een onrustige nacht. Papier, stof en achtergelaten kleding, duidelijke sporen van een vorige bewoner die in alle haast vertrokken leek te zijn.

Ik voelde me vies en durfde niets aan te raken.

‘Jezus Wilma, wat een toestand. Valt het erg tegen?’

Ik probeerde mijn schrik zoveel mogelijk te verbergen.

‘Ze hebben natuurlijk geen tijd gehad om hier schoon te maken. Misschien is er onverwacht iets gebeurd. Ik kom er wel doorheen.’

‘Gelukkig. Het is allemaal wat kleiner dan ik me had voorgesteld, maar we hebben tenminste een schip en

weer een inkomen. Ik ga gauw.'

Hij kuste me en streek over mijn armen. Hij sprong over de bagage heen en verdween. Nog even ging de deur open.

'Sorry Wilma, zo gauw ik klaar ben, kom ik je helpen.'

Ik ging zitten op het bankje dat achter mij stond en probeerde de wanorde te overzien. Het meest opvallend en dominant in de kleine ruimte was het eenpersoonsbed dat boven zes grote laden was getimmerd. De schrik sloeg mij om het hart. Ik vroeg mij af waarom Max met mij had willen trouwen en waarom hij eigenlijk naar zee was gegaan. Het was twaalf oktober en negen uur in de avond. Dit is dus ook wilde vaart, dacht ik en voelde me weinig welkom aan boord. De twee matrozen hadden mij geen blik waardig gekeurd. Een van hen had achter de rug van de stuurman een obsceen gebaar naar de ander gemaakt.

Na een tijdje stond ik op. Mijn benen voelden loodzwaar. Met moeite opende ik onder het bed de laden en de deuren van een kastje boven de wasbak. Alles zag er even verwaarloosd uit. In de badcel vond ik een stofdoek en iets dat op een zeem moest lijken. Meter na meter begon ik de ruimte te ontdoen van de zeeman die nu God weet waar verbleef. Om half elf was alles schoon en had ik de resten in een zak verzameld. Met enige voldoening begon ik in de vrijgekomen ruimte mijn en Max' leven te ordenen naar vorm en kleur. Drie laden voor mij, drie voor Max. Onder het bankje ontdekte ik een plaats waar koffers en tassen op ons vertrek konden wachten. Een uur later was ik klaar en ging weer zitten. Ik vroeg mij af waar Max bleef. Af en toe deed ik de deur naar de gang open om enig geluid op te vangen. Alleen het gestaag ronken van de machines was hoorbaar. Ik zag lichtjes van

schepen voorbij schuiven. In de verte waren de lichten van het land zichtbaar. Ik stelde mij voor dat ik alleen op dit schip was, dat stuurloos midden op zee dobberde. Hoe mijn hulpgeroep tegen de immense stilte zou botsen. Mijn hart begon te bonzen van angst en ik moest snel in de kussens van de bank knijpen om te beseffen dat minstens tien, vijftien mensen in mijn onmiddellijke omgeving waren. Achter een van de deuren was Max. Toch hing een gevoel van verlatenheid om mij heen. De matrozen hadden er uit gezien als struikrovers. Ik besloot mijn nachtjapon aan te trekken en naar bed te gaan.

Mama sliep nu al. Ik wist precies hoe ze lag, op haar rug, de dekens net tot aan haar mond. Het hoofd iets naar rechts alsof ze hem niet wilde zien. Morgenvroeg zou ze in dezelfde houding wakker worden. Geen plooi zou dan in de dekens zijn.

Hij zou geleund op de tafel, met zijn knie op een stoel, patience spelen tot drie, vier uur deze nacht.

Ik was op weg naar Amerika.

Had ik maar één mens in deze omgeving kunnen spreken. Hoe wist ik wat me morgenvroeg te doen stond? Niemand had de moeite genomen om Max in te werken. Die had niet eens de tijd gekregen om op adem te komen. Terwijl ik me uitkleedde, nam ik voor de zoveelste maal de omgeving in me op. Even later deed ik het licht uit, klom op de tast in de kooi en probeerde te slapen. Het bed was niet breder dan tachtig of negentig centimeter, in ieder geval te klein voor twee personen. Ik voelde met mijn handen langs de opstaande wanden. Het was alsof ik in een doodskist lag. Ik snakte naar adem, wilde schreeuwen om er uit te mogen, maar een zware steen op mijn borstkas belette mij iedere beweging.

De boot vaart, de boot vaart naar Amerika, fluisterde ik. Langzaam verdween de beklemming.

Ik moest toch snel ingeslapen zijn. Toen ik wakker werd, deed Max pogingen om naast mij in het veel te smalle bed een plaats te bemachtigen.

'Hoe laat is het? Waar ben je zolang gebleven?'

'Vier uur. Er was iets mis met de radio.'

Ik was te slaperig om me verder zorgen te maken. Ik schoof tot aan de muur en voelde hoe Max zich met een zucht tegen mij aan nestelde.

'Noondedjuu, als ik dat geweten had,' hoorde ik hem zeggen.

'Wanneer komen we in Amerika aan?'

Hij sloeg een arm om mij heen en kuste me in mijn nek.

De volgende morgen had ik het eigenaardige gevoel dat de boot stil lag. Verschrikt ging ik overeind zitten en keek uit het raam. Mensen liepen op een kade. Ik dacht eerst aan een noodlanding. Of waren we weer terug in Rotterdam?

'Wat is er gebeurd? Waar zijn we?' riep ik naar Max die in de doucheruimte bezig was.

'In Felixstowe in Engeland.'

'Engeland? En Amerika dan?'

'Eerst moeten we hier bunkeren, morgen varen we verder.'

De steward, de mess en de pantry

Max had op een papiertje getekend waar ik de steward kon vinden. Achteraf gezien overbodig, want het was doodsimpel. De trap af naar beneden, in de gang direct links en dan de tweede deur rechts. Waar had ik mij druk om gemaakt.

'Stuert' stond er op het plaatje dat op ooghoogte was aangebracht. Ik bleef staan om te luisteren en betastte de muur. De gang was slecht verlicht. Mijn hart bonsde tot in de vingertoppen. Ik maakte mijn hand tot een vuist en tikte met mijn trouwring op de deur. Dat had Max me aangeraden. Het zou bij het voortdurend ronken van de machines beter hoorbaar zijn.

De deur werd onmiddellijk en met een grote zwaai geopend. Plotseling stond ik midden in het licht. Van schrik deed ik een stap naar achteren maar de gang was zo smal dat ik bijna tegen de muur botste.

'Aha, aha,' zei hij toen ik mij voorstelde, 'mevrouw telegrafist'.

Meteen kwam hij de hut uit, stak met een nerveus gebaar een sigaret aan en trok de deur snel achter zich dicht. Het daglicht dat zojuist nog ruimschoots in de gang scheen, was weer verdwenen. Het had nu net zo goed nacht kunnen zijn, zo hermetisch voelde ik mij van de buitenwereld afgesloten. Ik zocht met mijn handen enig houvast aan de muur achter mij. Even stonden we zwijgend tegenover elkaar. Geen woord schoot mij te binnen, ofschoon ik vol vragen zat. Hij wreef met de linkerhand enkele malen door zijn haren, de ogen peinzend op de grond gericht, alsof hij ter plekke een baantje voor me moest verzinnen. Hij was

klein en tenger van gestalte. Een man voor een bouvier en Fred Astaireschoentjes. In het licht van zijn hut was mij direct de vale huidskleur opgevallen. Waarschijnlijk ten gevolge van roken, slordig eten en te weinig nachtrust. Onwillekeurig deed ik een stapje opzij.

Eerst wees hij me de hutten die ik diende te onderhouden; dagelijks!

Bed opmaken, douche en toiletruimte reinigen, de rest moest ik zelf maar zien. Ik was immers een vrouw, zei hij. In hoog tempo liep hij met me door de gangen, trap op trap af. Ik kreeg nauwelijks de tijd om goed rond te kijken. Alles maakte een bruine, smalle en kleine indruk. Overal hing de merkwaardige oliegeur. Iedere gang had over de hele lengte een leuning alsof het een schip voor hoogbejaarden was. De afgetrapte schoenen die hij droeg, vielen mij zwaar tegen. De oorspronkelijke kleur was niet meer te herkennen. Aan de rechtervoet zat de veter los. De harde uiteinden tikten bij iedere stap op het zeil. Ik probeerde steeds enige afstand te houden, maar hij sprak zo vlug en onduidelijk dat ik mij genoodzaakt zag dichter bij hem te komen dan mij lief was. In het voorbijgaan klopte hij nogal hard op enkele deuren en noemde naam en functie van degene die er thuis hoorde. Behalve bij de hut van de kapitein. Daar bleef hij even vol eerbied staan. Hij fluisterde mij toe, wijzend in diverse richtingen, dat dit de eetkamer was en dat de woonkamer en dat de slaapkamer van kapitein Nordquist. Hier in de eetkamer, zo sprak hij zacht, zouden de maaltijden door hem geserveerd worden en het onderhoud van de vertrekken zou hij eveneens zelf ter hand nemen. Dat hoorde bij zijn taak sinds de kapitein hem dat, enige dagen geleden, hoogst persoonlijk had ver-

zocht. Bang om enig geluid te maken, knikte ik begrijpend met mijn hoofd. Na een bescheiden klopje opende hij de deur van de eetkamer op een kier. Ik mocht na hem, met één oog naar binnen gluren.

Het was een kleine ruimte, mooi vierkant met in het midden een tafel die aan de vloer was vastgeschroefd. De muren waren bedekt met zachtroze behang. Boven een bruin glanzend buffet hing een geschilderd zeegezicht. Een schip in woeste golven. Ik zou er niet dagelijks naar willen kijken. Op tafel lag een wit kleed vol vlekken. De vier stoelen waren met kettingen aan de grond bevestigd.

Verwachtingsvol keek hij me aan. Behaaglijke kamer, had ik willen zeggen maar die Engelse woorden wilde mij maar niet te binnen schieten, dus boog ik licht om toch iets te doen. De kleine hal waarin wij ons bevonden leek een sfeer van heiligheid te hebben. Ik nam mij voor deze ruimte altijd met respect te betreden. Ook al kreeg ik de indruk dat hier mijn plaats niet was.

Terloops vertelde hij dat de kapitein zijn maaltijden gebruikte in gezelschap van de eerste machinist en de eerste stuurman. Zij waren dus de goden van dit schip. Ik herinnerde mij de stuurman die ons gisteravond zo cynisch had verwelkomd.

Als op kousevoetjes verlieten we de hal. Maar abrupt draaide hij zich even later om, zodat ik bijna tegen hem aanbotste. Weer moest ik achter hem aan de gang door en een trap op. Met gebogen hoofd en de hand wat hoog geheven klopte hij op een deur. Zonder enige reactie af te wachten, stapte hij naar binnen. Ik vond het gênant en hield me enigszins op de achtergrond.

Derde stuurman, stond er op het plaatje. Dat vermoedde ik althans.

Bij de eerste aanblik leek de kamer onbewoond maar het volgende moment zag ik toch een beslapen bed. Tegen de muur hing een boekenplank waarop een stapel Donald Ducks lag. In de rechterhoek op de bank een kleurig kussen vol zwaaiende palmen, een bootje en een ondergaande zon. Dergelijke souvenirs had ik ook in Valkenburg gezien.

Singapore, was in de branding van de blauwe zee te lezen. Ik benijdde deze stuurman om zijn nachtelijke ruimte. In de douchecel hingen twee sokken aan een touwtje. Eén van de hielen was keurig gestopt. Zo kon mijn moeder het ook. Maar in een oogopslag zag ik dat in deze geordende kamer overal onaangeraakt stof lag.

Hij bracht me naar de officiersmess toen iedereen al ontbeten had.

Een slungelachtige jongen van een jaar of achttien, al even blond als de steward, ruimde de tafels af. Zijn haren werden bij elkaar gehouden door een flinke hoeveelheid brillantine. De ietwat gezwollen neus en openhangende mond wezen op een nasale stem. Bij het lopen zakte hij iets door zijn knieën en maakte hij een vermoeide indruk. Het leek wel of de schoenen te zwaar voor zijn voeten waren, alsof hij ieder moment kon struikelen.

Er stonden twee tafels, één voor zes en één voor vier personen. Tegen een van de muren was een zitbank aangebracht net als in de officiershutten. Een donkerbruin tafeltje met een Perzisch lopertje moest een indruk van huiselijkheid geven. De wanden waren tot anderhalve meter hoogte van een houten lambrizering voorzien. Daarboven was tot aan het plafond alles geel geschilderd. De kleuren bruin en donkerrood overheersten waardoor er een sfeer van verveel-

de chique hing. Op de tafels lagen kunststof kleden. Mijn grootvader had die ook, in zijn Belgische boerenkeuken. De geur ervan hing nog haarscherp in mijn geheugen.

Het meubilair in de mess was aan de vloer vastgeschroefd en met kettingen verankerd. Ik moest denken aan de gevangenis en een driftig gesmijt met stoelen. Tussen de ramen hing een kalender aan de wand van een scheepsbevrachter uit Rotterdam.

De steward wisselde enkele woorden Noors met de jongen waarbij hij met z'n hoofd naar mij wees. Ik ving het woord, ‘messe-pike’ op.

De jongen ging door met zijn werk zonder veel acht op ons te slaan. ‘Het is de vrouw van de telegrafist,’ hoorde ik hem zeggen toen hij door een andere deur verdween met het serviesgoed. Niet dat ik het letterlijk verstond, maar ik weet zeker dat hij dat zei. Erg vriendelijk was de reactie niet die hij kreeg. De steward trok nerveus en met krachtige trekken aan zijn sigaret om de rook vervolgens bijna met een sissend geluid uit te blazen. Kwaad keek hij de jongen na.

In de gang klonken voetstappen en een bekend gefluit. Ferme jongens, stoere knapen, kwam eraan.

De steward begroette Max welwillend beleefd.

‘Ik kom even kijken of het allemaal lukt.’

De steward haalde zijn schouders op.

‘Kun je hem vragen waar de schoonmaakspullen staan?’

Ik merkte nu pas dat het mij moeite kostte om Engels te spreken als Max er bij was.

De steward antwoordde met een eigenaardig getuite mond waar ik lang naar bleef kijken. Straks zou ik dat voor de spiegel oefenen en aan Max voordoen. Ik vroeg mij af of ik mij op dit moment gelukkiger had gevoeld als onze hut niet zo'n slagveld was geweest.

Ik nam het de steward kwalijk dat hij ons niet beter had ontvangen.

Ondanks zijn opgewektheid zag Max er moe uit. De kleine rimpeltjes rond zijn ogen leken iets dieper sinds we aan boord waren.

Ik had die ochtend hier niet ontbeten omdat ik eerlijk gezegd niet naar beneden durfde. Achteraf gezien was ik blij dat ik het niet gedaan had. Ik had aan Max gevraagd poolshoogte voor me te nemen, terwijl ik de boterhammen at die zijn moeder had meegegeven. De nieuwe omgeving vroeg zoveel aandacht dat me pas bij de laatste hap haar bedrukt gezicht tijdens onze bruiloft weer te binnen schoot. Ik had mij voorgenomen dat nooit meer te vergeten. Het feit dat ik in Engeland was en wellicht vanavond al met Max voet aan land zou zetten, had een gevoel van opwinding in me teweeg gebracht. Engeland had mij even onbereikbaar als Amerika geleken. Als ik uit een van de kleine ramen keek, zag ik een wirwar van kranen die stakerig heen en weer bewogen. Verderop zou zeker een mooi en onbekend landschap liggen, waar we hand in hand konden wandelen om het later aan onze kinderen te vertellen.

De steward werd weggeroepen.

‘Wie is die jongen die hier de tafel afruimt?’

‘Ik denk dat hij de galleyboy is. Op Hollandse schepen noemen ze die de ketelbink. Hij heeft vanmorgen het ontbijt op tafel gezet, maar dat wordt dus een van jouw taken.’

Hoe kon hij zo vertrouwd en toch zo ver af voor me zijn? Ik zou hem niet teleurstellen, nam ik mij voor. Hij aaide over mijn haren en kuste me. De jongen was gelukkig verdwenen.

‘Vind je het fijn hier?’

‘Spannend.’

‘Heb je er nog geen spijt van?’

Mijn maag zat gevangen in een ijzeren band.

‘Hoeveel mensen werken hier?’

‘Vijf en twintig ongeveer. Jij bent de enige vrouw aan boord. Vind je dat erg?’

Ik moest er over nadenken. Vond ik dat erg? Het leek me zo onwaarschijnlijk. Ik was er van uitgegaan dat er meer vrouwen zouden zijn. Hoe moest ik mij tussen al die vreemde mannen opstellen? Ik was opgegroeid als nakomer en enig meisje met vijf broers.

‘Waarom heeft geen van de anderen zijn vrouw aan boord?’

Ik voelde mij weer in een uitzonderingspositie geplaatst.

‘De vorige telegrafist was een vrouw. Die heeft hier een behoorlijk zootje achtergelaten. Voordat ik een paar telegrammen kon versturen, moest ik eerst de zender repareren. Het zweet stond in mijn handen toen we uitvoeren. De kapitein bleef naast me staan. Van de radar deugt niet veel meer. Ik begrijp niet wat daarmee gebeurd is. Waarmee ik maar wil zeggen dat je voorlopig veel alleen zult zijn.’

Ik overwoog of ik dat vervelend vond. Ik had behoefte aan rust om de ervaringen van de laatste twee dagen te ordenen.

‘Dat geeft niet. Als ik straks klaar ben met mijn werk kan ik borduren of lezen. Ik wil zo graag iets van Engeland zien.’

‘We zijn uitgenodigd door de eerste machinist om met hem aan land te gaan. Hij kent dit stadje van vorige reizen. Een aardige man.’

Ik wilde gaan zitten toen de steward weer binnenkwam. Hij richtte zich meteen tot Max.

Vanuit de verte klonken geluiden die kennelijk bij een haven hoorden. Scheepsmotoren ronkten op de achtergrond. Ik deed enkele stappen naar voren en

keek in een smalle ruimte. Het was een piepklein keukentje. Nauwelijks groot genoeg voor één persoon. Over de lengte van een wand stond het aanrecht. Daarboven hingen kastjes. Het gangpad was niet breder dan zeventig centimeter. Ook de andere wand was een en al bergruimte. Door een luik dat openstond, zag ik de kok heen en weer lopen in de keuken. Eigenlijk bewoog hij schuifelend alsof de vloer spekglad was. Aan de rommel te zien, was dat niet eens zo onwaarschijnlijk. Ik had er een opmerking over willen maken maar het leek mij raadzamer om dat nog maar even voor me te houden.

De steward ging de pantry in. Ik bleef in de deuropening staan. Hij trok diverse deuren open en toonde mij de inhoud van de kastjes. Ik keek, voor zo ver mogelijk, nieuwsgierig naar de inhoud.

'Ik ga weer aan het werk. Je redt het wel.' Max vertrok.

De steward hief nog een hand naar hem op ten afscheid, maar het werd een loos gebaar in de ruimte. Ik voelde mij door de wat trage gang van zaken deze morgen zeer van mijn werk gehouden. Het stoorde me dat een man zoveel moeite moest doen om mij alles uit te leggen. In de kasten stonden de gebruikelijke spullen zoals borden, dekschalen, kopjes en vooral grote voorraadbussen. Er was veel blikgoed met sardientjes, zalm, tonijn, haring en makreel. In de koelkast boter, melk en nota bene Edammer kaas.

'Uit Holland,' zei de steward.

'Zeer goed, de kaas uit Holland. De kapitein wil geen andere. Als we niet regelmatig op Rotterdam varen, geeft me dat grote problemen.'

Ik moest denken aan de toeristische plaatjes van de kaasmarkt in Gouda, waar ik nooit was geweest, maar die me nu zo vertrouwd voorkwam. De koelkast rook

naar bedorven vlees en zure melk. De hele omgeving zag er verwaarloosd uit. Mijn schoenen plakten bijna aan de vloer. Toen ik naar beneden keek om te zien wat de oorzaak daarvan kon zijn, zag ik in de kieren iets bewegen. Ik keek nog eens en nog eens.

'Ja, we hebben pech gehad,' zei de steward.

'Sinds Napels hebben we last van kakkerlakken.'

Hij sprak het woord uit alsof hij er van walgde.

'Wees maar niet bang, we spuiten ze wel weg.'

Hij stak strijdlustig zijn gebalde vuist in de lucht alsof hij het hoogst persoonlijk tegen iedere kakkerlak zou opnemen. Ik overzag ook deze veldslag en nam mij voor alles grondig schoon te maken. Over het ongedierte zou ik natuurlijk nooit naar huis kunnen schrijven, want volgens mijn moeder kwam dat alleen maar voor bij mensen van minder allooi.

De aanwezigheid van de steward begon mij te storen. Mijn handen werden langzaam warm en klam. Ik kon niet meer naar hem luisteren. Alles was zo anders dan Max mij had verteld. De kakkerlakken zag ik nu ook in de kieren van het aanrecht lopen. Als ganzen achter elkaar. Ze waren mooi bruin van kleur, dat wel. Ik was allang blij dat het geen muizen waren.

Muizen, muizen, schoot het door mijn hoofd. Die konden natuurlijk ook op een schip zijn. Of slangen en ratten. De ratten verlaten het zinkende schip, had ik in een boek gelezen, lang voordat ik Max leerde kennen. In een van zijn brieven had hij me geschreven over een kok die aftershave dronk en voorafgaande aan zijn delirium met een rat aan een touwtje over het dek wandelde. Het kon dus waar zijn. Ik raakte in paniek, mijn hoofd werd rood. De steward keek me verwonderd aan. Ik voelde mij in hoge mate gegeneerd. In mijn kinderjaren had ik vaak angstdromen over ongedierte gehad. Muizen, ratten, slangen, tien-

tallen zaten 's nachts op mijn bed. Klam van het angstzweet werd ik wakker en durfde niet op de dekens te voelen of ze er echt waren. Ze sprongen naar mijn hoofd en gezicht, beten in mijn neus en pikten in mijn ogen. Ze kropen langs mijn benen omhoog tot in mijn broek en drongen twee aan twee mijn lichaam binnen. Ik wist dat het de straf van God was, omdat ik in de spiegel naar mijn naakte lichaam had gekeken. Het lichaam van de vrouw was zondig, vooral ook als je korte mouwen droeg en sokjes, zei mijn tante.

Met moeite kon ik opkomende tranen bedwingen. Waarom had ik mij dit van tevoren niet bedacht? Natuurlijk waren hier muizen. Waarschijnlijk zelfs in de keuken en hier in de pantry. Ik keek voorzichtig om mij heen. De steward trok meerdere malen aan de achterkant van zijn pantalon waarbij hij de linkerschouder met een nutteloos gebaar omhoog bewoog. Waarom droeg die man niet een prachtig uniform met epauletten, die zoveel vorm aan de schouder gaven, zoals ik mij dat ook had voorgesteld. Het zou veel vergoed hebben.

Plotseling voelde ik iets in mijn nek. Alsof een rat haar nagels in mijn kleren zette. Ik gaf een gil, snakte naar adem, draaide mij om en keek in het gezicht van de kok. De steward had geschrokken enkele stappen achteruit gezet en stond weer in de mess. Hij keek me verbouwereerd aan. Eén moment waren al mijn poriën open en dicht gegaan en het volgende moment realiseerde ik mij dat ik voor gek stond. De arm van de kok stak ver door het luik en de hand die mij had vastgepakt, liet hij over de rand hangen. Een golf alcohol leek de pantry te vullen. Hij had felle blauwe ogen waarboven peper en zoutkleurige haren verwilderd over zijn voorhoofd hingen. Ik keek hulpeloos naar de steward die mij nu als een veilig baken voor-

kwam, maar hij was verdwenen.

‘Hoe heet je?’

‘Wilma Schumacher.’

‘Ja dat zie ik,’ lachte hij en trok zijn hoofd weer terug. De rechterarm mocht nog even in de pantry blijven.

‘Hé Arvid, hoor je dat? Ze heet Wilma Flintstone. Ze heeft net zo'n staart als dat mens van Fred.’

De jongen reageerde niet. Ik bukte en keek door het luik. Hij stond aan een aanrecht en waste grote pannen. De kok stak zijn hoofd weer door het luik. Hij bekeek me alsof hij me met zijn ogen wilde uitkleden.

‘Zo jij bent dus de nieuwe messe-pike.’

Ik knikte. Graag had ik mij onzichtbaar gemaakt of was naar Max gerend.

‘Denk je er wel aan dat over een half uur het eten op tafel moet staan.’

Dat had de steward mij niet gezegd.

‘Ik dacht dat er pas om twaalf uur warm werd gegeten.’

‘Het is wel duidelijk dat je nooit op zee bent geweest,’ zei hij.

Ik haalde mijn schouders op en deed het schort voor dat ik had meegebracht.

‘Om half twaalf, voor de wacht van twaalf uur.’

Het luik werd met een klap dichtgesmeten. Ik beet op mijn lippen om niet in huilen uit te barsten.

‘Courage, daar komt het op aan,’ zei mijn moeder altijd.

Niet dat ik van me zelf vond dat ik zo dapper was. Zij was niet te evenaren. Toch was om half twaalf de afwas gedaan en konden de eersten aan tafel.

Lands End

‘Moet je niet voorzichtigheidshalve een pilletje nemen,’ vroeg Max toen we Lands End naderden.

Waarom zei hij dat nou? Ik had al enkele uren een draaierig gevoel in mijn hoofd maar dat kon hij niet weten.

‘Ik heb nergens last van, lieverd.’

De contouren van alles om mij heen waren onrustig. Ik klemde mijn hand iets vaster om de reling. Ik had mij voorgenomen om in mijn nieuwe leven met Max meer dapperheid aan de dag te leggen dan ik tot nu toe had gedaan.

Max zei dat hij aan het werk moest en ging de radiohut in. Ik keek hem na totdat ik hoorde hoe hij plaats nam achter de zendtafel. Zijn gestalte, hoe onzichtbaar voor mij nu ook, stond nog even in de deuropening. Hij zou me veilig naar de andere kant brengen. In de gang bij de officiersmess hing aan de wand een grote wereldkaart. Hij had me gewezen hoe we eerst langs de Engelse kust zouden varen en welke route de boot op de Atlantische Oceaan waarschijnlijk zou nemen. Als ik de grote watervlakte zag die na Ierland begon, stelde ik mij voor dat we daar als een vingerhoed zouden dobberen. Een beklemmende gedachte. Maar nu, met houvast aan de reling en mensen in mijn omgeving kon ik die angst nog terzijde schuiven. Nu was er nog begrenzing. In de verte zag ik de uiteinden van Engeland waar mensen woonden die in het saaie ritme van alledag verankerd waren terwijl ik voortbewoog, gleed als het ware, en toch stilstond. De wereld had zich in zekere zin voor mij geopend. Of was ik op de vlucht? Ik dacht er even over na en concludeer-

de dat ik op eigen kracht ontkomen was aan een of ander gevaar, al kon ik dat gevaar nu niet zo helder verwoorden. Maar ik had het heel lang gevoeld. Op afstand waren enkele schepen te zien die moeiteloos door het water leken te snijden. Soms zag ik mensen aan boord bewegen, maar zwaaien naar elkaar was er niet bij. Ik had graag geweten wat hun reisdoel was. Al die schepen zouden na Lands End uitwaaieren en in alle richtingen over de wereldzeeën varen. Max en ik maakten daar deel van uit. Thuis, het kostte me moeite om mijn aandacht er op te richten. Vader in het weiland, in de stal, bij Gonda, moeder...

Als ik over de reling langs de scheepswand keek, was het alsof wij ons met grote haast verplaatsten. Het water spatte uit elkaar.

Ik stond aan bakboord bij de brug waar ook de ingang van de radiohut was. De deur stond nog steeds open. Max hield van frisse lucht. Hij riep een Engels kuststation op. Ik luisterde graag naar zijn stem.

'Lima Alfa Bravo Juliett.'

Hij herhaalde het meerdere keren. Misschien klonk zijn oproep wel tot aan de Noordpool voor een enkeling op een eenzame radiopost. Of elders in de oren van talloze onbekenden. Het zou in scheepshutten klinken en in kuststations. Geen mens zou er in horen wat ik hoorde.

Wind blies de haren voor mijn ogen. Ik draaide mij om. Koele golfjes streken langs de huid van mijn nek. Nooit eerder had ik dat zo gevoeld. Het was prettig die vrijheid in mijn gezicht, alsof ik met de wind alles wat me de laatste tijd belast had achter me kon laten. Dit is het, dit is het, dacht ik. Met mijn ogen dicht probeerde ik me een voorstelling te maken van het laatste puntje Engeland, van de allerlaatste steen onder water.

‘Lima Alfa Bravo Juliett.’

Ik wist dat hij nu kaarsrecht op zijn stoel zat met de koptelefoon op zijn hoofd en de linkerhand aan de seinsleutel. De radiohut keurig opgeruimd, potloden gerangschikt in een bakje.

De roepletters van zijn vorige boot waren Lima Alfa Kilo Zoeloe. De eerste nacht hier had hij zich bijna vergist. Dat kwam door de opwinding had hij gezegd. Omdat de kapitein zo op zijn vingers had gekeken. De troep die hij had aangetroffen was groot. Daar viel ook haast niet in te werken. Bijna alle apparaten stuk, alles onder het stof en vuil, ongelooflijk. Bijna net zo erg als in onze hut.

Was hij niet bang om zich weer te vergissen? Ik zou de codes zo gauw niet uit elkaar kunnen houden.

Het mocht niet meer gebeuren, zei hij. Het kon niet in de scheepvaart. Iedereen deed goed zijn best op zee want je was voor de veiligheid op elkaar aangewezen, ook al werkte je niet op het zelfde schip. Op zee heerste solidariteit die aan land bijna niet te vinden was. Boeren helpen elkaar ook als dat nodig is, had ik gezegd. Maar hij meende dat dat lang niet hetzelfde was. Hier ging het vaak om leven of dood. Ik deed er het zwijgen toe.

Hij raakte er niet over uit gepraat dat juist een vrouw de radiohut zo had achtergelaten. Zo'n verwaarlozing bracht de veiligheid van iedereen aan boord in gevaar. Het kwam waarschijnlijk door te weinig technisch inzicht en gebrek aan goede opleiding.

In Engeland had hij er met de eerste machinist over gesproken toen we samen aan land waren. Die meende dat vrouwen te weinig geschiedenis met de zee hadden, dat ze daarom nooit dit leven zouden kunnen begrijpen. Jammer genoeg waren de Scandinavische

landen gedwongen om vrouwen in dienst te nemen, vanwege het tekort aan mannelijk personeel. Maar eigenlijk moesten ze niet kapitein, stuurman of telegrafist kunnen worden. Je zag wel wat daarvan terechtkwam. Het zou nog wel lang duren voordat ze in de machinekamer hun intrede deden. Hij kon het zich niet voorstellen, een vrouw beneden in de buik van een schip. Daarvoor was het werk te smerig. Even stond hij stil en hield Max met de rechterhand tegen. Of was hij het niet met hem eens? Kon dat? Een vrouw in de mess met olie nog onder haar nagels? Ik voelde mij overbodig. Ook omdat hij weinig tegen mij sprak. Een kwartier later bleef hij weer even, midden op straat staan en zei dat zijn opmerkingen natuurlijk niet golden voor mijn werk aan boord. Dat konden vrouwen natuurlijk veel beter dan mannen. Iedereen had zo zijn sterke en zwakke kanten.

Ik had mij in het gesprek moeten mengen maar ik was er zo vol van dat ik op een vrijdagavond in oktober zomaar in Engeland liep, dat ik mij liever overgaf aan die sensatie.

'Ja, ja,' had Max gezegd.

Onder het licht van een Engelse straatlantaarn had de machinist mij aangekeken.

'Wat moet jij gelukkig zijn met zo'n lieve jonge vrouw.'

Max had meteen zijn arm stevig om mij heen geslagen. Ik voelde me verlegen. Toch kon de vriendelijkheid van de man, die door Max steeds met Chief werd aangesproken, niet het gevoel wegnemen van het moment waarop ik voor het eerst onze hut was binnengestapt. Integendeel, met zijn opmerkingen had hij die ervaring nog versterkt.

De deur van de stuurhut werd opengeschoven. Het hoofd van de kapitein kwam naar buiten, keek links

en rechts, knikte mij beleefd toe en verdween weer.

Tot nu toe had ik niet veel van hem gezien. Max had me de eerste dag aan hem voorgesteld. Hij had wat afwezig geknikt en gemompeld. Alles leek rond aan de man te zijn. Vooral door zijn dikke buik en blozend ronde hoofd. De kaalheid en de rose glimmende wangetjes accentueerden die vorm nog. Ik schatte hem tegen de zestig en vond hem te oud voor de zee. Steeds als ik hem zag, was hij als in een flits weer verdwenen. Alsof hij een ongewenste gast aan boord was. Max sprak met groot ontzag over hem. Hoezeer het te waarderen was dat hij, de kapitein, die eerste nacht in de radiohut was gekomen om zich op de hoogte te stellen van de kundigheden van de nieuwe marconist. Dat gaf wel aan dat het toch een goede boot was.

De eerste stuurman, die ik regelmatig zag en overal leek op te duiken waar ik mij bevond, meestal met zijn pet net iets te schuin op het hoofd, had meerdere keren dubbelzinnig naar mij geknipoogd als hij over de kapitein sprak.

‘Zouden ze het niet met elkaar kunnen vinden?’ vroeg ik Max. Maar die meende dat de stuurman grapjes maakte, waar ik mij niets van aan moest trekken.

Deed ik dat dan?

Ik had nu enkele uren vrij. De pantry was schoon en opgeruimd. Ik had mij voorgenomen om na mijn werk veel te lezen en vooral te borduren. De dag na ons huwelijk was ik aan een schellekoord van één meter tien begonnen waarop een tak Japanse kers op fijnmazig stof te voorschijn moest komen. Het was een cadeau van enkele familieleden die vreesden dat ik mij aan boord zou vervelen.

‘Als dat maar lukt,’ had mijn moeder gezegd die zelf nooit handwerkte.

Het was rustig aan dek. Van Arvid had ik vernomen dat de meesten na het eten tot aan de koffie van vier uur een middagdutje deden. Mits men geen wacht had natuurlijk. Ik deed dat in ieder geval niet, ook al was de nachtrust enigermate beperkt door het veel te smalle bed. Max kroop dicht tegen mij aan, met een arm om mij heen geslagen. Soms was het alsof hij zich aan mij vast wilde klemmen. Later in de nacht begon hij onrustig te worden en het gebrek aan bewegingsvrijheid te voelen. Ik kon soms bijna geen adem halen. Gelukkig hadden we uitgevonden dat gelijktijdig draaien een oplossing was.

Ik ging de radiohut binnen.

'Zijn je telegrammen al de deur uit?'

'Het lukt wel.'

Hij stond op om de grote radiozender in te stellen, draaide aan knoppen en ging weer zitten.

'Ik moet dringend de radar repareren. Dat ding ligt me zwaar op de maag. Het kan zijn dat ik niet aan tafel kom.'

'Zal ik brood boven brengen?'

'Graag.'

'Weet je al wanneer we in Chicago aankomen?'

'Over ongeveer twaalf dagen.'

Ik ging weer naar buiten. Over een uur moest de koffie klaar staan. Ik wilde de eerste stap op de trap zetten om naar beneden te gaan, toen Max zachtjes riep:

'Krijg ik geen kusje van je?'

'Dat mag toch niet in je heiligdom en stel je voor dat de kapitein het ziet.'

'Kom eens hier.'

Ik ging zijn hut binnen en enigszins op mijn hoede voor plotselinge bezoekers liet ik mij kussen en nestelde mij even behaaglijk tegen hem aan. De stevig-

heid van zijn lichaam voelde als een bescherming. De haren van zijn baard kriebelden in mijn nek.

‘Ik ben zo trots op je Wilma en zo blij met jou hier,’ fluisterde hij, ‘zul je dat nooit vergeten?’

Voorzichtig maakte ik mij los uit de omhelzing maar hij hield mij tegen, speelde met zijn tong bij mijn oor.

‘Straks als het donker is...’

Ik kon geen antwoord geven.

‘Je bent toch niet bang voor me, meisje? Je moet me alles zeggen. Het is toch fijn samen. Wilma? Ja?’

‘Natuurlijk.’

Mijn hand lag nog warm in de zijne. Ik keek er naar. Hij ook.

‘Je bent mijn lieve zeevrouw.’

‘Ik moet naar de mess.’

Aan dek bleef ik nog even staan en keek over het water. Wat is al dat grijs toch lelijk, dacht ik.

Terwijl ik langzaam de trap afliep probeerde ik mij een voorstelling van Amerika te maken. Een meisje uit het dorp was er vlak na de oorlog naar toe geweest om een oom te bezoeken. De kaarten en foto's die ze meebracht had ik vaak mogen bekijken. Een jaar daarvoor waren pakjes uit Amerika gekomen voor de kinderen van de armste gezinnen. Of hadden we er om moeten loten? Er hadden zakdoekjes in gezeten en glimmende doosjes met snoep, kauwgum en chocolade. Misschien nog meer, maar dat is me het meest bijgebleven. Er zat ook een lap wafeltjesstof in met perlborduurgaren in schitterende kleuren. Vooral de verschillende soorten rose had ik mooi gevonden. Zo zaten ze nu ook bij het pakket van de Japanse kers.

Ik had het geluk dat ik naast een meisje in de bank zat die in aanmerking was gekomen voor een pakje. Zodoende mocht ik af en toe aan die stof ruiken. Ik

had er visioenen bij gehad van mensen die gelukkig waren in een ver en rijk land waar ik naar toe wilde. Ik wist zeker dat ze daar in pluche fauteuils zaten in plaats van op houten keukenstoelen die iedere week met Vim geschuurd moesten worden. Ik vroeg haar bijna dagelijks om de doos uit Amerika de volgende dag mee naar school te nemen. Soms mocht ik enkele kruisjes borduren in ruil voor een grote glazen knikker of vijf kleintjes. Had ik de stof in mijn handen, dan liet ik het kleurige garen door mijn vingers glijden om de magische herkomst ervan te kunnen voelen. Ik draaide mij om en rook er vlug aan, maar na enkele weken was de geheimzinnige geur verdwenen en had deze plaats gemaakt voor de wat muffe lucht die altijd in hun huis hing. Ik heb het haar niet kwalijk willen nemen, maar jammer vond ik het wel.

Ik was benieuwd of Chicago zo rook en de kleuren er net zo glinsterend waren. België had ook een eigen geur. Met mijn ogen dicht kon ik over de grens lopen in de weilanden buiten ons dorp en ruiken waar dat land begon. Ik ging er vaak met mijn moeder naar toe. Zij hield van smokkelen zoals iedereen in de grensstreek. Het was een kat en muisspel met de douane. We haalden koffie, boter of zijden kousen en verstopten die onder onze kleren. Soms nam ze Herver-kaasjes mee die mijn tante maakte maar die geurden zeer doordringend. Menigmaal moesten wij op handen en voeten langs een doornen heg kruipen door het gras of over de korrelige grond van een aardappel- of bietenveld. Vooral als in de oorlog de Duitsers, of daarna de douane patrouilleerden. Meestal werd mijn neef eerst op onderzoek uitgestuurd. Soms moesten we uren wachten totdat het gevaar was geweken maar ook dan namen we geen risico. Zij kroop altijd voorop. Ik zwijgend, met kloppend hart, achter haar aan

en zo bewogen wij ons voort tot in het weiland over de grens. Dan stond ze op, klopte zorgvuldig het stof van haar en mijn kleren en samen liepen we dan het dal in waar we als onschuldige wandelaars onze weg vervolgden. Iedereen wist waar we vandaan kwamen.

Ik was opgelucht als we eindelijk onder het prikkeldraad door in Nederland konden kruipen. Het was alsof we in een grote groene beschermende hand stapten. De bossen op de toppen van de heuvels begrensden het uitzicht. Alles om mij heen leek zacht en vol kleur.

Hier voerde grijs de boventoon. Ik moest er aan wennen. Het leek zo zonder nuance. Aan de ene kant van ons schip was nog steeds de kust van Engeland zichtbaar. Aan de andere kant moest ergens Frankrijk zijn. Vóór mij kon ik niet zien waar de horizon ophield en de lucht begon. Onder en boven liepen in elkaar over. Er was geen mist en toch leek het zo door de nevels in de lucht. Door al het grijs om mij heen was aan niets waar te nemen dat de herfst al ruim begonnen was. Geen verdorrend groen en bruine kleuren of het moesten de roestvlekken op de vloer zijn of in de wanden van het schip. Ik had ze aan de buitenkant gezien toen we in Engeland met de Chief van boord gingen.

‘Een schip vraagt veel onderhoud,’ had Max gezegd.

Matrozen liepen de hele dag met verfkwast en ijzerborstel over het dek om de plekken te bewerken. Was het schip zo onderkomen of was het een voortdurende strijd tegen vroegtijdige slijtage? Zout is de grote boosdoener, verklaarde Max.

Het draaierige gevoel in mijn hoofd nam toe. Het was alsof ik op wolken liep, zo onzeker waren mijn voeten.

Ik zag Arvid in de keukendeur staan. Hij droeg een

veel te klein shirt zodat zijn buik bloot kwam bij iedere beweging. Sinds mijn komst hier had hij zich niet verschoond. Hij was nauwelijks zeventien jaar. Zijn huid had nog iets van een mollige kleuter. Onze gesprekken, die voornamelijk door het luik tussen pantry en keuken werden gevoerd, verliepen niet zonder problemen. Ofschoon hij al een jaar aan boord was, sprak hij maar heel gebrekkig Engels. Soms moest de kok ons te hulp schieten wat ik niet prettig vond. Die deed dat nors als hij niet gedronken had en grof als de whisky van de avond tevoren nog in zijn bloed zat. Gelukkig meestal in korte zinnen. Ik vermeed ieder onnodig gesprek met hem. Tijdens de maaltijden, als Max en de andere mannen in de mess waren, hield hij zich laf in.

In de pantry was nu alles schoon. Het had me vele uren gekost om de verwaarlozing ongedaan te maken. Ik was trots op het resultaat maar niemand had de verandering opgemerkt. Zelfs de steward niet. Toch deed ik mijn werk met plezier. Ik probeerde de mess zo gezellig mogelijk te maken, al was het maar door de tafel met zorg te dekken, maar ook dat viel niet op. Het was me nog niet duidelijk wie vóór mij de boel zo had laten verslonzen. Ik had het aan Arvid gevraagd, maar die liet zich daar niet over uit.

De eerste keer dat ik koffie wilde zetten en het blik opende, was het maalsel traag in beweging van de kakkerlakken die er in kropen. Ik ging onmiddellijk op zoek naar de steward en vroeg hem of er ook thee in voorraad was. Hij keek verbaasd, maar ik vertelde hem dat Max en ik naar Nederlandse gewoonte altijd thee dronken. Diep uit de voorraadkast haalde hij een gaaf uitziend pak te voorschijn.

Max had mijn verhaal zonder commentaar aangehoord. In de mess werd wat vreemd tegen de theepot

aangekeken, maar onderwerp van gesprek werd hij niet. Er werd aan tafel tot nu toe überhaupt weinig gesproken. Het was soms beklemmend om tussen die nors zwijgende mannen te zitten die slechts geïnteresseerd leken te zijn in eten, werken en slapen. Thuis werd er ook niet op mij gelet door mijn broers, maar samen waren ze vol leven. De romantiek van de zee, zoals Max die zag, bleef voor mij vooralsnog verborgen. De eerste twee dagen had ik zelfs gedacht dat ze zich aan boord collectief tegen mijn aanwezigheid verzetten.

Toch voelde ik mij op dit moment tevreden en gelukkig. Of was dat alleen maar omdat ik met Max op weg was naar Amerika?

Ik kookte water, zette intussen kopjes op tafel en vulde de filter met koffie. Het was iedere keer goed uitkijken dat er geen dode of levende kakkerlak tussen zat. Door hun bruine kleur vielen ze bijna niet op. Als ik de kans kreeg gluurde ik door het luik in de keuken om te zien of ze ook daar waren. Max had nog geen vermoeden van de omvang van deze plaag. Ik wist niet of de anderen ervan op de hoogte waren. Iedere morgen veegde ik de beesten op een blik en gooide ze in zee. In gedachte zag ik de kleine lijfjes spartelen in het water om niet ten onder te gaan. Mensen moeten ook dood, prevelde ik soms, of, zo hard is het leven wel, en dacht aan de talloze koeien en andere dieren die dagelijks geslacht werden. Ik vond mijzelf wreed.

De mannen kwamen één voor één binnen. Er werd flink gegeeuwd en op het hoofd gekrabd. Ik probeerde de duizeligheid zo veel mogelijk te negeren.

Ik schonk koffie in en reikte melk en suiker aan. Om vier uur wisselde de wacht. De derde stuurman

kwam tegenover mij zitten. Hij sprak met vrijwel niemand en liep meestal met gebogen hoofd. Ook nu sloeg hij nauwelijks zijn ogen naar mij op. Toch was er iets dat op een groet leek. Ik stond op en schonk koffie voor hem in. Even ging zijn wijsvinger omhoog. Met houterige gebaren voorzag hij zich van suiker en melk, zonder verder notitie van mij te nemen.

Hij keek naar de voorbijschuivende Engelse kust. Meer dan de anderen wekte hij de indruk een eenling te zijn, maar wellicht waren die indrukken voorbarig. Het echte leven op zee had ik immers nog niet meegemaakt.

Zou ik hem vragen wanneer we Lands End passeerden? Niemand sprak. Er waren geluiden van een lepeltje in een kopje, schoenen die een tafelpoot raakten. Het slurpen van de elektricien was hoorbaar en deed me aan mijn vader denken. Lotsberg, een van de vier machinisten, die meestal als een sukkel door de gangen slofte, hing slaperig boven zijn koffie, zijn hoofd steunend in de linkerhand. De tweede machinist stond op en verdween. Over een kwartier begon zijn wacht. Ook de anderen verdwenen spoedig. Even later was ik alleen met de stuurman die Lars Wallin heette.

'Wanneer komen we voorbij Lands End?'

Ik geloof dat hij schrok van mijn vraag. Getroffen keek hij in zijn kopje, haalde zijn schouders op en deed alsof hij nadacht. Een hele tijd gebeurde er niets. Daarom stond ik op, schonk een kopje thee voor Max in en bracht dat naar boven. Ik voelde mij geraakt door het zwijgen van de stuurman.

Max werkte geconcentreerd met schroevendraaiers en meetapparatuur. Zijn gezicht was rood van de inspanning. Ondanks zijn gemopper over de slechte

toestand van de radio, maakte hij een tevreden indruk.

‘Ik ben zo klaar. Het is me alles meegevallen.’

Ik had er geen idee van voor welke opgave hij gestaan had.

‘Mooi.’

‘De kapitein zal er van opkijken.’

‘Ja.’

Ik had er niet aan getwijfeld dat het hem zou lukken. Waarschijnlijk doordat alles wat hij tot nu toe had ondernomen, door zijn moeder rijkelijk beloond was met bewondering en pluimpjes, uitgezonderd dan zijn huwelijk met mij. In het licht van haar reacties voelde ik mij nu enigszins onthand tegenover hem. Wat kon ik hem zeggen?

Ik had haar afkeuring vaak gevoeld. ‘Kijk eens Wilma, vind je dat niet knap wat Max gedaan heeft?’

Zelfs zijn vader moest de spijker bewonderen die Max zo vakkundig in de muur had geslagen of de tuintegel die hij recht had gelegd. Keer op keer schoot ik in bewondering tekort.

Met dat gevoel ging ik naar beneden. Op de trap kwam ik de derde stuurman tegen. Hij drukte zich tegen de muur aan om mij te laten passeren. Bang om hem aan te raken, maakte ik mij zo dun mogelijk en ging hem schuin voorbij.

‘Om drie uur vannacht,’ zei hij toen ik al bijna beneden was.

Verdorie, ik had zo graag dat laatste puntje van Engeland gezien, dacht ik.

Van Lands End tot aan de Oostkust van Amerika

Max stond met de vierde machinist Fauché aan dek te praten. Ze spraken zo snel Frans dat ik me goed moest inspannen om het gesprek te kunnen volgen.

'Het weer gaat veranderen', zei Max die enkele malen per dag contact had met een weerstation.

'Let dan maar op,' zei Fauché en met zijn linkerarm gaf hij aan hoe het schip bij stormachtig weer te keer zou gaan. Ik hoopte dat zijn gebaren overdreven waren.

'Als madame maar niet ziek wordt.'

Ze keken mij aan alsof ik nu al naar bed moest.

'Het zal wel meevallen,' zei ik stoer.

Ik wilde me niet bang laten maken. Mijn broers hadden dat vroeger vaak genoeg geprobeerd.

Fauché kwam uit Le Havre. Van Berend Jansen, een Schiedammer die als smeerder aan boord was, had ik vernomen dat ze sinds twee jaar samen op de 'Cabo Frio' werkten. Berend at in de manschappenmess bij de matrozen. Fauché in de officiersmess bij de machinistent. Hij leek op Frank Sinatra. Berend had me verteld dat ze samen veel op 'wijvenjacht' gingen.

Hoezo? Was Fauché dan niet getrouwd? Er was toch sprake van een vrouw en vier kinderen. Berend had gelachen en mij wat verbaasd achtergelaten.

Max sprak met Fauché vloeiend Frans. Dat had hij overgehouden aan de verkering met een Parisienne. Zijn moeder had er enkele malen over gesproken en benadrukt dat het zo'n aardig meisje was.

Fauché, die zo goed als geen affiniteit met het Noors had, zocht regelmatig contact met Max om een praatje in zijn moedertaal te maken. Hij was een be-

lezen man die in dit Donald Duckland verdwaald leek te zijn.

Ik had het Frans, tijdens het melken, van mijn vader geleerd. Als we ieder met een emmer tussen de knieën geklemd en het hoofd tegen de warme koeienbuik gedrukt zaten.

Table, la vache, escalier, fourchette, mon frère, mes frères. Je trais les vaches avec mon père. Zo transformeerde hij mijn dagelijks leven in een andere taal. Hij had het in zijn jeugdjaren in Leuven op kostschool geleerd. We hadden veel Waalse familie en hij stond erop dat ik me met hen kon onderhouden. Ik had niet altijd zin in de Franse oefeningen. Wel luisterde ik graag naar zijn liedjes en door zijn aandacht af te leiden van de taal liet hij zich vaak verleiden tot een muzikale hulde aan de koeien. Zijn mooie tenorstem galmde dan door de stal of in de weilanden. Deze lichtzinnigheid kreeg ik nu natuurlijk op mijn brood. Vooral nadat ik me eerder in een gesprek had gemengd met een simpele opmerking en Fauché daar de indruk aan had overgehouden dat ik ook vloeiend Frans sprak.

Ik knikte, terwijl ik in de lucht naar donkere wolken speurde, begrijpend met mijn hoofd toen Fauché zich nadrukkelijk tot mij richtte. Zodra de situatie dat toeliet, ging ik iets opzij en schoof ongemerkt tot aan de reling.

Storm op zee had ik weleens in de film gezien. Vissers die in de stromende regen aan het roer stonden in zware oliepakken en overspoeld werden door de hoge golven. Een schip dat razend op en neer ging zodat de gevangen vis weer overboord sloeg en soms ook een of meer bemanningsleden. Maar zoiets had Fauché natuurlijk niet bedoeld.

Sinds enkele dagen bevonden wij ons op een grote

wijdse vlakte. Het schip schoof licht deinend vooruit met een snelheid die ik niet duiden kon. De duizeligheid had ik gelukkig overwonnen en de tevredenheid daarover hielp mij het een en ander te vergeten. Ik zocht dagelijks naar de tinten blauw die ik steeds met de zee had verbonden en die ansichtkaarten en plaatjes in tijdschriften mij hadden laten zien, maar alles om mij heen bleef grijs. Het water leek een dichte massa waaronder zich een enorme diepte bevond, met een geheel eigen en geheimzinnig leven. Over de werkelijke diepte wilde ik niet denken.

Af en toe waren er nog schepen te zien. De afstand was soms moeilijk te schatten. Ofschoon ze veel groter dan onze boot moesten zijn, leken ze in de grote ruimte stukken kleiner. Ik had medelijden met de mensen die in zo'n gevaarlijke situatie moesten leven en werken. Ik wilde mij niet voorstellen hoe de mensen op de andere schepen naar ons keken. Wel had ik mij de eerste dag er al van overtuigd dat er reddingsboten aan boord waren. Maar of ik aan de wekelijkse reddingsoefeningen zou mee doen, viel nog te bezien. Ik zag mijzelf nog niet in één van die kleine boten rond het schip varen of langs een touwladder naar beneden klimmen.

Fauché ging weer naar de machinekamer. Een vertrouwde arm werd om mij heen gelegd.

‘Ik heb goed nieuws voor je.’

Werd de kok ontslagen of waren de kakkerlakken plotseling verdwenen?

‘Ons bed wordt door de timmerman uitschuifbaar gemaakt zodat we wat ruimer kunnen liggen. Daar heeft Henri voor gezorgd.’

‘Wie is Henri?’

‘De steward. Hij heeft me beloofd dat het zo snel mogelijk gebeurt.’

Dat nerveuze mannetje zou zijn belofte wel nakomen, maar zeker niet om mij te plezieren. Sinds mijn verblijf aan boord had ik nog niet één nacht voldoende geslapen. Om Max niet teleur te stellen had ik mij daar niet over beklaagd, al was het natuurlijk allemaal heel anders dan hij mij had voorgespiegeld. Het was een hele opluchting dat het bed iets comfortabeler zou worden. Maar tegelijkertijd vreesde ik dat het mijn gêne, die ik maar niet kwijtraakte, niet zou oplossen. Ik voelde mij vreemd in mijn eigen lichaam en kon het doodzondebesef niet uitbannen, hoe zeer ik dat ook wilde. Het was alsof het in mijn huid gebrand was. Tot voor kort had ik gedacht dat het heerlijk moest zijn met de man van je dromen zo dichtbij. In een bezorgd moment had ik me de laatste dagen afgevraagd of ik wel genoeg van Max hield. Toch vond ik zijn krachtig lijf mooi om te zien en had ik vaak de behoefte hem aan te raken, maar ik wist niet wat ik daarmee over mij afriep.

'Vind je dat niet attent van Henri?'

Die man vond ik nog steeds onaangenaam. Hij bemoeide zich weliswaar niet met mijn werk maar ook niet met de rotzooi in de keuken. Ik had me al vaker afgevraagd waar hij zich de hele dag mee bezig hield. Het was me opgevallen dat zowel hij als de Chief, die ik wel aardig vond, regelmatig contact met Max zochten. De enigen aan boord die ik wel mocht, waren de verlegen Lars Wallin en de raadselachtige kapitein die met een zekere verontschuldiging voor zijn aanwezigheid dit schip leek te besturen.

'Het zal wel een hele opluchting zijn om iets ruimer te liggen.'

Hand in hand slenterden we naar de trap. Toen ik even achterom keek zag ik nog net het hoofd van een matroos achter het dekhuis verdwijnen.

‘We werden bespied.’

‘Kom Wilma, je ziet spoken.’

‘Laat maar. Ik zou graag in de stuurhut willen kijken. Denk je dat ik daar mag komen?’

‘Natuurlijk. Kom maar mee naar boven. Wallin heeft wacht.’

Aan de horizon verscheen nu inderdaad een donkere wolk. Met een gevoel van bezorgdheid volgde ik Max.

‘Zou de wind nog draaien?’

Mijn vader wist alles van het weer. In de kerstnacht zette hij twaalf halve uien buiten op een plank. Op iedere helft deed hij een lepel zout. 's Morgens, voor hij op eerste kerstdag naar de kerk ging, las hij in de uien het weer voor iedere komende maand en verbond daar consequenties aan voor zijn werk op de boerderij. Hij luisterde nooit naar het weerbericht van De Bilt. Hij ging af op het vochtgehalte van het zout en de heilige dagen. Ik merkte nu hoe ik blind op zijn kompas had gevaren, maar in dit voor mij onbekende gebied had ik geen houvast aan zijn uien-en zouttheorie.

Max streelde over mijn haren.

‘Ik verheug me over de uitbreiding van onze speelweide,’ fluisterde hij aan mijn oor. Zijn hand gleed veelbetekenend over mijn rug en rustte even op de ronding van mijn heup.

‘Ik ben zo blij dat je bij me bent. Op de Prometheus heb ik je vreselijk gemist.’

Ik herinnerde me weer het brandend gevoel in mijn lijf toen hij weg was en het verlangen naar de verten. Voorlopig waren diverse wensen vervuld. Ik dacht met genoegen aan de heldere en schone pantry. De rest nam ik maar op de koop toe. Ik moest nog enig vertrouwen in de toekomst ontwikkelen. In Chicago zou ik een brief aan mijn ouders sturen en daarin

schrijven dat ik heel gelukkig was.

Max klopte op de deur van de brug en ging naar binnen. Wallin stond wijdbeens voor zich uit te staren. Hij reageerde nauwelijks.

‘Zou mijn vrouw hier mogen rondkijken?’

Wallin knikte. In zijn rechter mondhoek hing een uitgedoofde sigaret.

‘Blijf maar even. Misschien legt hij je wel wat uit.’

Max ging weg, naar hij zei om de administratie bij te werken. Ik bleef staan totdat de resonantie van de dichtklappende deur was weggeëbd. Er gebeurde niets. Voorzichtig zette ik een stap naar voren en keek naar de apparatuur die als een dashboard tegen de voorwand stond. Door de grote ramen kon ik nu de boeg van het schip zien die het water als het ware door midden kliefde. Het op reis zijn was hier voelbaarder dan beneden aan dek of in de mess.

In het midden van de ruimte stond het grote houten roer waar ik in het Engelse Kanaal een matroos aan had zien staan. Terloops keek ik naar Wallin. Hij tuurde nog steeds strak naar de horizon die maar niet dichterbij kwam. Ik deed een stap achterwaarts en wachtte. Een kwartier of misschien wel twintig minuten gingen voorbij zonder dat er ook maar iets in de ruimte bewoog. Ik voelde mij als een mooie slak, langzaam op weg, met het huis op mijn rug. Mijn gedachten vlogen ongehinderd door de beelden van mijn toekomstig leven. Ik stelde mij de aankomst in Amerika voor. De chique restaurants die we zouden bezoeken en de modieuze kleding die ik zou kopen. Ik zag de lichte beweging van het water, hoorde de motoren, dat wel, maar toch was de omgeving niet meer dan een prettig decor voor mijn gedachten.

‘Denk je dat het weer slechter gaat worden?’

Ik schrok van het geluid dat ik maakte. In aanwezig-

heid van Wallin bleven de woorden als het ware langer in de lucht hangen, waar ze eerst bekeken en getoetst werden om dan pas geplukt te worden. De sigaret werd met de tong, behendig naar de linkermondhoek gerold. Ik raakte met een hand het glimmende houten roer aan, in afwachting van zijn antwoord. Na enkele minuten begon ik mij onbehaaglijk te voelen en schuifelde langzaam naar de deur.

‘Waarschijnlijk wel.’

Alleen zijn lippen hadden even bewogen.

Ik had juist de afwas gedaan en nog enkele kakkerlakken voor de nacht verwijderd, toen het schip licht begon te schommelen. In eerste instantie gaf dat een raar gevoel in mijn voeten. Dronken was ik in mijn leven nooit geweest, maar zoiets kon ik mij er wel bij voorstellen.

In de gang, op weg naar de hut, leken de wanden langzaam op mij af te komen en zich vervolgens weer te verwijderen. Ik probeerde met mijn ogen de lijnen van alles om mij heen vast te houden, maar dat had geen effect. Naarmate ik hoger de trap beklom, werd ik duizeliger en eenmaal in de hut, draaide alles voor mijn ogen. Ik had mij voorgenomen om de badruimte nog schoon te maken en op te ruimen. Daar had ik 's middags geen zin in gehad. Ik dwong mij tot werken maar het was alsof iedere handeling zich in slow motion afspeelde. Het zou toch vreselijk zijn als ik nu zeeziek werd. Of was het juist logisch en zou het inderdaad een kwestie van wennen zijn? Ik keek naar buiten, het was inmiddels donker geworden. In de voorafgaande dagen had ik niet eens gemerkt dat het avond werd, nu voelde ik een dreiging in de lucht hangen.

Aan de zijkanten van de twee kleine raampjes hingen stukken stof die gordijnen moesten voorstellen.

Ik schoof ze allebei voor het glas. Omdat ze te smal waren, bleef aan beide kanten een strook open. Waarschijnlijk had nog nooit iemand de behoefte gehad ze te sluiten. Ik vond het onaangenaam en probeerde ze trekkend iets breder te maken. Ik werd misselijk en ging weer zitten. De gordijnen schommelden eerst vrij van de wand en dan weer tegen het glas. De boeken die op het tafeltje lagen begonnen te schuiven. Ik stond op en zette ze in het boekenkastje dat aan de wand hing. Gelukkig had iemand er een ijzerdraad voor gespannen. Een golf van misselijkheid ging door mijn maag. Het zweet stond op mijn voorhoofd. Dit moet ophouden, hamerde het in mijn gedachten. Ik hoorde Max in de radiohut met de seinsleutel. Kleine korte tikjes, even stilte, gevolgd door de piepende geluiden uit de radio drongen door het ronken van de motoren heen. Onzichtbare lijnen die toch naar de bewoonde wereld liepen. Hoever waren we van land verwijderd? Van Aken naar Maastricht? Van Heerlen naar Eindhoven? Of naar Groningen? Of nog verder? Max was nu waarschijnlijk de belangrijkste man aan boord. Hij was immers de enige die om hulp kon roepen als er iets gebeurde, de enige die gehoord kon worden. Ik voelde me bijna schuldig dat ik dat niet eerder had ingezien. Hij moest nu niet binnen komen.

Om mij heen waren mensen die, gestaald door dit leven, in alle rust sliepen of met elkaar zaten te kaarten. Fauché zou zich zijn gesprek met Max herinneren. Misschien was ieder van hen bij de eerste reis zeeziek geweest. Als ik de ogen sloot, was het alsof ik in een schommelstoel zat, of op de kermis in de carrousel. De misselijkheid werd iets minder. Wellicht was het verstandig om nu een pilletje te nemen.

Ik stond op en ging naar de badkamer. Ik moest mij vasthouden aan de zijkanten van het bed en aan de

tafel. Omdat ik braakneigingen kreeg, ging ik vlug weer zitten en sloot de ogen. De misselijkheid zakte langzaam weg. Na een tijdje, het leek wel of ik even had geslapen, ging de deur open en kwam Max binnen.

'Die Wallin zegt ook geen woord te veel. Heeft hij je de brug laten zien?'

'Ja.'

Als ik in vredesnaam maar niet hoefde te praten.

'Ik ben moe. Het heeft me vandaag veel tijd gekost om contact met Noorwegen te krijgen. Er zitten storingen in de lucht.'

Hij ging de badkamer in en poetste zijn tanden. Ik hield intussen de ogen gesloten en volgde de geluiden die hij maakte. Zou dit storm zijn? Als ik nu een pil nam, kon ik natuurlijk niet wennen aan de bewegingen van het schip. Ik besloot de morgen af te wachten. Ik moest er doorheen. Toch verlangde iedere vezel van mijn lijf ernaar om dit zieke gevoel te doen ophouden. Mijn moeder zou er geen moeite mee hebben om zich hier doorheen te vechten. Waarom liet ik het altijd zoveel eerder afweten? Max kwam weer binnen.

'Hemel Wilma, wat zie jij bleek.'

'Het zal wel overgaan.'

'De boot schommelt een beetje. Zal ik een pilletje voor je pakken met een glas water?'

Dat had hij niet moeten zeggen. Met de hand voor mijn mond spoedde ik mij naar het toilet en gaf over. Tranen sprongen in mijn ogen. Ik schaamde mij.

Terwijl Max me ondersteunde, kleedde ik me uit en kroop in bed. Ik herinnerde me nu dat de huisdokter me had aangeraden met gesloten ogen te gaan liggen om zo het evenwichtsorgaan tot rust te laten komen. Na tien minuten begon ik me beter te voelen, zij het dat ik niet meer overeind durfde te komen. Ik besefte

dat dit de prijs was die ik moest betalen. Max hield een hele tijd zijn koele hand op mijn voorhoofd.

‘Wat vervelend voor je Wilma. Ik kan er niet tegen als je ziek bent, merk ik. Wat kan ik voor je doen?’

Zijn stem klonk ongerust en een beetje wanhopig.

Ik voelde hoe uit de ooghoeken tranen langs de zijkanten van mijn gezicht gleden.

Ik werd wakker omdat de deur nogal hard dichtsloeg. Max hoestte in de badkamer. Even later kwam hij naast het bed staan.

‘Moest je overgeven?’

‘Ja verdomme. Dit heb ik nog nooit meegemaakt.’

‘Kom ook liggen en sluit je ogen.’

Ik schoof zover mogelijk tegen de muur. Max worstelde zich uit de kleren, daarbij gehinderd door een steeds onrustiger wordende omgeving. Ik voelde me miserabel, vooral nu Max ook ziek was. Kon Wallin seinen? Of de kapitein? Ik schoof op Max toe en klemde mij aan hem vast. Zo sliepen we in.

Enkele uren later werden we wakker omdat we in bed op en neer schoven. Het schip slingerde onwaarschijnlijk van bakboord naar stuurboord. Het ene moment zakten we met een golf tegen het voeteneinde, even later bonkten onze hoofden tegen de achterwand van het bed. Het was onmogelijk om nog te slapen. Ziek voelde ik mij niet meer, maar verbijstering en angst waren daarvoor in de plaats gekomen. Ik was doodsbang dat we zouden omslaan en hield me bij iedere golf steviger aan Max vast.

‘We maken zeker vijfendertig graden slagzij,’ zei hij.

‘Is dat niet gevaarlijk?’

‘Ze kunnen het schip altijd nog draaien.’

De storm zou er niet door ophouden. Kon ik maar bidden. Ik zou alles willen beloven als we hier maar

levend uitkwamen. Was er een heilige voor storm op zee? Canisius was er voor de koeien en Antonius voor de varkens. Zou de Maastrichtse Sterre der Zee hier uitkomst bieden?

'Het spijt me voor je, Wilma.'

Ik draaide mij om en kneep hard in het kussen om niet weer te huilen. Regen en wind sloegen tegen het schip alsof de duivel was losgebroken. Of was dat maar verbeelding?

Vier dagen hield deze vreselijke storm aan, alsof God zelf het op mij voorzien had. Ik kon mijn werk niet doen. De dagen bracht ik grotendeels in bed door. Enkele malen stond ik op omdat Max er op aandrong het toch te proberen, maar het was een hopeloze zaak want na een kwartier moest ik weer overgeven. Niemand zorgde in de mess voor het eten. Ik voelde het verwijt van de officieren tot in de hut. Max bracht het als een wolk met zich mee. Zelfs de pillen tegen reisziekte hielpen niet voldoende. Het schip bleef dermate slagzij maken dat ik bijna op de plinten door de gangen moest lopen. Ik werd herhaaldelijk tegen de wand geslingerd. Als ik eindelijk in de mess was, zette ik het hoognodige op tafel en verdween onmiddellijk naar boven.

De steward had dwarslatten op de tafels aangebracht want al enkele malen was alles met een hoge golf op de grond geslingerd.

Het enige vermakelijke in deze dagen was het eten van de soep. Zelf kon ik geen hap door mijn keel krijgen, maar ik had gezien hoe het bord met het schommelen mee gekanteld moest worden om te voorkomen dat de inhoud op de schoot van de buurman terecht kwam. Ik begreep nu ook waarom het meubilair aan de grond was vastgeschroefd.

Enkele malen zorgde Max ervoor dat de tafel werd gedekt. De officieren mopperden weliswaar niet openlijk maar sommigen keken hem aan alsof hij de schuldige was, zei hij. Ik was blij dat zijn moeder niet in de buurt was. Naarmate de storm aanhield, zakte zijn stemming. Van zeeziekte had hij geen last meer, maar ik begreep heel goed dat hij niet door kon gaan met mij in de mess te vervangen. Het was geen officierswerk, dat voelde ik wel. Hij werd steeds stiller. Ik was veel alleen. Het brood dat hij mee naar boven bracht, kreeg ik maar met moeite door mijn keel. Het was alsof hij het me niet gunde.

'Ik kan toch niet overgevend door de mess lopen,' riep ik minstens een keer per dag. Hij reageerde daar niet op. Het maakte me kwaad dat hij geen last van dit vreselijke weer had. Ik was ook jaloers op iedereen die gewoon zijn werk deed. Vanuit mijn bed keek ik af en toe naar de watervlakte die steeds grijzer leek te worden. Golven maakten er een maanlandschap van. Grillige vormen die ontstonden en verdwenen. De zwaar bedekte lucht maakte de sfeer in de hut onheilspellend.

Zodra het donker werd, begon de angst. Ik had de overtuiging dat er een ongeluk zou gebeuren en dat het hele schip meegeslingerd zou worden in de diepte. Van slapen kwam niets. Ik staarde uren naar het plafond omdat ik niet naar de ramen durfde te kijken. Alle kerkhoven in de buurt van ons dorp zag ik aan mijn verbeelding voorbijgaan. Ze kwamen me nu voor als plaatsen van ongekende rust en vrede.

Zelfs de aanwezigheid van Max kon geen troost meer zijn. Wij hielden elkaar niet langer vast. Beiden hadden we last van de onrustige nachten. Van Max hoorde ik dat de steward nu vaker in de mess zijn gezicht liet zien. De kok zette alles gewoon in het

luik en was verder niet geïnteresseerd in het verloop van de maaltijd. Af en toe scheen Arvid zich over de chaos in de pantry te ontfermen. Wie deed de afwas?

Op de vierde dag nam ik mij, na lang piekeren, heilig voor om in Amerika van boord te gaan en naar huis te vliegen. Hier was geen plaats voor mensen die hun werk niet deden. Max kon zo niet met mij leven, maar hoe en wanneer moest ik hem dat vertellen? Toen ik eindelijk het besluit had genomen viel een steen van mijn hart, maar ik vermeed het mijzelf in de spiegel aan te kijken.

Ik heb mij laten vertellen dat de hevige pijn bij bevallingen op slag vergeten is zodra het kind gezond en wel geboren is. Ik moest daar aan denken toen het schommelen van de boot eindelijk ophield en de zon doorbrak. Ik kon weer gewoon lopen en bewegen. Het zieke gevoel was over. Ik kleedde mij opgetogen aan en haastte mij naar beneden.

Bij uitzondering was de deur naar de mess dicht. Ik schrok en zag er een teken in van onvriendelijkheid. Ik aarzelde om naar binnen te gaan. Ofschoon ik de wanorde die ik aantrof wel verwacht had, was ik toch teleurgesteld. Ik had het kunnen weten. De pantry was weer even vervuild als voorheen. De koelkast en het elektrische komfoor zaten onder de aangekoekte etensresten. Ik kon wel huilen.

De kok keurde mij geen blik waardig.

Enigszins ontmoedigd begon ik aan mijn werk. Solidariteit had Max gezegd. Ik voelde me tamelijk alleen.

Een voor een kwamen ze binnen, gingen zitten en begonnen aan hun maaltijd alsof er niets gebeurd was. Zelfs geen teken van opluchting kwam achter die maskers vandaan.

Arvid keek vermoeid uit zijn ogen en slofte als een bejaarde door de keuken. Ik voelde mij schuldig.

Na de maaltijd wilde ik de dwarslatten verwijderen maar Arvid stak zijn hoofd door het luik.

‘Hé, hé, wat doe je nou. Zitten laten.’

Zijn stem klonk anders dan voorheen.

‘Hoezo?’

‘We zijn nog niet aan de overkant,’ zei hij.

Toen Wallin weer wacht had, ging ik na de afwas naar de brug. Ik klopte behoedzaam op de deur en opende die op een kier. Hij was er niet. Ik deed enkele stappen naar binnen en wachtte. Hij kwam uit de kaartenkamer. Vanuit de radiohut was die kamer ook bereikbaar. Wallin nam geen notitie van me. Hij ging weer naast het roer staan alsof hij op die plek wortel moest schieten.

Ik had de afgelopen dagen vaak aan hem gedacht. Het speet me dat ik zijn bed niet had opgemaakt en zijn kale hut niet had kunnen stoffen.

We keken weer onafgebroken naar de horizon die zee en lucht nu duidelijk scheidde. Elders scheen de zon. Ik kon het bijna niet geloven en keek lang naar die plek.

Ik was mij sterk van zijn aanwezigheid bewust. Toch boeide hij me niet.

‘Ik was zeeziek,’ zei ik na een tijdje.

‘O.’

‘Ben jij weleens zeeziek?’

‘Nee.’

‘Vervelend dat ik niet voor het eten kon zorgen.’

‘Hm.’

‘Heb je toch wel goed gegeten?’

‘Ja.’

‘Denk je dat ik beter weg kan gaan?’

Hij fronste zijn voorhoofd terwijl de ogen strak op zee gericht bleven.

‘Ik wil afmonsteren in Chicago, weer bij mijn ouders gaan wonen. Heb je gehoord dat wij pas getrouwd zijn?’

Hij knikte.

‘Ik dacht dat het leven op zee... maar er is zoveel niet te zien, en dan dat verraderlijke, de duizelingwekkende diepte... er is geen houvast. Het leek zo aantrekkelijk. Eigenlijk zou je eerst alles door je oogharen moeten bezien, zoals een schilder doet. Ook jezelf op afstand plaatsen. Maar wie kan dat? Tot aan mijn huwelijk zat ik tussen mannen, gewoon mijn broers hoor, maar aandacht hadden ze niet voor me. Ik was een aanhangsel. Nu ben ik een getrouwde vrouw, dat is anders. Ik zou een vis willen zijn. Ongestoord in mijn eigen element, van niets en niemand afhankelijk, een gestroomlijnd lijf, diep genoeg zwemmend zodat geen mens me zou kunnen vangen. Mensen zijn hard voor dieren, vind ik...

Denk jij dat het mogelijk is om überhaupt ergens aan te ontkomen?’

De sigaret rolde onrustig van links naar rechts in zijn mond, toen ik tegen hem sprak. Ik deed een stap naar achteren zodat ik hem beter kon bekijken terwijl ik toch mijn ogen, net als hij, op de horizon gericht kon houden. Ondanks de geluiden van de scheepsmotoren en het schuren van het water langs de scheepswand viel er weer stilte in de stuurhut.

Hij was het levend geworden cliché van een Noor. Blond en stug. Alleen zijn korte postuur en zijn, naar mijn smaak veel te kleine voeten pasten niet bij dat beeld. Vóór op zijn schoenen zat een metalen versteviging. De ronde neuzen staken iets omhoog zodat het leek alsof hij maar met moeite rechtop kon lopen. Mijn broers hadden in de oorlog ook dergelijke schoenen gedragen. Ik kon het niet laten er naar te

kijken. Wellicht waren ze nog kleiner en droeg hij dit ongebruikelijke schoeisel om iets meer volume aan zijn voeten te geven. Van Max had ik gehoord dat hij uit een boerenfamilie kwam. Daar kon ik die schoenen wel plaatsen. Hij had me ook verteld dat Wallin als lichtmatroos op een kustvaarder was begonnen. Waarschijnlijk was het voor hem al heel wat om derde stuurman op dit ondermaatse schip te zijn.

Omdat ik mij verveelde ging ik 's avonds weer naar hem toe. Ik volgde hem zelfs tot in de kaartenkamer waar hij de koers uitzette op een grote witte zeekaart vol lijntjes en kleine cijfertjes. Met de lippen op elkaar geperst en een puntig potlood tussen zijn dikke vingers maakte hij na enig rekenwerk aantekeningen op de kaart. Zo gaf hij aan waar wij ons bevonden.

Ik vond het een plechtig moment.

Toen ik achter hem aan, weer mee naar de stuurhut liep en we onze plaatsen hadden ingenomen, vroeg ik waarom hij naar zee was gegaan.

'Nou, gewoon, om te varen.'

Zijn antwoord bleef mij een tijdje bezig houden. Ook toen ik 's avonds in bed lag en de twee volgende dagen. Maar misschien kwam dat alleen maar omdat ik mij zo verveelde. De dagen duurden lang. Door de storm hadden we achterstand in het reisschema opgelopen.

Bij iedere wacht van Wallin ging ik daarom even naar de brug om te zien hoe de reis vorderde.

Ik vond hem prachtig als hij op gezette tijden door de sekstant naar de zon of een ster keek. Het was alsof zijn vierkant hoofd aan het instrument zat vastgeklonken. Na het zonnetje schieten volgde ik hem weer naar de kaartenkamer en keek toe hoe de potloodstreep millimeter na millimeter langer werd.

Daarna morrelde hij in de stuurhut aan knoppen en nam soms contact op met de machinekamer. Onverstaanbare klanken werden door een koperen hoorn naar de buik van het schip geblazen.

Ik keek aandachtig naar alles wat hij deed, zij het met een zekere vrees dat hij me ieder moment de toegang tot de brug kon ontzeggen. Daarna gingen we zwijgend weer op onze plaats staan. Steeds was er een afstand van enkele meters tussen ons. Ik telde de uren die voorbij gingen en haatte intussen de zee om haar eentonigheid, om het gebrek aan tegenliggers waar eens naar gezwaaid zou kunnen worden. Het was wachten, wachten totdat we aan de overkant waren. Ik verlangde naar vaste grond onder mijn voeten. Ik wilde bevrijd zijn van de angst dat de storm ieder uur weer kon opsteken. Liever dood onder een auto dan in het kolkende water terechtkomen. Ik had er graag met Wallin over gesproken maar het kwam er niet van. De kalmte van de zee maakte, ondanks alles, mijn vertrek uit Chicago minder noodzakelijk.

De vraag waarom hij naar zee was gegaan hing nog steeds in mijn gedachten. Gewoon om te varen vond ik geen geloofwaardige verklaring. Ik had vermoedens van een familiedrama. Misschien was hij in een puberaal gevecht met zijn vader de zwakke gebleken en had hij de zee als uitweg gekozen.

Aan de hand van de gebreide truien die hij droeg had ik me een beeld van zijn moeder gevormd. Een kleine verlegen vrouw, die schuil ging achter een koppige echtgenoot. Een vrouw die brieven naar zee schreef en zich geen voorstelling kon maken van de plaats waar haar zoon verbleef. Die diep in haar hart bang was dat hij zou verdrinken maar daar nooit over sprak.

Zijn manier van staan, zijn gesloten mond, wezen er

op dat hij de ideale zoon was voor een weerbarstige vader. Ik mocht die man uit de fjorden bij voorbaat al niet. Hij had een platgeslagen zoon hier afgeleverd, die voor hetzelfde geld interessante gesprekken met mij had kunnen voeren maar die mij nu dwong, de uren dat ik niet werkte of bij Max was, in mijn eigen gedachten rond te tollen. Niets wees er op dat Lars Wallin ergens belangstelling voor had, behalve voor dat geobsedeerd staren naar het water en de horizon.

Was het deinende schip een herinnering aan de moederschoot of aan het kinderwiegje waarin hij gesoesd had?

Toen ik twaalf was had ik pas één keer de Maas gezien. Ik liep met mijn moeder in Maastricht over de oude Sint Servaasbrug op een warme woensdagmiddag.

Enkele schepen voeren er net onderdoor naar het Noorden. Ik wilde nog even kijken maar ze had haast, zei ze.

‘Als je lang blijft kijken, worden ze nog kleiner,’ zei ze.

‘Waar gaan ze dan naar toe?’

‘Dat weet ik niet. Misschien naar verre landen. Loop nou door.’

‘Kun je ook wonen in die schepen?’

‘Dat zal wel maar dat is niks voor boerenmensen zoals wij.’

‘Blijf nou nog even staan.’

‘Kom, schiet op, anders missen we de bus.’

‘Vijf minuten.’

‘Nee, kom.’

Later had ik vaak heimwee naar dat moment. Ik vroeg haar om weer boodschappen in Maastricht te doen. Het kwam er niet van. Heerlen was zoveel

makkelijker bereikbaar met de bus, zei ze.

Over de schepen die ik gezien had, sprak ik met niemand. Wat zouden mijn broers daarvan begrijpen. Ik had ze in perfecte beweging over het water zien glijden naar een verder gelegen land. Ik had mee willen gaan. Weg van de school, weg van de barse onderwijzers die met kleine stokjes zo hard konden slaan en geen verweer duldden. Weg van het dorp waar alles oud en afgesloten leek te zijn.

Misschien had Lars Wallin op een schoolreisje nog mooiere schepen gezien die het verlangen in hem hadden opgewekt om weg te gaan bij zijn boerenfamilie.

Ja, misschien was het dat.

Een ijzig landschap in de Oceaan.

Ik bladerde wat afwezig in een oud Noors tijdschrift en probeerde enkele woorden te ontcijferen. De taal leek in haar uitspraak verrassend veel op mijn Limburgs dialect. Mode voor de komende winter. Prachtige witte landschappen. Mannequins in een schitterend decor van sneeuw en ijs. Vijf dagen geleden nog zou ik er alles voor gegeven hebben om in welke wereld dan ook te kunnen stappen. Alleen al om vaste grond onder mijn voeten te voelen en de veiligheid daarvan te beleven in plaats van het doorlopend trillen van de scheepsvloer.

Enkele dagen van betrekkelijke rust hadden mij weer met het leven aan boord verzoend. Ik deed mijn werk in de mess zo goed mogelijk en had er zelfs plezier in. Het knorrige gezelschap trotseerde ik enkele malen per dag. Ik realiseerde me dit alles net op het moment dat Max wat nerveus de radiohut uitkwam. Ik voelde meteen dat er iets niet klopte. Hij liep tot aan het raam en keek naar buiten. Ik wist wat hij zag. Een landschap dat iedere seconde veranderde en toch keeldichtknijpend saai bleef. Alles wat de moeite van het bezichtigen waard was bleef op zee verborgen.

‘Is er iets?’

‘Nee, niets bijzonders. Ik denk wat na over de zender.’

Vlak voordat hij binnenkwam had ik nog gehoord hoe hij een Canadees kuststation opriep. Ik had niet gemerkt dat er iets aan mankeerde. Hij draaide zich om en verdween weer. De spanning had hij bij mij achter gelaten. Ik overdacht wat er eventueel kon

gebeuren. Storm, noodweer, blikseminslag, een orkaan.

Vorige week had hij zich bezorgder getoond over mijn werkverzuim dan over de gevaren van de storm. Ik was nog steeds teleurgesteld en kwaad. De angst om iets te ontketenen dat ik niet kon overzien, weerhield me ervan om het onderwerp aan te snijden. Zelfs over de onrustige nachten, waar we allebei de nodige blauwe plekken aan hadden overgehouden, spraken we niet. Toch voelde ik sindsdien dat hem iets dwars zat. Maar hoe vaak had mijn moeder mij niet op het hart gedrukt dat zwijgen goud is.

‘Vooral in het huwelijk. En dat zul jij door schade en schande nog wel leren. Vrouwen moeten wijzer zijn dan mannen maar jij gooit met je brutale mond steeds olie op het vuur.’

Haar moralistische leuzen dreunden al jaren achter mij aan. Maar het was alsof de woede in de loop van de tijd alleen maar groter werd en zich in de vezels van mijn lijf nestelde zodat ik een voortdurende kwaadheid met mij meezeulde.

Ik stond op en keek ook uit het raam. Niets wees op een naderend drama. Als er een lek in het schip was, zou het alarm allang geklonken hebben.

Over anderhalve dag zouden we aan de ingang van de Sint Laurensbaai zijn. Ik voelde me juist veiliger nu we eindelijk in de buurt van land kwamen en zag erg uit naar het Amerikaanse land. Tijdens de afwas koesterde ik mijn hoog gespannen verwachtingen, vooral ook over de interessante mensen die ik er zou ontmoeten, mensen uit een wereldstad. Toch knepen mijn darmen zich nu pijnlijk samen.

Ik pakte uit de lade het handwerk om mijn aandacht van Max' onrust af te leiden. Tijdens deze miserabele overtocht had ik slechts enkele bloemen geborduurd.

De kleuren bevielen me wel. In de saaie bruine omgeving kon ik mijn hart ophalen aan de prachtige rose en groene tinten. Ik ging aan tafel zitten. Omdat de afstand tot het bed zo klein was kon ik gemakkelijk mijn voeten op de rand laten rusten.

Ik hoorde gestommel op de trap en een tikje met een ring tegen de deur. Het was de Chief. Hij keek zoekend door de hut.

'Is Max nog steeds in de radio?'

Ik knikte. Er was geen spoor van onrust in zijn stem.

'Dan ga ik daar wel naar toe.'

Hij maakte aanstalten om via de kaartenkamer naar de radiohut te gaan.

'U kunt ook hier doorheen lopen.'

Ik stond op om hem te laten passeren. Zijn oog viel op het borduurwerk.

'Mooi is dat.'

Hij boog iets voorover en wreef met zijn wijsvinger over de kleurige kruisjes. Ik rook een mengeling van alcohol, zeep en after shave.

'Mijn dochtertje begint ook al te handwerken.'

Zijn gezicht lichtte even op. Hij kwam weer overeind en keek mij een ogenblik onderzoekend aan.

'Hoe is het met je zeeziekte?'

Ik kleurde.

'Het gaat nu beter.'

'Je bent flink ziek geweest, heb ik gehoord.'

Kon ik dat toegeven of moest ik mij op de vlakte houden? Van wie wist hij dat? Er werd dus over gesproken.

'Nou ja.'

Hij keek naar buiten. Zijn linkerhand rustte op de rand van het bed.

'I feel so sorry for you, Wilma. Het is vreselijk om

zeeziek te zijn. Soms denk je dat je doodgaat van ellende.'

Ik was volkomen verrast en wist een moment niet wat ik zeggen moest. Max had dergelijke woorden niet over zijn lippen kunnen krijgen.

'Hebt U er ook weleens last van gehad, vroeger?' vroeg ik.

'Vroeger? Iedere reis lijd ik eronder. Al twintig jaar. Vorige week ben ik weer hondsberoerd geweest.'

Met zijn rechterhand streek hij over zijn maag alsof hij de meest pijnlijke plek wilde aangeven.

'En Uw werk dan?'

'Tja, dat is altijd moeilijk in die dagen. Dat moet tussen het overgeven door gebeuren.'

'Maar hoe doen de anderen dat dan,' vroeg ik met onderdrukte wanhoop.

'De een kan er tegen, de ander niet. Als je maar oppast met eten. Altijd lichte voeding. Je moet je maag ontzien.'

Dat had niemand mij gezegd.

De steward zag ik er niet voor aan dat hij bij de samenstelling van het menu rekening zou houden met de zwakke maag van enkele bemanningsleden. Ja, voor de Chief die met de kapitein en de eerste stuurman samen at, zou hij wel een uitzondering maken. Het was me al opgevallen dat de steward zelf niet iedere dag in de officiersmess at. Sinds ons vertrek uit Engeland hadden we alleen maar stokvis op tafel gehad bij de warme maaltijd. Misschien wilde hij zich aan het gemopper daarover onttrekken. Er ging geen maaltijd voorbij of er kwam vis op tafel. Van vroeg tot laat. In allerlei vormen, geblikt, gebakken, gekookt of gestoomd, al of niet vermengd met andere ingrediënten. 'Ik krijg er kieuwen van achter mijn oren,' zei Max, maar zodra ik enige kritiek uitte, ging

hij op een ander onderwerp over.

‘Het is eigenlijk ook niet zo'n beste boot.’

‘Hoe zo?’

‘Hoe zo? Je denkt toch niet dat dit een normaal schip is? Vroeger heb ik altijd op grote tankers gevaren. Dat is een heel ander leven. Daar had ik niet zo vaak last van overgeven want die slingeren veel minder.’

Ik wist niet wat ik hoorde.

‘Hoelang vaart U al op dit schip?’

‘Twee jaar ongeveer.’

‘Maar waarom blijft U dan nog?’

‘Ach ja, waarom, alles heeft zo z'n reden zou ik zeggen.’

Hij wreef nadenkend met zijn hand over de kin en staarde naar de punt van mijn schoen.

‘Ik kan zo op een andere boot overstappen natuurlijk. Banen genoeg, als ik dat wil. Ook aan de wal.’

Wat hield hem dan tegen? Dus hij verzuimde ongetwijfeld ook wel eens zijn werk. Bliksemsnel ontspon zich in gedachten een gesprek tussen mij en Max waarin ik mijn opluchting over de zeeziekte van de Chief maar nauwelijks kon verbergen. Langzaam schuifelde hij de hut uit.

‘Ik hoop echt dat het weer goed blijft. Verheug je maar op de Canadese meren. Er komt een hele mooie tijd.’

Hoe graag had ik hem deelgenoot van mijn zorgen gemaakt.

De kramp in mijn darmen was nu over. Ik vond het jammer dat hij naar de radiohut verdween, ondanks zijn dronkemanslucht. Ik was daar al gewend aan geraakt. Wanneer ik 's morgens zijn hut binnenkwam, moest ik eerst een patrijspoort openen om niet zelf dronken te worden. Meestal zat hij in zijn kantoortje

te schrijven of uit het raam te staren. Vaak was hij in gezelschap van de steward. Ik vroeg mij af wat ze met elkaar te bekokstoven hadden.

Een half uur later kwam Max binnen. Ik haalde mijn voeten van de bedrand. Zijn gezicht was bedrukt. Als hij zo keek, voelde ik mij schuldig, zoals ik dat ook had wanneer mijn moeder ziek was.

'Wil je een appel of zal ik een sinaasappel voor je schillen?'

'Als die radar het nou maar blijft doen.'

Hij pakte een appel en beet er in.

'Die is niet gewassen.'

Stadsmensen hadden geen idee van de rotzooi die er op gespoten werd. Ik had het vaak genoeg gezien in de weilanden. Hij leunde tegen de deurpost van de badkamer. Dat iemand een ongewassen appel kon eten.

'Er zijn ijsbergen op de route gemeld.'

'O.'

Het borduurwerk zakte in mijn schoot. Dat zat hem dus dwars. Ik had er geen minuut bij stilgestaan dat zoiets zou kunnen gebeuren. Meteen dacht ik aan de afbeeldingen van de Titanic die ik gezien had. Het orkest dat spelend de dood in ging. 'Nee, nee,' wilde ik schreeuwen want in gedachte hing ik al aan de scheve reling en zag de donkere massa op me afkomen.

'IJsbergen? Meer dan een?'

'Er is een veld van vijftien aangegeven door de kustwacht.'

'Vijftien? Wat bedoel je met vijftien? Kilometers?'

'Wat doe je geïrriteerd? Bergen natuurlijk. Ik heb wel van allemaal de positie.'

Max verzweeg iets. Ik probeerde mij een voorstelling te maken van de afmetingen en afstanden. Het topje van de ijsberg, het topje. Hoeveel zat er ook

weer onder water? Welke vorm had het onzichtbare gedeelte. Wat waren de posities daarvan?

‘Hoe komen we daar doorheen?’

Hij wilde iets geruststellends zeggen zoals mijn moeder en mijn broers altijd deden als ik bang was. Nooit gewoon de waarheid.

Dat Max in godsnaam niet hetzelfde spelletje begon. Hoe kon hij nog rustig een appel eten? Ik zag het sap glinsteren in het witte vruchtvlees.

‘Ik kan er niets van zeggen. Dit heb ik eerlijk gezegd ook nog nooit meegemaakt. Je hoort nog maar zelden dat schepen op een ijsberg lopen.’

Hij dacht even na.

‘Nee, ik kan me niet één geval herinneren. Als de apparatuur goed is, kan er niet veel gebeuren.’

Het klokhuis kwam met een plof in de prullenmand terecht. Delen vergif zag ik door zijn lichaam kruipen. Hij waste zijn handen. Ik borg het borduurwerk weer op.

‘Luister Wilma, je moet vertrouwen hebben in de mensen die dit schip besturen. Het zijn vakmensen. En vergeet niet dat wij samen zijn.’

Samen. Samen. Het woord spookte nog even door mijn hoofd.

Vakmensen. Ik dacht aan het stelletje kromgetrokken gezichten in de mess, aan de schoenen van de steward en de drankwolk van de Chief, de kok en de eerste stuurman. Max kwam op mij toe en kuste me. Zijn rechterhand op mijn schouder was aangenaam warm en smolt even aan mij vast. Ik rook de frisse geur van zijn huid. Ik had huilend mijn armen om hem heen willen slaan, warm tegen hem aan willen liggen, liefst weer in het veel te smalle bed. Met hem vrijen, zoals ik mij dat voor ons huwelijk had voorgesteld.

Wat had hij op zee te zoeken? Kon ik als ongelovige

me nog troosten met de gedachte dat ons huwelijk Gods wil was?

'We moeten het samen redden, Wilma.'

Hij benadrukte op een merkwaardige manier het woordje moeten. Alsof hij daarmee een bijzondere taak aan ons huwelijk toevoegde.

'Ik ga nog een half uurtje werken. Als je me nodig hebt, kom je maar naar binnen. Rond negen uur ben ik wel klaar.'

Bij de deur aarzelde hij even,

'Ik begrijp wel dat dit allemaal vreemd voor je is.'

Het klonk te zakelijk om me gerust te stellen.

Het was twintig over acht. De wacht van Wallin was begonnen. In het donker gloeide het vuur van zijn sigaret. Ik ging zonder iets te zeggen op mijn plaats staan. Als hij nou maar de hele nacht hier bleef. Het was een heldere rustige avond op zee. In het maanlicht waren de randjes van kleine golfbewegingen zichtbaar. Er was niets om bang voor te zijn. Maar ik zou gras willen ruiken en hooi. De stinkbus naar Maastricht zou mij nu meer dan lief zijn. Een zware vuist stak in mijn maag. Ik rilde van de kou.

De deur van de kaartenkamer ging open. Max riep Wallin.

'Ik heb nog een weerbericht voor je.'

Wallin ging naar hem toe.

'Er is mist op komst,' hoorde ik Max zeggen.

Wallin maakte een brommend geluid. Toen Max weg was, ging ik weer naar onze hut. Ook met Lars Wallin kon ik niet praten. Uit de kast haalde ik de winterjas en hing die naast mijn bed. Een wollen sjaal stopte ik aan de binnenkant in het armsgat. Waarom was ik met Max getrouwd?

Toen ik in bed lag, wist ik plotseling zeker dat we dit niet zouden overleven. Onder het kussen had ik

een foto van mijn ouders gelegd. Ik had er lang naar gekeken en de afstand gevoeld. Letterlijk en figuurlijk. Ik had het allemaal aan mij zelf te danken. Vroeger zou ik steun gezocht hebben bij de heilige Maagd of bij de heilige Antonius van Padua. Dat had vader me geleerd. Waar moest ik mij nu aan vasthouden? Ik voelde een muur, een afgrond, het einde. Ik zou niet ouder dan vierentwintig jaar worden. Een zwaar gevoel in mijn maag belette mij om rustig adem te halen. Als het echt gevaarlijk was, zou Max me niet mee naar zee genomen hebben. Hij was nog steeds de jongen die naar Hoek van Holland fietste en vol heimwee naar de vertrekkende schepen keek. Zo zat hij achter zijn zender en ontvanger. Ik moest meer vertrouwen in hem hebben. Ik was een zwartkijker net als mijn vader. Natuurlijk zouden we Chicago halen en verder ook nog wel. Er was nergens paniek aan boord. Geen aparte wachten. Niemand stand-by. Daar moest ik mijn gezond verstand op afstellen. De kapitein zou rustig slapen en de stuurhut aan de tweede stuurman overlaten. Mijn maag werd er niet rustiger van. Tegen half tien kwam Max.

'Waarom bleef je zolang weg? Is er nog nieuws?'

'Alles moet goed in orde zijn. Waarom hangt die jas hier?'

'Ik ben bang. Er is mist op komst. Dat kan toch niet.'

De hut leek steeds kleiner en donkerder te worden. Nooit had ik mij zo verlaten in de grote wereld gevoeld. Mijn keel kneep dicht van heimwee. Ik kon met deze gevaren niet leven. Als een kolossale massa stonden ze weer op mijn weg. Een zwaar onweer boven ons dorp was in te schatten. Ook als het uren boven het dal bleef hangen en de berg niet leek over te komen. Als de Geul buiten de oevers trad en onze

weilanden blank stonden, dan wist iedereen daar raad mee. Met grote vaart ging ik op de fiets de bergen af waar lichtzinnige toeristen, die dat ook probeerden, in de doornen heg terechtkwamen. Maar zoveel water en ijsbergen waren mij vreemd. Ik herinnerde mij het gesprek met de pastoor. Hij zou me hooghartig groeten.

'Slaapt de kapitein al?'

'Nee, die is een kwartier geleden naar boven gekomen.'

Het zweet brak me uit. Ik dacht dat ik moest overgeven.

'Ben jij niet bang? Zeg eens eerlijk.' Hij dacht na.

'Ik voel me bezorgd voor jou. Als je bij alle gevaren moet stilstaan dan heb je geen leven meer. Dat moet je echt van je afzetten, Wilma.'

Ik kon hem wel slaan. Waarom had hij me hiervoor niet gewaarschuwd? Deze nacht zou ik geen oog dicht doen. Ik zou waken over mijzelf zodat er tenminste nog iets te redden viel als het zou gebeuren. Met een vreselijk gedonder zouden we ons te pletter varen tegen het ijs. O, wat haatte ik zijn moeder die mij enig geluk met haar zoon diep in haar hart niet gunde. Zij had de ijsbergen op onze route geplaatst.

Ik stond op en trok mijn sokken en ondergoed aan terwijl Max in de badkamer bezig was.

Toen ik tenslotte weer lag, klemde ik de foto van mijn ouders in mijn handen. Ik dacht aan Gonda. Aan de grijze spikkeltjes in haar vacht, aan de uitpuilende ogen en de warme damp die nu in de stal van haar af zou slaan.

'Waarom huil je nou?' vroeg Max toen hij naast me lag.

'Stel je voor dat hij Gonda laat slachten.'

'Je hoeft echt niet bang te zijn, Wilma.'

Hij deed het licht uit en pakte mijn hand vast. Zo sliep hij in terwijl ik lang in het donker bleef staren in afwachting van het laatste oordeel.

Ik hoorde vaag mijn naam. Ik werd licht heen en weer geschud.

'Wilma, kleed je vlug aan en kom eens kijken.'

Een moment dacht ik dat het ging gebeuren. Ik richtte mij verschrikt op en wilde naar mijn jas grijpen. Toen realiseerde ik mij dat ik nog leefde en dat het weer licht was. Max had de gordijntjes opzij geschoven. De zee was kalm. Hij kuste mijn voorhoofd.

'Waarom zijn we niet vergaan?' wilde ik vragen.

'Je hebt als een beer geslapen. Buiten is nog een ijsberg te zien. Kom naar bakboord, je weet niet wat je ziet.'

Ik kon het werkelijk niet bevatten. Naast het hoofdkussen lag de gekreukte foto van mijn ouders. Haar gezicht was bijna onzichtbaar geworden. Met een scheef oog keek ze mij aan. Ik streek er over maar de vouwen lieten zich niet wegwerken.

Even later stond ik in de frisse ochtendlucht. Ver weg was een enorme witte massa zichtbaar, omgeven door een bijna zachtgroene nevel. Het was adembenemend mooi zoals uit zee een begrenzing groeide van klimmend water. Een witachtig licht ging door de dunne mist.

'Vind je dit niet indrukwekkend mooi?' zei Max.

'Ja, dat wel,' zei ik.

I like to be in America

Ik had mij woestijnachtige landschappen voorgesteld waarin prachtige cactussen zouden staan zoals ik ze vroeger op foto's had gezien. Kleurige bloemen en exotische planten bij schitterende huizen. Hoge dikke bomen die door geen zeven mannen omarmd konden worden, maar wat ik hier op me af zag komen, was vlak, kleurloos en bouwvallig.

'Is dit nou Chicago?' vroeg ik Berend die met mij naar het dichterbij komend land keek.

'Nou ja, een eindje verderop natuurlijk. We kunnen niet midden in Randolph Street afmeren.'

'Ken je Chicago?'

'Ja hoor. Mooie bioscopen en nachtclubs.'

Hij zag er vuil uit, vol olie en smeer. Zijn gezicht werd ontsierd door een vlossig baardje. Maar hij was me, tussen zoveel Noren en andere onverstaanbaren, tenminste vertrouwd. Net als de Edammer kaas, die we sinds ons vertrek uit Rotterdam nog dagelijks aten. Zijn Nederlands was doorspekt met Engelse uitdrukkingen. Een besmetting van tien jaar wilde vaart, zoals hij zelf verklaarde. Hollandse schepen lagen hem niet want hij had op zestienjarige leeftijd al besloten de pest aan het vaderland te hebben. Hij haalde uit zijn achterzak een poetslap en veegde zijn handen af, een gebaar dat bij mensen uit de machinekamer hoorde.

'Hoelang zouden we hier blijven?'

'Meestal een weekje.'

'Wat ga jij doen?'

'Ik kom mijn tijd wel door hier. Eerst een paar goeie wijven zoeken en daarna zien we wel.'

Hij lachte geheimzinnig en ging naar binnen.

De kade kwam dichterbij. ‘Calumet Harbor’ stond in grote letters op een van de gebouwen. Matrozen hielden dikke touwen in hun handen. De eerste stuurman had zijn pet opgezet en gaf orders op de voorplecht. Naast de brug, aan stuurboord, stond de kapitein die zich, als een onwennig kind, met twee handen aan de reling vasthield alsof hij voor het eerst aan boord was. Mannetjes op de kade werden langzaam mannen. Douane en andere havenautoriteiten stonden klaar om aan boord te komen. Een lichte schok was voelbaar toen het schip even de kademuur raakte. De kapitein keek nors naar beneden. De eerste stuurman vloekte binnensmonds en trok zijn werkhandschoenen uit.

Twee matrozen liepen naar de gangway en maakten een verbinding met het land. Een stoet mensen kwam aan dek. Mensen uit de nieuwe wereld, dacht ik. Ondanks de oerlelijke omgeving popelde ik om eindelijk, eindelijk Amerika onder mijn voeten te voelen. Maar ik was nauwelijks halverwege de gangway toen de bulderende stem van de eerste stuurman achter mij klonk.

‘Hé, hé, niet van boord. Het schip is nog niet vrijgegeven.’

Betrapt ging ik naar binnen en daar voelde ik pas dat we echt stillagen.

Ik wist nu zeker dat de Rotterdamse haven meer allure had dan de haven van de wereldstad Chicago. Zoveel had ik de avond van ons vertrek in de schemering nog wel waar kunnen nemen.

Twee uur later stapte ik op Amerikaanse bodem in een taxi. Een gevoel van opluchting en ontspanning doorstroomde mijn hele lichaam nu ik de angst voor het water van mij af kon laten glijden. Alles leek weer

binnen handbereik te zijn. Hoe graag had ik deze ervaring met Max gedeeld maar hij sprak al spoedig geanimeerd met de chauffeur. Hij bracht ons op de hoogte van de op handen zijnde presidentsverkiezingen en stak de loftrompet over zijn favoriete kandidaat. De beleefdheid aan Max overlatend, liet ik mij vol verwachting door het Amerikaanse land voeren. Tot nu toe was er onderweg weinig interessants te zien. Prachtige vergezichten bleven uit. De brede verkeersweg doorsneed een eentonig en kaal landschap. Vlak voor de stad wees de chauffeur ons op een Duits vliegtuigwrak uit de laatste oorlog dat als monument van de schande te kijk stond aan de kant van de snelweg. Het was zo vertrouwd voor mij, iets uit het dagelijks leven in mijn kinderjaren, dat ik het wel had willen aanraken om vroeger even terug te halen. Maar we raasden als een komeet door het waanzinnig drukke verkeer. Nauwelijks in het centrum aangekomen doken we met honderden auto's voor, naast en achter ons onder de grond om een half uur later weer in het daglicht te verschijnen. Het duizelde voor mijn ogen. Alles was steen en grijs om mij heen. Van huizen was geen sprake meer. Ik moest aan een merkwaardige slinger in de Geul denken waar ik als kind 's zomers pootjebaadde. Libellen met grote doorzichtige vleugels vlogen er om mij heen en ik hield ze nu zolang mogelijk vast in mijn gedachten. Op de hele tocht had ik geen parkje gezien, terwijl ik in de grote vlakte van de Oceaan er zo naar had verlangd om weer over gras te lopen en mijn hand tegen een boomstam te leggen. We waren door de St. Lawrence Great Lakes Waterway gevaren, door het prachtige gebied van The Seven Islands waar we zo dicht langs de kust voeren dat ik bijna de noten van de bomen kon plukken. De herfstkleuren waren in Canada indrukwekkend ge-

weest. Ik was er bijna volmaakt gelukkig met Max. Bijna, ware het niet dat mij 's avonds iets bedrukte dat ik tot aan het inslapen maar niet kwijt kon raken.

Eerst bezochten we het Noorse consulaat waar we officieel aanmonsterden want daar was in Rotterdam, door het overhaaste vertrek geen tijd voor geweest. Daarna begaven we ons naar een arts die de opdracht had ons medisch te keuren.

Het wachten duurde lang, maar de tijd werd gevuld door verhalen van twee vrouwen die uitvoerig de ellendige toestand schilderden van landgenoten die in het weekend ziek werden en geen doktershulp konden krijgen, zelfs geen ambulance was dan beschikbaar. Ik kon me dat niet voorstellen.

'Ik zou hier niet willen wonen,' zei ik. Was dat nou Amerika?

'Ach, je kunt nooit weten, buiten de grote steden kan het best anders zijn,' zei Max.

Graag had ik op een mooie brede boulevard geflaneerd, hand in hand met Max. Lang voor onze reis had ik me dat zo voorgesteld, maar waar we ons ook bevonden, het was verkeer en hoge gebouwen wat de klok sloeg. Tenslotte liepen we beiden wat verloren in de veel te grote stad, die uit leek te dijen als een olievlek. Waar zou Berend zijn vertier zoeken? Max wist het niet. Na enkele uren doelloos slenteren en pijn aan mijn voeten besloten we een zeemanshuis te bezoeken. Max had het adres 's morgens van een Noor gekregen die sinds enkele jaren met zijn vrouw het huis beheerde. We werden heel hartelijk, als bekenden, begroet.

Het was een wat kaal aandoende ruimte met tafels en stoelen, als in een dorpszaal. Ergens terzijde een grote pingpongtafel, in een hoek de kleurentelevisie die op afstand bediend kon worden. Tufte, zoals de

beheerder heette, demonstreerde het voor ons als een van 's lands zegeningen. Ik dacht aan mijn moeder, die bij iedere nieuwe uitvinding memoreerde dat haar overleden moeder er versteld van zou staan indien ze zou herrijzen. Tegenover de televisie was een leeshoekje gecreëerd waar achteloos een opengeslagen bijbel lag als was hij zojuist door een aandachtige lezer even op het tafeltje achtergelaten.

Er was geen kruis aan de muur te bekennen maar alles ademde onmiskenbaar een Christelijke sfeer. Tufte sprak er met geen woord over en toch was ik op mijn hoede voor de missioneringsdrift die mij zou kunnen bereiken.

Ik verdacht hem ervan dat hij snel een Nederlands echtpaar had opgetrommeld want rond zeven uur werden we weer blijmoedig begroet. Nu door de familie Jansen, Piet en Lies. Hij, fors met grote handen, een rond gezicht en kalend zoals onze kapitein. Bij haar was een blond en torenhoog kapsel het meest opvallend.

‘Ik hoor net dat jullie pas getrouwd zijn, meid, wat eeeeenig voor je,’ kirde ze en kronkelde met haar hele lichaam. ‘Dus jullie zijn eigenlijk op honeymoon? Ja toch?’

‘Zo zou je 't kunnen noemen,’ zei Max.

Ik dacht meteen aan de stormen en ijsbergen. Lies leidde mij, alsof ik plotseling breekbaar was geworden naar een stoel. Piet ontfermde zich over Max.

‘Jòh, ga lekker zitten. Je zult wel moe zijn. Zo pas getrouwd. Jonge vrouwen kunnen nogal veeleisend zijn. Ha, ha, kijk, kijk, ze bloost.’

Om zijn woorden te onderstrepen wees hij naar mij met uitgestoken vinger.

‘Het was maar een grapje, meisje.’

Joviaal legde hij zijn rechterhand op mijn boven-

been. Hulpzoekend keek ik naar Max. Gelukkig werd dit kleine incident verstoord door de binnenkomst van enkele Amerikaanse echtparen die ook een heilig doel nastreefden. Tufte stelde ons aan elkaar voor.

'Trek het je maar niet aan, het is een klootzak, dat heb ik allang gezien,' fluisterde Max toen de anderen een gezamenlijk gespreksthema hadden gevonden. Ik begreep zelf niet waarom ik dat wel deed.

Even later kwamen nog zes Schotten, vier Denen, vijf Noren en een Amsterdammer binnen. De vrouwen deelden koffie en cake uit, in bekertjes en op bordjes van plastic.

'Amerikanen zijn zo praktisch,' zei Lies.

De echtparen zochten discreet contact met het gezelschap van varenden.

Ene familie Herings had zich met Piet en Lies bij ons gevoegd. Nauwelijks was de koffie op en enige stilte gevallen toen Piet luidkeels verkondigde dat we pas getrouwd waren. Een felicitatieronde kwam alsnog op gang.

'Vind je niet dat hij wat pips ziet? Ha, ha, ha,' riep Piet.

Herings knikte, de kool en de geit sparend.

'Bent U al lang op zee?' vroeg hij aan Max.

'Ik heb deze zomer zes maanden op een tanker gezeten. We voeren op Zuid-Amerika.'

'Lekkere meiden heb je daar, mmmmm,' zei Piet.

De aanwezigheid van Lies kwam mij nu als een weldaad voor, dus vroeg ik hoelang ze al in Chicago woonden. Dat was ongeveer twee jaar. Ze hadden het very getroffen en ze deden zoveel voor de kerk, hier. Pete had het hier very naar zijn zin, veel meer dan in Holland waar hij een benzinepomp had beheerd. Hij was nu tenminste opgewekt, dat was toch goed te merken, niet? Het leven was hier duurder. Je moest

hard werken maar je werd er ook goed voor beloond. Ja, zo was Amerika nu eenmaal en wie dat niet beviel die moest maar niet komen. Niemand was het verplicht, niet waar. Amerika zat op niemand van waar dan ook te wachten, niet waar.

Hoe zat dat dan met die artsen in het weekend? Dat leek mij nou het toppunt van liefdeloosheid in een samenleving.

Ja, het was een harde maatschappij hier. Alleen de sterken konden het redden. Ze wilde heus wel toegeven dat er ook wel armoede was hier. Het was loon naar werken.

Toen Liz, zoals ze zich noemde, door iemand anders in beslag werd genomen, maakte ik mij uit de voeten.

Ik slenterde naar de pingpongtafel en begon met het balletje te spelen. Het getik van de bal vermengde zich met de stemmen in het zaaltje, was soms de hoorbare punt achter een zin of slingerde zich klikkend om de woorden heen. Pete Jensen evangeliseerde met brede gebaren en kloppen op andermans schouder. Max was met Larry Herings in gesprek geraakt. Oddmar Tufte sloeg de koutende groep tevreden gade. Zijn vrouw, ook een Noorse, hield de bar open. Om haar mond speelde een glimlach van verlegenheid en christelijke blijmoedigheid.

‘Gaan jullie straks mee naar een Mexicaanse bar?’ vroeg Pete. Hij was trainer van een voetbalelftal ter stede en in die bar had hij zijn vriendenschaar. We knikten tegen elkaar en zeiden ja.

‘Het is er ongelooflijk gezellig. Jullie zullen er geen spijt van hebben. Een fantaaaastische tent.’

Hij maakte met zijn duim een optimistisch gebaar.

‘En wie weet, misschien is er nog wel een lekkere mokkel. Daar loopt er een rond,’ hij keek om zich heen en zag dat Lies haar aandacht op iets anders

richtte, ‘die heeft zulke tieten.’ Hij opende zijn grote handen om het formaat te onderstrepen. Hij beende weg in de richting van de Noren.

‘Ach, ze bedoelen het goed,’ zei Max, ‘maar verwonder je niet als ze straks met de dagsluiting aan komen.’

Terstond kwam Tufte met licht gebogen hoofd en een fraaie glimlach om zijn mond naar Max. Er werd vriendschappelijk een arm om zijn schouder gelegd. Of hij het gezelschap iets uit de bijbel wilde voorlezen? Max stribbelde beleefd tegen, verwees naar anderen die dat beslist veel beter konden, maar wij hadden de goden verzocht. De greep van Tufte werd iets vriendelijker, maar ook nadrukkelijker. Het was hem opgevallen dat Max zo'n mooie stem had.

Iedereen ging om de pingpongtafel zitten. Tufte opende met een gebed waarbij hij zijn ogen stijf dicht kneep. De echtparen van de missie volgden zijn voorbeeld. Ik zat tussen Max en de Amsterdammer en voelde me niet op mijn gemak in de plechtstatige sfeer die nu gecreëerd werd. Tufte stond op en liep met de bijbel in de hand rond de tafel naar Max toe. Intussen vertelde hij dat deze jonge en gelukkige Nederlander graag een stichtelijk woord tot ons wilde richten. Het boek werd Max opengeslagen overhandigd. Een van de Noren keek naar het plafond alsof het woord daar vandaan moest komen. Ik dacht aan Berend die vast en zeker in een spannende omgeving een avontuurlijke avond zou hebben. Ik zou met geen woord over dit bezoek reppen.

‘Maar dat is Nederlands,’ riep Max terwijl Tufte alweer naar zijn stoel liep.

‘Dat is juist goed. Het is immers je eigen taal, je kunt er je hart in leggen.’

Ik wilde niet luisteren naar de tekst en toch kroop

de aangename stem van Max door mijn hele lijf zodat ik kippevel kreeg. De woorden werden omringd met warmte en heimwee naar iets dat onbereikbaar leek. De uitvarende schepen die hij zo vaak had nagestaard. Ik hield mijn hoofd gebogen. In de drukte van Chicago had ik mij in een totaal andere wereld gevoeld, maar hier was het alsof duizenden kilometers overbrugd werden en ik weer in Limburg in de kerk zat. Vanuit mijn ooghoeken keek ik naar Max.

De tocht naar de bar, die per auto werd gemaakt, ontging me grotendeels. Piet en Lies praatten onophoudelijk. Achter ons reden de Herings met twee Noren op de achterbank. Tufte had vriendelijk afscheid van ons genomen en hoopte ons de komende dagen weer te zien. De anderen hadden met ons het pand verlaten, maar verkozen een andere bestemming. Piet vertelde over zijn voetbalactiviteiten en hoe hij zich op zondag met de boys vermaakte.

'En dan drive ik intussen gezellig wat met de car door de city,' vertelde Lies. Max en ik zaten hand in hand op de achterbank. De jas had ik tussen ons ingelegd. Af en toe voelde ik zijn hand warm over mijn bovenbeen gaan. Wat suf en vermoeid liet ik mij rijden. Nachtelijk Amerika trok aan mij voorbij.

De bar die we binnen gingen in een smalle straat was donker, klein en propvol Mexicanen. Er steeg een gejoel op. Pete leek wel een held die op handen binnen werd gedragen. Lies zag het met open mond aan. Wij werden joviaal begroet want het heldendom van Piet, waar het op gebaseerd was weet ik niet, straalde ook op ons af. Larry Herings zou tot laat in de avond de glimlachende man blijven die door hogere doelen in dit lawaai terecht was gekomen. Een vrouw danste op gitaarmuziek. We werden weer uitbundig gefelici-

teerd nadat Piet luidruchtig kond had gedaan van ons drie weken oude huwelijk. Er moest op gedronken worden. Een oudere vrouw trok mij naast zich op de bank en wenkte een bediende. Iemand gaf mij een glas drank waar een olijf in dobberde. Met moeite kreeg ik de eerste slok door mijn keel, maar de vrouw maande mij tot doorzetten. Na enige tijd was Max ergens tussen de mannen verdwenen. Ik hoopte dat hij van tijd tot tijd aan me zou denken. Het leek steeds drukker en warmer om mij heen te worden. Ik herinnerde mij de geur van het wafeltjeslinnen en de kleuren van het perlgaren. Niets daarvan was hier terug te vinden. Zweet en dranklucht waren om mij heen. Ik probeerde mij het tijdsverschil met Nederland voor de geest te halen. Gingen ze thuis nu slapen of stonden ze juist op? Maar het was alsof ik weg zonk in een warm bad van tranen. Ik liet ze onbelemmerd stromen en zwom in de zee die langzaam om mij heen ontstond. Ik voelde mij vrij, licht en gelukkig. De vrouw naast mij deed verwoede pogingen om mij iets duidelijk te maken. Ik zag nog dat ze aan het witte vest van Lies trok. Ik hou van Holland, neuriede het door mijn hoofd. De steeds luider wordende stem van de vrouw hinderde mij bij het zoeken naar de juiste woorden.

‘Hoe laat is het eigenlijk?’

‘Tijd om te ontbijten. Je moet er nu echt uit.’

Ik vroeg mij af waar Lies en de Mexicaanse waren gebleven.

‘Hoe ben ik in bed gekomen?’

‘Als een engelbewaarder heb ik je aan boord gebracht. Je had iets teveel tequila gedronken.’

Ik deed moeite om mij het verloop van de avond te herinneren, maar bij het witte vest van Lies stopte alles. Ik wilde opstaan maar mijn hoofd voelde zo zwaar dat ik met een zucht terug viel. De hele hut

draaide als een carrousel in het rond.

‘Ben ik dronken?’

‘Dat is niet ondenkbaar,’ zei Max en lachte vol leedvermaak, ‘kom, ik help je overeind.’ Hij strekte zijn armen uit en tilde me als een kind uit de kooi. Ik sloeg mijn armen om zijn hals en hield me even aan hem vast. Ik moet van hem houden, dacht ik.

Vissen

De zon maakte van het water een glanzende wijde vlakte, als nat glimmend asfalt. Nu scheerden nog vogels op enige afstand van het schip. De witte buiken van de meeuwen staken af tegen de blauwe lucht. Af en toe streken ze neer op de masten, in afwachting van het moment dat Arvid het scheepsafval over boord zou gooien. De dapperen onder hen fladderden neer op de rand van de ton waar gedurende de dag etensresten in werden bewaard.

De Sint Laurensbaai lag bijna achter ons. Het stukje land dat nog te zien was, leek een samengeperste massa tussen lucht en water.

Ik had mij de afgelopen dagen weer neergelegd bij de situatie aan boord. De terugtocht door de Canadese meren was ook nu schitterend geweest en had mij bijna op de toppen van een euforie gebracht. Ik wist niet hoe vaak we geschut waren in de sluizen van de St. Lawrence Waterway. Zeven, acht of misschien tien keer. Soms werd ik wakker van de stemmen op de kade die zo dichtbij waren dat ik dacht gewoon thuis in bed te liggen. We waren voortdurend in de nabijheid van land. Overdag keek ik, tussen mijn werk door, naar de bedrijvigheid die het met zich meebracht en genoot van het op reis zijn. In Montreal werd gebunkerd, maar van aan land gaan kon geen sprake zijn. Ik had er vrede mee want het op weg zijn was zoveel opwindender. Toch kwam ik er niet toe om deze belevingen met Max te delen. Hij werd te zeer in beslag genomen door zijn werk.

De weersverwachting voor de komende dagen was goed. Verder wilde ik niet denken. Wellicht zou er

nog slecht weer komen voordat we Le Havre hadden bereikt maar ik moest leren bij de dag te leven. Dat had ik mij voorgenomen. Het was een hele opluchting voor me dat Amerika achter ons lag. Ik had geen enkel verlangen meer om er ooit nog terug te gaan.

Max was de laatste tien dagen heel lief voor me geweest en ik schaamde me dan ook dat ik hem in de steek had willen laten. Ik dankte God op mijn blote knieën dat ik mijn mond daarover had gehouden. De raad van mijn moeder had toch zin gehad. Ik kon me niet voorstellen dat zij ooit op het punt gestaan had van mijn vader weg te gaan. Er was nooit ruzie of verschil van mening tussen hen, behalve dan enige wrevelige woorden over zijn stinkende stalkleren, of over de pet die hij overal in huis liet rondslingeren. Hoewel het tussen Max en mij nu weer goed leek te gaan kon ik de teleurstelling over de heenreis maar moeilijk vergeten maar ik probeerde er zo weinig mogelijk aan te denken en er zeker niets van te laten merken.

De ontbijttafel was afgeruimd. De geur van spek en eieren hing nog in de ruimte. Het leek me beter om eerst de hutten schoon te maken in plaats van af te wassen. Tijd had ik in overvloed. Als ik niet zeeziek was en voldoende nachtrust kreeg kon ik mijn werk met het grootste gemak aan. Thuis moest ik in de zomermaanden veel harder werken. Mijn baantje stelde hier niks voor. Ik kon goed merken dat ik de laagste in rang was. Arvid stond nog een plaats boven mij op de monsterrol. Ik was de voetveeg waar iedereen op neer kon zien. De dienstmaagd des heren. Ik geloof niet dat het iets met mij persoonlijk te maken had. Het zat gewoon vast aan deze functie. Iedere ochtend vond ik één grote bende in de mess. Ze waren te lui om iets op te ruimen. Ik verdacht er twee ma-

chinisten en de elektricien van. Toen ik op een avond nog laat in de mess kwam om mijn ring op te halen, had ik ze gezien. Ze spraken met elkaar, heftig zelfs voor hun doen, terwijl ze gebakken eieren aten. Ze namen geen notitie van me al meende ik dat ze me vanuit hun ooghoeken volgden. Ik vroeg of ze alles in de pantry wilden zetten voordat ze naar hun hut gingen.

Aan de manier waarop hun gesprek stokte, voelde ik al dat ik tegen de regels handelde. Selvik draaide zich langzaam naar mij toe terwijl zijn handen, midden in het onderbroken betoog in de lucht bleven hangen.

'Ik vraag jou toch ook niet om in de machinekamer het licht aan en uit te doen.'

Barst, dacht ik en ging naar boven. Inwendig schold en vloekte ik, maar toen Max mij even later rustig zag borduren was daar niets van te merken.

Zijn positie behoedde me ervoor dat ik niet als de kop van Jut werd gebruikt, wat de kok overigens toch steeds probeerde. Maar ook als hij tegen Arvid sprak, ging dat snauwerig en scheldend.

'Waarom pik je dat?' had ik Arvid gevraagd.

Hij haalde zijn schouders op.

'Laat hem maar. Hij is de chef. Het interesseert mij niet.' En hij slofte als een geslagen hond verder door de vieze keuken.

Ik had in de loop van mijn leven noodgedwongen een zesde zintuig ontwikkeld om me aan de nukken van mannen te onttrekken. Toen mijn vijf broers de een na de ander hun puberteit doormaakten en ten aanval tegen mijn vader trokken, had ik me al voor dat probleem geplaatst gezien. Maar hier hield ik, meer dan thuis, mijn mond.

Omdat ik als officiersvrouw ook de privileges van een officier had, hoefde ik gelukkig niet in de rumoe-

rige manschappenmess te eten. Als ik door het luik in de pantry keek kon ik door het andere luik in de keuken de matrozen en smeerders zien zitten.

Het was me opgevallen dat officieren en manschappen in hun vrije tijd niet met elkaar omgingen. Berend en Fauché waren een uitzondering. Op de 'Cabo Frio' waren diverse rangen en standen. Toch was iedereen, behalve Max, ooit als laagste in rang begonnen. Max en ik hadden besloten om ons van al die gevoeligheden niets aan te trekken. Maar de matrozen leken mij uit de weg te gaan als ik toch een praatje wilde maken. Misschien uit verlegenheid. Max die in de havens voor de uitbetalingen zorgde, had uit hoofde van zijn functie met iedereen contact. Hij was vriendelijk en behulpzaam en maakte daarin geen onderscheid. Dat hij de kapitein nog steeds zo op een voetstuk plaatste, begreep ik daardoor minder.

Ik dweilde iedere dag de vloer, ofschoon de mannen weinig oog daarvoor hadden. Ik genoot ervan als alles in de mess schoon en opgeruimd was. Rommel maakte me onrustig maar bovendien wist ik dat ik Max er een plezier mee deed. Die ergerde zich al dat Selvik zo vaak in werkkleding in de mess kwam. Ook Lotsberg nam zelden de moeite om in schone kledij aan tafel te verschijnen. Fauché kwam ook wel eens zo uit de machinekamer in de mess maar die verontschuldigde zich dan waar overigens nooit iemand op reageerde. Vanmorgen had ik wel een uur de vloer met de schrobber moeten bewerken omdat een van hen weer met de werkschoenen binnen was geweest. Het liefst had ik ze streng daarover toegesproken maar ze waren allemaal zoveel ouder dan ik en zo gesloten als een brievenbus. Je kon er wel iets instoppen maar er kwam zelden vanzelf iets uit.

Op weg naar de officiershutten hoorde ik voetstap-

pen. Ik keek om en zag de kapitein.

‘Miss,’ riep hij terwijl hij daarbij als een stationschef zijn linkerarm omhoog tilde. Hij maakte enige dribbelpasjes om haastig bij mij te komen.

Ik was zo verbaasd over wat ik achter mij zag gebeuren dat ik vergat enige stappen in zijn richting te maken.

Over zijn rechterarm hing een kledingstuk. Het viel me weer op hoe rond en dik hij was. Hij boog licht naar mij toe en informeerde naar mijn gezondheid en of ik het prettig aan boord vond. Wist hij van mijn zeeziekte? Het leek me weinig passend om me bij hem te beklagen over de kakkerlakken en de rommel in de mess alhoewel ik dat graag had gedaan. Ik zei dus beleefd dat ik tevreden was, zeker nadat de timmerman ons bed had verbreed. Er viel een stilte tussen ons, wellicht probeerde hij zich dat voor te stellen. Ik voelde dat ik kleurde. Hij keek naar de grond en mompelde ‘O ja, juist.’

Zou hij wel op de hoogte zijn van dit soort zaken of overdacht hij zijn eigen huwelijksreis?

Ik was bang dat de steward ons hier zou aantreffen en overwoog om door te lopen. Ook hij leek enigszins in onzekerheid te verkeren. Zijn wangen waren net rode blozende appeltjes die niet pasten bij zijn autoriteit. De steward vloog nog steeds als een overijverige beschermengel om hem heen en dat ergerde mij al vanaf de eerste dag. Als ik Max mocht geloven, was een kapitein zoiets als de paus van Rome, onbereikbaar voor het gewone volk.

Hij pakte het kledingstuk in beide handen alsof hij mij een kwaliteitsstofje wilde tonen. Ik zag dat het zijn pyjamabroek was. Bij de zoom van een van de pijpen was een scheur. Of ik zo goed wilde zijn om dat voor hem te repareren? Hij beschikte niet over

het nodige gerei. Of ik dat wel had? En ook garen in dezelfde kleur? Hij bleef zo vaak met zijn teen in de scheur hangen.

Ik besloot hem niet uit te leggen dat je voor lichtgeel ook gewoon wit kunt gebruiken. Daar leek hij mij te nors voor.

'Wilt U dit vandaag nog gerepareerd hebben?'

Ik had de vraag nog niet uitgesproken of ik realiseerde mij dat dit misschien wel tot mijn taak behoorde.

'Het haast niet zo. Kijk maar wanneer het U uitkomt. Ik ben heel blij als U dit voor me wilt doen.'

Hij keek schichtig om zich heen. Ik nam het kledingstuk van hem over alsof het een relikwie was. Sinds mijn komst aan boord had ik hem slechts één keer gesproken. Ik vond hem zo'n geheimzinnige man die de boot, bijna onzichtbaar, vanuit een voor mij verboden gebied bestuurde. Als ik bij Wallin op de brug stond, kon ik hem naar boven horen komen. Zodoende verdween ik steeds tijdig door een andere deur voordat hij binnenkwam. Onze paden hadden elkaar niet eerder gekruist.

'Na het middageten zal ik het repareren en dan geef ik het wel bij de steward af.'

Hij keek mij verbaasd aan. Zijn wangen leken op die van een hamster.

'Nee, nee,' zwaaide hij met zijn hand, 'brengt U het zelf maar naar mijn hut. Als het niet te veel moeite is natuurlijk.'

Ik knikte wat beduusd. Zonder mij te groeten draaide hij zich om en liep dribbelend bij mij vandaan. Stapjes die eigenlijk niet bij een kapitein horen, dacht ik.

Ik rolde de pyjamabroek zo klein mogelijk op, verstopte hem onder mijn arm en ging snel naar boven. Alleen met de broek, bekeek ik ongegeneerd de om-

vang. De onderbroeken van mijn vader waren lang niet zo breed. Hij had niet eens een pyjama. Misschien slobberde het ondergoed nu wel om zijn lijf omdat hij sinds mijn vertrek van wroeging geen hap meer door zijn keel kon krijgen. Wat had ik het altijd vervelend gevonden om zijn onderbroeken, die vormeloze interlock tenten met lange pijpen, aan de lijn te zien hangen. Te kijk voor het hele dorp. Ze fladderden als dronken mannen in de wind. Ik zou mij met geen mogelijkheid kunnen voorstellen hoe zijn onderlijf er in paste. Daar kon ik niet eens lang over denken zonder bijna misselijk te worden. Ik wilde een vader zonder geslachtsdelen, één die de kinderen desnoods uit de bomen had geplukt. Een enkele keer had ik zijn bovenlijf bloot gezien, behaard en vol rimpels. Zo lang als ik leefde, was hij oud geweest, te oud en was ik bang dat hij sterven zou. Zo bang dat ik hoopte op zijn spoedige dood om in vredesnaam maar van die angst verlost te zijn.

Ik vouwde de pyjamabroek weer op, rook er aan, snoof zeeplucht op en stopte hem in een lade.

Ik was nauwelijks op weg naar de eerste hut toen het leek alsof de motoren plotseling stil vielen. Ik bleef staan om te luisteren naar het langzaam wegzakkend gebrom en het veranderen van de cadans. Er kon geen haven in de buurt zijn. Misschien was Fauché in de machinekamer in slaap gevallen. In de mess keek ik door het raam en zag dat, zoals een uur geleden, de zon scheen op een spiegelgladde zee. Ik liep naar de pantry en riep door het luik naar Arvid. Er kwam geen reactie. Ik hoorde nergens meer enig geluid. Ik had geen alarm gehoord en toch hing er iets onheilspellends in de lucht.

Zo snel als ik kon rende ik naar Max. Die zat rustig te schrijven en keek niet eens op.

‘Waarom liggen we stil?’ riep ik, nog buiten adem van het trappen lopen.

Er was geen spoortje opwinding aan hem waar te nemen.

‘Ik weet het niet. Wacht even, ik ben zo klaar.’

Nu ik Max zo rustig bezig zag, zakte mijn ongerustheid om plaats te maken voor nieuwsgierigheid. Toen hij klaar was, stond hij op en liep door de kaartenkamer naar de stuurhut waar de eerste stuurman wacht had.

Ik liep met Max mee maar bleef in de deuropening staan.

‘Kom binnen, Wilma,’ zei de eerste stuurman, Max negerend.

Zijn lijf had ook al de vorm van een tonnetje, viel me op. Een riem hield de duigen bij elkaar.

‘Die Max is toch een geluksvogel,’ zei hij terwijl hij me doordringend aankeek. Ik voelde me gemonsterd. Zo hadden vroeger al mannen naar me gekeken, terwijl ze hun begerige vingers nauwelijks in bedwang konden houden. Ik verbeeldde mij dat ik mijzelf kon beschermen door in gedachte een rol prikkeldraad om mij heen te rollen, een ondoordringbare vesting, om iedereen op afstand te houden. Niemand mocht te dicht in mijn buurt komen, niemand mocht mij zo maar aanraken. Ik had ze gevoeld, die vingers, op mijn schouders, in mijn nek, in de buurt van mijn bijna ontwikkelde borsten.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg Max die de opmerking kennelijk niet had gehoord. De pet van de stuurman stond iets te scheef. Hij kwam lachend en met opengespreide armen op mij af. Hij zal me toch niet willen omhelzen, dacht ik, en deed een stapje achteruit. Halverwege de brug bleef hij staan. Zijn ogen nog steeds op mij gefixeerd.

‘Straks, my lady, eten we heerlijke verse zeevis.’

Hij zei het met een overdreven toon en zijn woorden onderstrepend met een kussend gebaar tussen duim en wijsvinger. Max ging wat verbaasd tussen hem en mij in staan.

‘We gaan vissen, Sparks[1], een beetje hengelen in de zee. De stokvis komt mij en de mannen neus en oren uit en bovendien is het prachtig weer.’

We aten inderdaad nog steeds stokvis, behalve op zondag, dan kwam er rendiervlees op tafel. Tamelijk taaie lappen die overgoten waren met een klodderige bruine jus. Ik had me wel eens uitgelaten over de eenzijdige voeding, maar Max dacht dat Henri roeide met de riemen die hij had. Wist de reder dan niet dat hard werkende mensen goed moesten eten? Het was toch zeker de taak van de steward om dat bij de rederij te bepleiten. Was die Henri wel een echte steward?

Hoe kon ik daar nu aan twijfelen; als ik meer vertrouwen had, zou het leven dubbel zo eenvoudig voor mij zijn, zei Max. Als een bestraffende vader had hij mij aangekeken.

‘Waar is de kapitein?’

‘De Chief houdt hem even bezig met een onbeduidende motorstoring. Wat niet weet wat niet deert, nietwaar Sparks? Het is zo gebeurd.’

Max wist niet hoe hij kijken moest.

‘Ze gaan vissen. Zoiets heb ik nog nooit gehoord. Het zal mij benieuwen hoe ze dat in het logboek verantwoorden.’

Gespannen zoog hij aan zijn sigaret. De stuurman ging naar buiten en riep iets naar beneden. Op het voordek liep de steward met grote hengels. Enkele matrozen droegen emmers en messen. In een paar minuten leek de hele bemanning zich daar te verza-

melen. Henri stond als een veldheer in het midden en gaf aanwijzingen, ondersteund door de stuurman die vanaf de brug met handgebaren en korte klanken het zijne aan dit tafereel bijdroeg. Er werd met de hengels gezwiept, zoals ik dat vroeger ook aan de Geul gezien had als er op forel werd gevist.

Selvik zwaaide krijgshaftig met een mes. Ook de kok was bewapend. Er werd nog enig overleg gevoerd tussen het dek en de brug en vervolgens werden zes hengels over de reling gelegd.

'De kapitein zou zoiets niet goed moeten vinden,' mompelde Max, 'maar misschien weet hij inderdaad van niets.'

Ik vertelde hem liever niet over mijn korte ontmoeting en de scheur in de pyjamabroek.

De steward keek naar boven en zwaaide uitbundig naar ons. Max tilde met tegenzin zijn hand op. Ik hield mijn adem in.

Er was zo'n tweespalt. Daar beneden de bedrijvigheid van een stel schooljongens die op het punt stonden een spannend avontuur te beginnen en naast mij Max die nauwelijks zijn teleurstelling kon verbergen. De stuurman hing nu met zijn bovenlijf bijna over de borstwering, de rechterarm slap in het luchtledige. Ik moest enig leedvermaak onderdrukken.

De 'Cabo Frio' dobberde zo'n beetje rond als een verdwaalde kleuter. Het was een raar gevoel om midden op zee stil te liggen. Ik kon geen oordeel hebben over wat hier gebeurde, het was mijn wereld niet. Het leek mij zo gek nog niet om even het anker uit te gooien en een uurtje vis te vangen waar die toch in ruime mate aanwezig moest zijn. De gladde zee gaf iets onwerkelijks aan deze morgen. Ik realiseerde mij dat ik hier naast iemand stond, nu als getrouwde vrouw, die anderhalf jaar geleden nog een volslagen

vreemde voor mij was. Iemand die ik uit mijn vertrouwde omgeving had gevolgd. Niet eerder was het zo tot mij doorgedrongen dat er iets onherroepelijk veranderd was in mijn leven. Wat deelde ik met deze man? Het was toch echt waar dat ik op de Atlantische Oceaan aan boord van een Noors schip stond, tussen een stelletje piraten. Ik herinnerde mij dat ik een nieuw leven had willen beginnen. Behalve de kleren aan mijn lijf wees niets meer op een vroeger bestaan. Ik voelde nu dezelfde afstand tot Max als ik op de dag van vertrek tot mijn ouders had gevoeld. In één seconde overzag ik het laatste jaar en concludeerde dat alles zo anders was gelopen dan ik mij had voorgesteld. Dan hij mij had voorgesteld. Ik voelde hoe mijn ogen van schrik groter werden en de adem even in mijn keel stokte.

Aan dek ging geschreeuw op. Gelijktijdig werden enkele hengels omhoog getrokken waar grote vissen aan kronkelden die zich weerden tegen pijn en dood. Snel draaide ik mij om maar ik zag nog net hoe Selvik een van de vissen, met een forse haal de kop afsneed. Het was alsof ik weer het snerpend geluid hoorde van het schilmesje waarmee mijn vader de haringen de buik opensneed. Ik wilde schreeuwen, boven het gejubel van de vissers uit. Ik zag de dieren, die nietsvermoedend in het veilige water, met open bek in een dodelijke haak hapten. Ik liep de stuurhut uit met een zakdoek voor mijn mond. Op het toilet gaf ik het ontbijt over.

‘Je moet er maar niet meer naar kijken,’ zei Max, die achter me aan was gelopen.

‘Het zijn moordenaars.’

Ik haat ze, wilde ik zeggen maar dat slikte ik nog juist op tijd in.

‘Kom even op bed liggen?’

De tranen liepen over mijn wangen. Max stopte me een zakdoek toe en hield mijn hand vast. Alle energie leek uit me weg te stromen, zo moe voelde ik mij plotseling. Het gejuich aan dek zwol telkens aan en zakte weg. Ik zag weer de hilariteit van mijn broers als het varken werd geslacht. Hoe ze met veel kabaal het stro aansleepten waarin het meteen na zijn dood even geschroeid zou worden, terwijl ik mij ver in het weiland verborg om het schieten niet te horen. De handen voor mijn oren, de ogen stijf dichtgeknepen alsof door drie, vier doornen heggen heen nog een glimp van het drama tot mij door kon dringen. De wreedheid, ik kon het niet verdragen.

Ik verlangde hevig naar een heldere vriesnacht in Nederland. Zo'n nacht waarin alles als het ware gezuiverd wordt. Waarin mijn ondoordachte stappen uitgewist zouden worden.

In de mess probeerde ik later mijn werk weer op te pakken maar er was voor mij veel veranderd. Het was niet alleen omdat Selvik de vis zo ruw de kop had afgesneden, het was vooral het geschreeuw dat opging alsof er iets te vieren viel. Dood, hoe noodzakelijk soms ook, mocht nooit tot vermaak leiden. Het vervulde mij met afschuw. Veel kon ik hen vergeven maar dit niet.

Er was nu tussen hen en mij, definitief een onoverbrugbare kloof ontstaan zoals ik die ook altijd tussen mij en mijn broers en mijn vader had gevoeld.

Ik beschouwde de steward als de aanstichter van deze slachtpartij. Ik verdacht hem ervan dat hij de reder een gefingeerde rekening zou presenteren en de opbrengst zou delen met de Chief en de eerste stuurman. Het volgende uur brak ik mijn hoofd over de vraag hoe ik wraak kon nemen.

Traag dekte ik de tafel. Bij het bord van Selvik ver-

gat ik opzettelijk een mes neer te leggen. Wat kon ik anders doen? In de pantry vond ik enkele dode kakkerlakken en legde ze op de stoel van de steward. Een voor een kwamen ze binnen. De enige die niet aan de visserij had meegedaan, was Lars Wallin. Misschien had hij juist geslapen. Ze waren nog rumoerig van de avonturen. De kok hing zelfs familiair met zijn hoofd door het luik en voerde van daaruit een luidruchtig gesprek met Selvik. Door de taalverschillen ontgingen me gelukkig de details.

'Wilma, ik heb geen mes.'

Ik reageerde niet en at rustig verder. Max keek me verbaasd aan.

'Je wordt geroepen.'

'Hij kan doodvallen.'

Ik zei het hardop maar in het Nederlands. Het rumoer in de mess zakte langzaam. Ik bleef zitten. De mannen keken elkaar aan. Na enige tijd stond ik op, ging naar de pantry en op mijn gemak zocht ik naar een passend mes.

'Je had er toch een aan dek? Waarom gebruik je dat niet? Of zat daar nog bloed aan? Ruikt het misschien naar de dood? Dapper om je met een weerloos dier te vermaken'

Lafaards, had ik graag door de mess geschreeuwd om tenminste een keer mijn gemoed voluit te kunnen luchten. De spanning was te snijden. Ik liep terug naar mijn stoel en ging zitten maar trilde over mijn hele lijf. Ik spande mijn spieren tot het uiterste zodat ook Max het niet zou merken. Niemand sprak nog een woord. Zelfs de kok had zich terug getrokken in de keuken.

'Dit kun je niet maken,' fluisterde Max, maar ik had het niet kunnen laten.

Zwijgend werd de maaltijd voortgezet.

Niemand vermoedde dat de steward met zijn kont op een handvol lijken zat. Kakkerlakken die hijzelf met de spuitbus had gedood omdat hij ze bijna fobisch smerig vond, maar dat was mijn kleine troost.

Eindnoten:

(1) *Sparks* Engelse bijnaam voor marconist.

Ollie B.

Zijn naam was Olle Nordquist, maar soms noemde Max hem Ollie B., vanwege de gelijkenis. Ik moest er weer aan denken toen ik 's middags de zoom van zijn pyjamabroek naaide. Het was een fluitje van een cent. Om half drie was ik al klaar. Te vroeg om naar hem toe te gaan. Ik wist niet zeker of hij 's middags sliep.

De kwaadheid plakte nog steeds op mijn tong en had als het ware het gewicht van mijn armen verdubbeld. Max had ik sindsdien niet meer gezien. Hij was zonder iets te zeggen naar boven gegaan. Ik was met opzet langer in de pantry gebleven. De kok had weliswaar het luik demonstratief dicht gedaan maar had met geen woord over het voorval gerept. Ongewoon voor hem. Hij liet me graag van tijd tot tijd voelen dat ik een lagere in rang was.

De wanden van de hut sloten als een bus om mij heen. Ik had ruimte, maar vooral uitzicht nodig om tot rust te komen, om vrij te kunnen ademen. Ik besloot naar de brug te gaan waar Wallin dienst had. Na een kwartier naar buiten gestaard te hebben, innerlijk nog steeds vol boze woorden, ging ik weg. Het had toch geen zin om met hem over het vissen de praten. Max was om deze tijd bezig met het opnemen van het weerbericht. In de kaartenkamer stond de deur naar de radiohut een stukje open. Hij was zo intens bezig dat hij niet eens merkte dat ik korte tijd naar hem keek. Hij leek zo voorbeeldig in zijn werk dat ik soms niet wist of ik daar bewondering voor moest hebben of dat ik mij aan die volmaaktheid stoorde.

Terug in de hut pakte ik het borduurwerk uit de lade

maar verder dan tien kruisjes kwam ik niet. Sinds mijn uitval tegen Selvik voelde ik me sterker, dat wel. De stilte die viel, op dat moment, had mij een gevoel van genoegdoening gegeven. Was ik ooit de sterkere geweest? Ieder gevecht dat ik met mijn broers was aangegaan om met kracht boven hen uit te stijgen was geëindigd in schuldgevoel en angst om hun boosheid en afkeuring. Dat zou ik nu niet toelaten.

Rond vier uur stak ik de pyjama onder mijn arm en ging naar de kapitein. Ik overwoog om hem in papier te verpakken maar dat vond ik om een of andere reden te gênant tegenover hem. Gelukkig was er niemand in de buurt toen ik op de deur klopte. Ik probeerde iets van geluid op te vangen maar zelfs met mijn linkeroor tegen het hout gedrukt was er geen stem te horen. Voorzichtig opende ik de deur op een kier.

'Komt U binnen mevrouw, ik verwachtte u al.'

Ik schrok en wilde de deur weer sluiten. Hij leek uit de badkamer te komen want ik zag nog net hoe hij een handdoek terug in een andere ruimte gooide. Moest de steward die straks oprapen of zou hij dat zelf doen?

'Is het U gelukt?'

Hij nam het kledingstuk van mij over en borg het meteen in een lade.

'Ik ben U erg dankbaar mevrouw.'

Zijn hut zag er huiselijker en comfortabeler uit dan de rest van het schip. Een groot houten bureau maakte er een woon-werkkamer van. Door de openstaande deur zag ik zijn bed. Hij bewoonde zowat een hele flat hier. Ik zou de hutten van de matrozen wel eens willen zien. Misschien kon ik dat aan Berend vragen. Ik wilde weer weggaan toen hij informeerde of mijn ouders nog leefden en waar ik precies in Holland woonde.

Ik gaf hem enkele details uit mijn leven. Hij hoorde mij aan. Zijn postuur licht gebogen, de ogen op de punten van zijn schoenen gericht en de handen op de rug.

'Ja, ja mevrouw, mijn grootvader was ook boer. Hij had land en vee. Als kind kwam ik vaak op de boerderij. Ik speelde met de dieren, klom in bomen, liet de aarde uit zijn tuin door mijn kinderhanden gaan. Die geur van aarde... Met water besprenkeld bakte ik er koekjes van in de zon. Ik was een blij kind daar, mevrouw.'

Hij zweeg even om enkele pluisjes van zijn colbert te plukken.

'Ik herinner mij een voorval dat ik U vertellen moet. Op een dag ontdekte ik een wespennest in de grond. De dieren vlogen af en aan door de kleine opening in het gras. Het was fascinerend om te zien. Maar toch goot ik het nest met mijn emmertje vol water. Het moet gegonsd en gebromd hebben daar in de grond van stervensnood. Een paar dagen later begon ik ervan te dromen. Ik vereenzelfdigde mij met de angstige dieren en leed onder wat ik hen had aangedaan, want in de kleinste worm zit nog de angst voor de dood en de wil om te leven.'

Hij zweeg een moment om zijn blik door de hut de laten gaan. Toen keek hij mij nadenkend aan.

'De wreedheid, mevrouw, is in ieder mens. Niemand kan zich daarvan vrij pleiten maar desondanks is men niet verplicht om een ander te krenken of hem pijn te doen.'

Hij zei het met nadruk alsof hij mij wilde overtuigen. Ik zuchtte, want ik voelde mij onwennig in deze situatie.

'Of hebt U een andere mening? Mijn grootvader was een bijzondere man. Hij was groot en sterk maar

gelukkig heeft hij nooit weet gehad van mijn kinderlijke wandaad.'

Veel herinneringen riep hij bij me op. Had ik mijn grootvader op zijn boerderij gekend? Nee, die was ook al heel oud toen ik nog een kind was. Ik moest het doen met de verhalen van mijn moeder over haar ouders. Hoe groot en sterk haar vader was, de heer in huis wiens woord heilig was voor vrouw en kinderen. De laatste jaren van zijn leven zat de weduwnaar maar te rentenieren in een klein huisje aan de Geul in België, met uitzicht op zijn vroegere weilanden. Ontevreden over de koning, de belastingen en de pastoor. De macht van de pastoor, die had hij getrotseerd. Dat verhaal had ik de kapitein graag verteld maar daarin werd ik gehinderd door mijn lage plaats op de monsterrol. Ik was er vaak geweest. Iedere zondag achter op de fiets van mijn moeder. Waarom moest de kapitein nu uitgerekend over zijn grootvader spreken en mij op deze wijze in mijn vroegere wereld plaatsen die ik meende verlaten te hebben. Dat kwam mij nu niet van pas. Ik keek naar de zee en realiseerde me dat die te groot voor mij was. Zo onbegrijpelijk groot en diep terwijl ik thuis in alle water bijna de bodem kon zien. De grenzeloosheid van de zee leek ook tussen de mensen aan boord te zijn. Ik miste alle houvast die mij vertrouwd was.

Op de commode waar hij de pyjama in gelegd had, stond het portret van een vrouw. Hij zag dat ik er naar keek.

'Dat is mijn echtgenote,' zei hij haastig terwijl hij de foto in mijn hand drukte, 'ze is helaas nogal ziek op dit moment.'

Ik was nog in mijn moeders verhalen en keek derhalve bijna door het portret heen.

'Ja, ze is nogal ziek,' herhaalde hij.

Het was alsof zijn gezicht iets dikker werd, zo ingehouden sprak hij die woorden uit. De vrouw leek midden vijftig te zijn. Ze had een zacht gezicht dat omlijst werd door grijze krulletjes.

‘Ik heb gisteren nog een telegram van haar ontvangen. Ze ondergaat vandaag een galoperatie.’

Max had van de steward gehoord dat het echtpaar kinderloos was.

‘Vervelend voor haar dat ze juist nu alleen is.’

Het klonk weinig troostend.

Hij draaide zich om en staarde, net als Wallin altijd deed, door het raam naar de horizon.

‘Tja mevrouw, de zee, de zee.’

Hij maakte een moedeloos gebaar met zijn armen.

‘Men kan niet zoals men zou willen.’

Hij zweeg even en keek me aan.

Op zijn bureau zat een vlieg die God weet waar vandaan kwam. Zonder gevaar voor eigen leven zou zelfs hij niet het schip kunnen verlaten. ‘Het varen mevrouw, het zich op weg begeven heeft weliswaar het aankomen in zich, maar ook het verlaten, het achterlaten van alles en iedereen waar men aan gehecht is.’

De vlieg liep bedrijvig over zijn papieren en balanceerde moeiteloos op de rand van het hout.

‘Maar ik houd U op, mevrouw, neemt U mij niet kwalijk.’

Ik wilde niet zeggen dat ik mij aan boord vaak verveelde. Het viel me op dat ik hem te oud vond voor de zee. Hij paste zo weinig in de verhalen die Max mij over het leven aan boord verteld had. Wie was hier wel een echte zeeman?

Ja, het moest erg voor hem zijn dat hij zijn vrouw in deze omstandigheden alleen moest laten. Als mijn moeder zich een dag niet goed voelde, hielp vader

haar toch menigmaal, iets dat geen boer in het dorp ooit voor zijn vrouw zou doen. Bij ziekte werden tantes of buurvrouwen aktief.

Was Max een zeeman? Hij sprak vaak over de eenzaamheid van dat beroep. In de brieven die ik voor ons huwelijk van hem had ontvangen, had hij er over geschreven. Ik kon het me toen niet voorstellen. Er waren toch steeds mensen om hem heen en hij had werk waar hij zijn hart en ziel aan verpand had, hij kon vreemde landen bezoeken en voortdurend in een wereld vol avontuur leven.

De kapitein had weliswaar bijna mijn vader kunnen zijn, toch had ik hem als een kleuter bij de hand willen pakken en met de punt van een schort zijn tranen willen drogen. Maar hij leek mij geen man die huilde. Wel een jongetje dat vroeger in bad met bootjes had gespeeld, terwijl zijn moeder binnen handbereik met iets anders bezig was. Max moest hem niet meer Ollie noemen.

Ik deed enkele stappen achterwaarts op het moment dat hij weer dromerig naar de zee keek. De monotone cadans van het schip en de lichte beweging van het water hadden soms een hypnotiserende werking. Wellicht zag hij nu hele taferelen over de operatie van zijn vrouw en realiseerde hij zich voor het eerst dat ze er ooit niet meer zou zijn bij zijn thuiskomst. Toen de storm het hevigst was, maar ook in de nacht van de ijsbergen, hadden zich in mijn fantasie ook thuis de vreselijkste drama's afgespeeld, van een brandend huis waar mijn moeder schreeuwend uit het raam hing tot aan een inval van de Russen of, nog erger, de Chinezen toe. Hoe aangenaam was het om bij hem te zijn.

‘Dan ga ik nu maar,’ mompelde ik.

Een tel later stond ik in de gang. De stemmen van de Chief en de steward kwamen dichterbij. Ik wilde mij snel uit de voeten maken toen ik achter me de stem van de kapitein weer hoorde.

'Miss, miss!'

Ik keek de gang in waar ik vandaan gekomen was en daar stond hij, met opgeheven arm zoals hij ook die morgen had gedaan. Moest ik op hem toelopen?

Als een snelwandelaar kwam hij dichterbij, pakte mijn hand en stopte er een halve reep chocolade in. Voordat ik iets kon zeggen, was hij weer waggelend verdwenen. Wat beteuterd keek ik naar de chocolade in mijn hand en naar de zich verwijderende kapitein. Ik was blij dat ik het voorval van die morgen niet ter sprake had gebracht. Pas toen de deur van zijn hut dichtklapte, ging ik naar boven. Vreemd genoeg dacht ik in de daarop volgende uren veel aan mijn jong overleden grootmoeder die bezweken leek te zijn onder een barse heerschappij van haar sterke man. Iets van hem of van haar moest toch ook in mij zijn?

Elektrotherapie

Twee dagen later werd ik ontboden in de hut van de eerste stuurman. Ik ging er met tegenzin naar toe, alhoewel ik mijn reserves tegen hem niet kon plaatsen. Hij was altijd uiterst vriendelijk, informeerde naar mijn gezondheid en geluk, maar stonk net als de Chief meestal naar de alcohol. Ik maakte iedere morgen zijn bed op, onderhield zijn hut en badruimte. Zowel in ouderdom als omvang deed hij niet onder voor de kapitein. Gelukkig had hij meestal wacht als ik in zijn hut werkte.

Evenals de kapitein had hij vanuit zijn hut uitzicht op de voorplecht van het schip. Soms stond ik tien minuten door een van zijn ramen naar buiten te kijken. Dan was het alsof ik bij Wallin op de brug stond, kaarsrecht en de handen op de rug. Vanaf die plaats was de voorste punt van het schip goed te zien. De geringste windkracht was aan het op en neer gaan van de boeg af te lezen.

Op mijn kloppen had hij een krachtig, ‘binnen’ laten horen. Plechtstatig zat hij in een van zijn stoelen, hij had grootvader kunnen zijn. De vier ingelijste foto's van zijn vrouw keken mij aan.

Met een gul gebaar nodigde hij me uit om in de andere stoel te gaan zitten. Verbaasd en afwachtend deed ik dat.

‘Je zult wel blij zijn met dit rustige weer, nietwaar Wilma?’

‘Als het maar zo blijft, stuurman.’

Ik zat op het puntje van de stoel terwijl hij, als een vorst die audiëntie houdt, op zijn troon zat.

‘Natuurlijk kind, we moeten hopen op het goede. Heb je al gehoord van het tragische overlijden van onze vriend Oddmar Tufte?’

Ik was niet geschokt. Had ik de dood misschien in zijn ogen gezien? Meer dan een mededeling was het niet voor me. Moest ik mij daarover schamen?

‘Nee stuurman. Hoe weet U dat?’

‘De kapitein heeft via jouw man bericht ontvangen van het Consulaat in Chicago. Het is goed om weer even stil te staan bij de ernst van het leven.’

Hij sloot zijn ogen en boog het hoofd voor enige meditatie. Max had mij dit nog niet verteld. Ik dacht aan Tufte met zijn verborgen lading christelijke missioneringsdrang waarvoor ik op mijn hoede was geweest, zoals ik dat ook voor deze man was. De dag dat we uit Chicago wegvoeren, had ik van Max een plastic mapje gekregen. In een van de vakjes zat een foto van Oddmar Tufte die achter zijn bureau deed alsof hij schreef. De armen op een glimmend bovenblad, geflankeerd door een witte telefoon en een vaas met plastic bloemen. Aan de muur een grote foto van een schip op zee. Ik had me afgevraagd wat ik met het mapje moest doen. In lelijkheid paste het wel bij mijn Amerikaanse ervaringen. Nu kon ik het als een curiositeit bewaren.

Hij opende weer zijn ogen en stond op. Hij leek moeilijk te lopen, iets dat me niet eerder was opgevallen. Met trage gebaren haalde hij uit de kast twee glazen en een fles jenever. Hij zuchtte als een stoomschip.

‘Ik neem aan dat je voor de gezelligheid een glaasje mee drinkt?’

‘Liever niet stuurman, ik drink nooit.’

Dat vond hij jammer, want hij had graag een heildronk met mij uitgebracht op de eeuwige rust van de

gewaardeerde Oddmar Tufte. Bovendien vond hij mij een van de aardigste mensen aan boord. ‘Just like your husband,’ haastte hij zich te zeggen.

‘Ik ben blij dat jullie aan boord zijn gekomen, zo beschaafd en vriendelijk die Hollanders. Dat is goed voor het schip.’

Had hij mij daarom laten komen? Eén glaasje werd terug in de kast geplaatst. Moeizaam ging hij weer zitten met de fles onder zijn arm geklemd.

‘Is het jou weleens opgevallen dat ik last van reumatiek heb?’

‘Het is me niet bekend, stuurman.’

‘Ik loop er natuurlijk niet mee te koop, zeker niet aan boord, dat is niet goed voor de werkverhoudingen. Men moet anderen niet met zijn zorgen belasten.’

Hij stak beide handen naar mij uit om me de binnen en de bovenkant er van te laten zien. Ik kon er niets vreemds aan ontdekken, behalve dat ze zo rimpelig waren als die van mijn vader. In zijn matrozentijd had hij er zeker zwaar werk mee gedaan, de trossen vastgehouden en zo. Nu zag ik hem zelden aan dek. In de mess had ik opgevangen dat hij zijn werk niet goed deed omdat hij te veel dronk.

Maar hoe zat dat dan met de Chief die zeker niet minder vaak dronken was? Max dacht dat het in de praktijk wel meeviel. Het schip zag er toch redelijk goed uit en werd goed bestuurd. Het leven op zee was nu eenmaal zwaar, maar een zeeman stond voor zijn taak, vond hij. Ik had hem, de raad van mijn moeder indachtig, niet tegengesproken.

De stuurman wierp een sentimentele blik op een van de foto's.

‘Mijn lieve vrouw maakt zich zoveel zorgen over mijn reumatiek. Ik moet spoedig naar haar toe. Als

we in Europa zijn, ga ik hopelijk met verlof.'

'Dat zou fijn voor U zijn.'

Ik overwoog hoe ik met goed fatsoen hier weg kon komen.

'Ik heb het me al zo vaak voorgenomen maar telkens beslist de reder dat ik niet gemist kan worden. Sinds een jaar heb ik geen verlof meer gehad.'

Dat zou mij dus ook kunnen gebeuren als Max altijd op zee bleef.

'Zou ik jou om enige hulp mogen vragen, Wilma?'

Een beetje kreunend stond hij weer op na zijn eerste glas in één teug geleegd te hebben. Als hij maar niet zijn pyjamabroek ging zoeken.

Uit de kast haalde hij een apparaat ter grootte van een flinke naaidoos, waar twee draden aan hingen. Hij zette het voor me op tafel. Zwaar liet hij zich achterover in de stoel zakken, schonk weer een glaasje in en leegde ook dat in een teug.

'Kijk Wilma, ik heb iemand nodig die aan deze handel draait, dan pak ik de pinnen in mijn handen zodat ik elektrische schokken krijg. Het is heel goed voor me, weet je. Probeer maar eens.'

Het apparaat werd naar mij toegeschoven. Hij pakte de pennetjes in zijn handen en gebaarde met een hoofdknik dat ik kon beginnen.

'Eerst langzaam.'

Ik was te verbaasd om tegen te sputteren maar wat had ik er ook tegenin kunnen brengen? Ik vond het akelig. Op de lagere school had de onderwijzer mij willen dwingen om dergelijke draden vast te houden maar ik vertrouwde hem niet. Ik was bang dat hij te vlug zou draaien. Bij een jongen die dapper had willen zijn, had ik het hele lichaam zien schokken. Om de mond van de onderwijzer lag een bevroren glimlach. In de weilanden hadden mijn broers me vaak

genoeg verrast door met de ene hand de draad van de elektrische omheining vast te pakken en met de andere mij, zodat ik de schokken kreeg.

‘Draai maar iets vlugger. Nog iets, ga maar door.’

Met tegenzin voerde ik de snelheid op. Ik wist niet of er tien of twintig minuten verstreken. We zwegen beiden. Het viel mij op dat hij door zijn dikke doorgezakte buik, die meestal als een ballon over zijn riem hing, niet gewoon in een stoel kon zitten. Ik vroeg mij af wie eerder voor hem de schokjes had opgewekt. Kon hij een van de matrozen daartoe verplichten? Ik had niet de indruk dat hij echt bevriend was met iemand aan boord. De stuurman nam nog een borrel voor hij zijn therapeuticum opborg.

‘Ik moet weer aan mijn werk.’

Ik stond op en wilde weggaan.

‘Zou je overmorgen weer willen komen?’

Had ik redenen om dat te weigeren? Ik deed alsof ik een denkbeeldige agenda raadpleegde terwijl ik de klink van de deur al in mijn hand hield. Toen ik ja zei, leek hij van dankbaarheid te smelten. Zijn gezicht rimpelde.

‘Mijn vrouw zal je ook heel dankbaar zijn.’

Om dit te onderstrepen bood hij mij een mierzoete bonbon aan die de steward in zijn scheepswinkel verkocht.

Die man moet vaker naar huis, dacht ik, toen ik naar de mess ging om de tafel te dekken.

Vreemd genoeg voelde ik enige solidariteit met een onbekende vrouw, die ergens in Noorwegen op hem zat te wachten.

Kerstmis in Newfoundland

De ‘Cabo Frio’ was geen boot om trots op te zijn, dat was me nu duidelijk. Alleen Max bleef volhouden dat het allemaal wel meeviel. In brieven aan zijn ouders, schreef hij erover alsof het om zijn kind ging. Maar het ontging mij niet dat de meeste bemanningsleden zich schenen te schamen over hun verblijf op de ‘Cabo Frio’. De Chief had al diverse malen beweerd dat hij aan land een dijk van een baan kon krijgen en iedere komende haven was voor hem de laatste. Ettelijke kansen had hij onbenut gelaten.

Zodra aan boord de zaken weer eens scheef gingen, begon de steward lange verhalen over de geweldige rijkdom van zijn ex-vrouw. Hij zei connecties te hebben met de enige erfgename van General Motors, maar ik kon me hem niet voorstellen in het weelderige milieu dat hij schetste. Wel was me opgevallen dat hij chique gekleed aan land ging, met hoed en leren handschoenen. Ik was daar zo verbaasd over dat ik hem vanaf het dek enige malen had nagestaard. De Chief had in een loslippige bui de verhalen van de steward wel bevestigd.

‘Zie je wel dat jij je vergist in die man,’ had Max gezegd. Maar wat kon mij zijn achtergrond schelen? Die man hield niet van zijn werk en dat was goed te merken. Hij was zelden daar waar zijn aanwezigheid dringend gewenst was.

Na het incident met de vissen was de steward opvallend vriendelijk tegen mij geworden. Maar ik hield mijn argwaan en zeker niet alleen op grond van zijn uiterlijk. In dat opzicht had zijn uitgaanstenue wel iets goed gemaakt. Ik verdacht hem van rare handel-

tjes, samen met de Chief en de stuurman. Het schip had die morgen bijna een uur oponthoud gehad en zoveel meer verse vis hadden we niet op tafel gekregen. Het was op harde woorden uitgelopen met enkele matrozen en dat had geleid tot enige afwisseling in het eentonige menu.

Ik denk dat de steward mijn wantrouwen voelde want op een dag vroeg hij of ik in het vervolg de hut van de kapitein wilde schoonmaken. Hij had van Max gehoord dat ik mij verveelde. Het leek wel of hij mij een gunst verleende. Ik stemde aarzelend toe.

Ik kwam nu ook om de andere dag bij de eerste stuurman om hem van elektrische schokken te voorzien. Het liefst vertelde hij dan over de tijd toen hij als eerste kapitein met zijn schip door het Suezkanaal was gevaren na de zoveelste Midden-Oostencrisis. Hij had voor op het schip gestaan met de armen wijd gespreid.

Als een boegbeeld, zo stelde ik mij dat voor. En de bevolking had hem toegejuicht en hem Leeuw van Juda genoemd. Ik knikte dan, terwijl ik aan de handel draaide, wat hem zeer scheen te animeren zodat zijn verhaal, ook naarmate hij meer dronk, steeds grotere vormen aannam. Er ging geen keer voorbij of hij sprak over het nut van de huwelijkstrouw en over zijn lieve, lieve vrouw. Ik kreeg de indruk dat hij Christus van het kruis bad, want iedere morgen lag de rozenkrans op zijn hoofdkussen. Toen ik op een morgen bij toeval de matras optilde om te kijken waarom die zo ongelijk lag, zag ik er een stapel boekjes onder liggen. Ik begreep niet hoe hij op zo'n hoop kon slapen. Tientallen blote vrouwenlijven had ik gezien, sporadisch bedekt met Engelse en Japanse teksten, platgedrukt onder een matras, die ik weer haastig op de plaats duwde terwijl het bloed naar mijn hoofd steeg van angst om betrapt

te worden. Enkele dagen later tilde ik de matras weer op want de afbeeldingen hadden mij zeer verward. Vreemd genoeg waren de boekjes verdwenen zodat ik mij afvroeg of ik ze werkelijk had gezien.

De bemanning hoopte op korte reisjes naar warme landen om de winter door te komen. Ik niet minder. Ik was nog steeds in afwachting van de prachtige steden die we zouden bezoeken maar het leek mij beter Max daaraan niet te herinneren.

Half december hadden we enkele weken in een Rotterdams dok gelegen. De wind woei toen guur rond het schip en het ongemak was, zonder water en verwarming, maximaal. Iedereen zocht na de verplichte werkzaamheden, elders zijn heil.

Ik mocht enkele dagen naar het Zuiden maar het was een vreemde thuiskomst.

Een koude najaarsregen hing in het dorp waardoor alles er triest en donker uitzag. Mijn ouders leken jaren ouder te zijn geworden. Ik bezocht vrienden en familie. Waar ik kwam, moest ik vertellen over mijn ervaringen. Ik werd benijd en bewonderd. Van de angsten en de zeeziekte sprak ik wel maar ik legde er geen nadruk op terwijl ik daar alleen maar aan dacht. Diep in mijn hart zag ik er tegenop om weer te gaan varen. De najaarsstormen op de Atlantische Oceaan hadden het leven aan boord weer ettelijke dagen zeer bemoeilijkt.

De koeien waren sinds Allerheiligen op stal. Toen ik naar binnenging, met mijn jas nog aan, en de geur van hooi, mest en hun warme adem rook, moest ik huilen. Ik snikte heftig. Gonda bleef onbeweeglijk staan toen ik mijn gezicht in haar grote nek verborg. Hoe vertrouwd was ze en hoe had ik haar gemist. Het grijs in haar vacht was grijzer geworden. De paniek over haar

ouderdom klemde een moment mijn adem af. Ik hield mijn hand op haar voorhoofd, daar waar straks een schietapparaat een dodelijke ijzeren pin in haar hersenen zou dringen. Dat mag niet, dacht ik. Ik kon het niet verdragen. Het was alsof een zee uit mijn ogen stroomde over dit afscheid. Ik was allang niet meer het meisje dat op een zomerdag in het gras naast haar had gelegen en verlangend naar de wolken had gestaard.

'Amerika stelt helemaal niks voor,' fluisterde ik aan haar oor, 'en getrouwd zijn is ook niet alles.'

Ik pakte de borstel en veegde over haar vacht, tussen de horens, met lange halen over het midden van de rug en bij de inplant van de staart. Ze rekte van genot.

De deur ging langzaam open. Hij bleef op de trap staan met de pijp in de mond. De oude kleren leken minder veranderd dan hijzelf. Die kwamen mij ook vertrouwder voor dan de man die er in stak.

De dieren volgden zijn bewegingen. Traag liep hij langs hun hoofden, gooide wat hooi in de krib en ging weer weg. Het was alsof het lopen hem pijn deed. Nieuw vee zou hij niet meer kopen. Gonda schudde met haar hoofd toen de deur dichtklapte. Ik borg de borstel weer op, klopte alle koeien even in hun flank en ging toen ook weg.

In huis en buiten maakte alles een ingeslapen indruk. Ik was nergens meer thuis.

De ouders van Max waren opgetogen over onze terugkeer in het land. Avond na avond vluchtten we in hun warme huis waar een gewone warme douche nu een ongekende luxe leek. De oer-Hollandse gezelligheidsrituelen, zoals koffie, thee of een borrel op de daarvoor bestemde uren onderging ik nog steeds als een buitenlander.

Max werd door zijn moeder bijna verzwolgen. Tus-

sen haar en hem leek voor mij geen plaats te zijn. Geen moment verloor ze hem uit het oog. Max reageerde geïrriteerd op al haar aanbiedingen.

'Nee ma, dank je ma, ja ma, liever niet, echt niet ma.'

Naarmate de avond vorderde nam een zwaar gevoel in mijn buik toe.

'Waarom doe je zo onvriendelijk tegen je ouders?' vroeg ik toen we op een avond in de taxi op weg naar de boot waren. Hij gaf niet meteen antwoord. Ik zag dat hij naar zijn spiegelbeeld in de ramen keek.

'Weet je dat ik vaak droom dat mijn moeder mijn mond tot barstens toe volstopt. Het ene dropje na het andere en zodra ik wil zeggen dat het genoeg is, stopt ze er gauw weer iets in totdat ik bijna stik. Ik vind het hele nare dromen en alleen al daarom kan ik haar haten.'

Ik wist niet wat ik daarop zeggen moest. Was het niet om jaloers te worden dat hij zoveel aandacht kreeg? Aanvankelijk dacht ik dat in hun gezin, alles koek en ei was, zo anders dan in onze boerenfamilie. Een vader die naar kantoor ging en op tijd aan tafel kwam. Mooi in het pak, terwijl mijn vader alleen op zondag goed gekleed ging. Prachtige meubels in huis en een tuin waar het zware werk door een tuinman werd gedaan. En als ze al zelf iets deden in het groen, dan was dat met handschoenen aan en een mandje terzijde waar het onkruid in verdween.

'Pa is een grote lul, die nooit voor een cent aandacht voor me heeft gehad. Weet je wat hij deed? De cultuurfanaat uithangen. Bah, ik kan geen museum meer binnengaan zonder aan de verhalen van mijn vader te denken en kotsmisselijk te worden. Muziek, film, beeldende kunst. Ik kan me niet herinneren dat hij ooit iets met mij ondernam, want ik zat natuurlijk aan moeder gebakken die mij tegen hem uitspeelde. Hij

was op zijn werk of in een of ander duur restaurant met een relatie. Nou vergeet het maar. Ik weet wel beter. De schuinsmarcheerder.'

Met ingehouden adem had ik naar hem geluisterd. Gelukkig dat mijn ouders hier geen weet van hadden. Volgens de opvattingen van mijn familie was een slecht huwelijk besmettelijk.

'Misschien wil je moeder iets goed maken.'

'Ha ha, denk je nou werkelijk dat dat allemaal liefde voor mij is? Eigenliefde, apeliefde, omdat ze haar huwelijk verpest heeft. Ze gaf al niks meer om hem toen ze nauwelijks twee maanden getrouwd waren. Dat ze zich maar aan elkaar uitkuren, dat moeten ze niet over mijn rug doen. Zodra wij onze kont gekeerd hebben, vliegen ze elkaar weer in de haren.'

'Het is zo gezellig bij jullie?'

'Allemaal mooi weer spelen. Façade, weet je wel. Wat wil je na zevenentwintig jaar nog. Zij zorgt voor zijn overhemden en het eten en hij voor de centen. Ik heb ze niet meer nodig en zij hebben zich bij de situatie neergelegd.'

Ik vroeg mij af of hij met opzet zolang hierover gezwegen had.

'Meestal heeft ze de pest in omdat hij nog lol in zijn leven heeft gehad terwijl zij nooit verder is gekomen dan het huishouden en het kind. Zie je niet hoe ze als een ballast om mijn nek hangt?'

Ik werd triest van zijn verhaal. Na twee maanden hield ze al niet meer van hem, had hij gezegd. Die zin kroop nog lang door mijn gedachten.

Ik was zo verdiept geweest in alle veranderingen in mijn leven dat me niet eens was opgevallen dat hij ook nog zoiets als een historie met zich mee droeg.

'Je begrijpt zeker wel dat ik er na jaren tabak van heb. Het komt nog zover dat ik helemaal niet meer

naar huis ga. Ik kan er niet tegen. Wat heb ik er nog te zoeken?'

Een warme douche, dacht ik.

De lichten van de stad flikkerden in de auto en schoven over zijn gestalte. Kleine stukjes werden zichtbaar en verdwenen weer in het donker.

'Ik ben zo blij, Wilma, dat ik jou gevonden heb en dat we op eigen benen kunnen staan.'

Hij sloeg plotseling een arm om mij heen en verborg als een kind zijn hoofd op mijn schouder.

'Pak me vast, Wilma,' fluisterde hij.

De taxichauffeur had gelukkig alle aandacht nodig voor het verkeer. Ik klopte Max geruststellend op de rug en wreef over zijn haren. Ik was bang dat hij in huilen zou uitbarsten. Zijn ouders waren jong, alles leek zo probleemloos in hun gezin. Zijn stevig lijf lag een moment als een lappenpop tegen mij aan. Ik liet hem los. Hij richtte zich weer op en wreef door zijn ogen alsof hij even had geslapen.

'Luister Wilma, we moeten samen vechten om van ons huwelijk iets goeds te maken. We hebben alle twee niet veel te lachen gehad thuis. Zo'n huwelijk als mijn ouders hebben, wil ik in geen geval.'

Zijn laatste opmerking voelde ik nu als een dreiging boven mijn hoofd hangen.

'Als alles een beetje meezit kunnen we over een paar jaar aan de wal gaan wonen. We verdienen meer dan genoeg om later een huisje te kopen en als je dat graag wilt nemen we ook een hond en een kat en hopelijk ook kinderen. Een? Twee? Of drie?'

Ik voelde een leegte in mijn lijf en zweeg. Rotterdam gleed aan ons voorbij, trams maakten huilende geluiden van krassend metaal op metaal. Ofschoon ik Max niet aankeek, kon ik zien dat hij op een antwoord wachtte.

‘Wilma, je wilt toch wel kinderen met mij?’

‘Natuurlijk.’

Waarom moest dit allemaal in deze taxi gebeuren? We fluisterden, dat wel, maar ik was als de dood dat de chauffeur ons gesprek kon volgen.

Gelukkig was hij met mijn karig antwoord gerustgesteld, want tot het einde van de rit sprak hij over het plezier van het radiowerk.

Aan boord werd het heimwee naar de zon en een rimpelloze zee steeds groter. Bijna uur na uur nam dat toe. Het schip was door de werkzaamheden in het dok ook te vies geworden om in te leven. Dat was zelfs aan de matrozen te merken. Iedereen raakte geïrriteerd. Behalve de kapitein. Die leefde alsof er niets aan de hand was. Slechts een warme sjaal om zijn nek wees op enig ongemak terwijl ik met handschoenen aan zijn bed opmaakte.

Iedereen fleurde op toen het telegram uit Noorwegen kwam met de opdracht naar de Canarische eilanden te varen.

‘Wacht maar totdat we in de Golf van Biscaye komen,’ temperde Fauché mijn vreugde. Toen we uitvoeren, zong Berend uit volle borst, ‘Ik hou van Holland,’ en zwaaide met zijn muts naar het voorbijschuivende Nederland van de Nieuwe Waterweg.

De vreugde was van korte duur. We waren nauwelijks in volle zee toen Max andermaal met een telegram kwam waarin stond dat de ‘Cabo Frio’ koers naar Newfoundland moest zetten om aldaar diepvriesvis te halen voor Diëppe en Rotterdam. De kok gooide van woede een pan gebakken aardappelen door de keuken waarbij Arvid er enkele tegen zijn hoofd kreeg.

‘Dat moet je nog eens proberen’, riep ik door het

luik, ‘ben jij nou een vader van twee kinderen? Mooi voorbeeld, als je thuis ook zo doet.’

Hij schrok want hij wist niet dat ik in de pantry was. Arvid begon als een slaaf alles op te ruimen. Ik zou dat niet gedaan hebben.

De overtocht was ook nu weinig gelukkig voor mij. Weer bracht ik een aantal dagen liggend door en ik kon me niet voorstellen dat ook maar iemand me om dit leven zou benijden. Zodra de storm iets minder werd, kon ik de zeeziekte met pillen onderdrukken. Dan was ik tenminste in staat om de meest dringende werkzaamheden te verrichten.

De steward, kennelijk niet in de war gebracht door mijn periodieke afwezigheid, hij had er immers geen last van, troostte mij door de sfeervolle dagen van kerstmis in het vooruitzicht te stellen. Hij schetste mij, hoe stijlvol we die dagen aan boord zouden vieren met een deftig diner naar Noorse gewoonte. Hij weidde uit over een traditioneel gerecht dat in zijn land alleen met kerstmis werd gegeten. Ik werd naar van zijn verhalen maar hij ging enthousiast door over de brun öst (bruine kaas) die er bij gegeten werd en waarbij een glaasje aquavite onontbeerlijk was. Haastig trok ik mij terug in de badkamer.

Op een dag had ik gezien hoe hij in de kombuis een grote zinken teil met stokvis vulde. Arvid moest er emmers water overheen gieten. Pas later begreep ik dat de vis in een marinade geloogd werd. In ieder geval lagen die dieren daar op te zwellen onder een zware broodplank. Het werd mij zwaar te moede als ik er aan dacht zelfs met kerstmis stokvis te moeten eten. De steward werd steeds enthousiaster over zijn lutefisk. Iedere morgen morrelde hij in de grote zinken teil. De kok mocht er met zijn vingers niet aan-

komen. Regelmatig kwam hij in de mess verslag doen over de vis waarna een instemmend geknor was te horen.

Op tweeëntwintig december kwamen we in Fermeuse aan, een afgelegen oord met enkele houten gebouwen in de verte en de hele bevolking op de kade. Er was nog nooit zo'n groot schip in hun haventje geweest. Een eindje verder lagen twee piepkleine vissersboten. Max vond het meer een haven voor de kustvaart. Ook de eerste stuurman liet zich in die zin uit.

De hemel was grijs, de sneeuw modderig, het was een slordig landschap dat een gevoel van intense verlatenheid bij mij opriep. Zo deed alles wat ik zag me denken aan de afgeslotenheid van ons dorp. Ik was aan de rand van de wereld zoals we ons ook aan de rand van het jaar bevonden. Woonhuizen kon ik zo gauw niet ontdekken. 's Avonds kwamen enkele jongeren aan boord om het schip te bekijken. Max leidde hen rond en vertelde over het schip alsof hij het zelf had gebouwd.

Om mij onbekende redenen veranderden we een dag later weer van haven zonder dat de luiken waren opengegaan. We voeren drie uur verder en kwamen in Grace Harbour, een heus dorp dat er lieflijk wit uitzag. Hier zouden we nu echt een week blijven, een zekerheid die mij aanspoorde om naar een kapper te gaan. Max ging met mij mee in de taxi. Vijftien kilometer reden we door een sprookjeslandschap dat nog door niemand aangeraakt leek te zijn. Het was heuvelachtig en met een weids uitzicht. Aan de einder groeiden dennebossen die onwaarachtig donkergroen tegen de sneeuw afstaken. Nog nooit in mijn leven had ik mij zo door een ansichtkaart bewogen. Max was stil en kon zijn ogen niet van de horizon afhouden.

In het volgende dorp belandde ik in de handen van een klagende Duitse emigrante. Ze werd evenwel lyrisch toen ze merkte dat wij Europeanen waren. Ik zou een van haar laatste klanten worden want per 1 januari ging de zaak voorgoed op slot. Met de bittere armoede van de dorpelingen kon ze als zakenvrouw niet leven. Unilever was daar de schuld van, zei ze, want die betaalde de vissers zo slecht. Na afloop kregen we 'Kaffee mit Kuchen'. Ze zwaaide ons na tot aan het einde van de straat. 'Und küss Deutschland von mir, wenn ihr wieder in Aachen kommt.'

Ze had een goedkope parfumnevel rijkelijk op mijn hoofd gespoten. In Grace Harbour aangekomen besloten we in de plaatselijke supermarkt wat boodschappen te doen, maar de Jingle Bells klonken zo hard uit de radio dat ik even dacht weer in het schreeuwerige Amerika te zijn. Paarden met belletjes pasten niet in mijn herinneringen aan Chicago. Vele plastic prullaria, in roze, lichtblauw of gifgroen lagen in de rekken te wachten.

'Kom,' zei Max, 'straks vinden we de hond in de pot.'

'De stokvis, zul je bedoelen.'

De steward had intussen enige versieringen aangebracht en eigenhandig aan de wal drie kerstbomen gekapt. Ik keek met open mond naar zijn opgewonden bedrijvigheid.

'Kan ik helpen?'

Om mijn betrokkenheid te tonen dekte ik alvast, met mijn jas nog aan, de tafels terwijl hij met groen iets aardigs van de mess probeerde te maken.

Hoe moest dat met die kerstbomen als we weer op zee in de storm zaten?

Om vijf uur werden de officieren in de hut van de

kapitein verwacht voor een borrel. Toen we binnen kwamen, ijsbeerde hij door de kamer. Als laagste in rang voelde ik mij onzeker. Eigenlijk was hier mijn plaats niet.

Aanvankelijk negeerde hij ons. Hij bleef voor het raam staan met zijn handen op de rug en keek in het donker. Plotseling draaide hij zich naar mij toe en stak zijn hand uit alsof hij me die dag nog niet gezien had.

'Goedenavond mevrouw, hoe maakt U het? Aha, ik zie dat U de kapper bezocht hebt.'

Zonder mijn reactie af te wachten, draaide hij zich weer naar het raam toe. Ik voelde het ouderwetse kapsel als een muts op mijn hoofd drukken en zocht haastig een stoel. Iedereen was er al. De stuurman zat naast een mand met pakjes en post. De anderen, die zo goed als nooit in deze hut kwamen, keken wat gegeneerd in het rond. Hun lijven staken onwennig in de beste kleren. Er werd gekucht, een sigaret opgestoken, een woord gefluisterd. Na tien minuten, die vreselijk lang duurden, ging de kapitein eindelijk zitten en begon met het uitdelen van de pakjes. Ze waren gemaakt door Noorse vrijwilligers voor de arme eenzame zeelieden. Er was opvallend veel huisvlijt verricht, van handgeschilderde potjes tot gebreide handschoenen en gehaakte zakdoekjes.

Max kreeg een doosje dat aan de buitenkant beplakt was met afgebrande lucifers. In mijn pakje, dat speciaal gemaakt was voor een vrouw in een zeemanshuis, zat zeep en reukwater, geheel verpakt in kleurig papier waarop teksten in vele talen ons een gelukkig kerstfeest wensten. De brief bij mijn pakje werd meteen voor me vertaald door de Chief die naast mij zat en weer naar alcohol rook. Ik liet die wolk maar christelijk over me heen gaan. Het was tenslotte kerstavond.

Toen kwam de wijn op tafel. De kapitein verhief zich met enige plechtigheid en ging achter zijn stoel staan. Ik vreesde dat hij een lange toespraak ging houden maar daar leek mij dit gezelschap niet naar uit te zien. Gelukkig beperkte hij zich tot de mededeling, dat de reder de goedheid had om ons deze wijn te schenken, opdat wij, ver van huis, toch nog enige gezelligheid mochten ondervinden.

We dronken dus dankbaar op zijn gezondheid.

De kapitein ging weer zitten. Er viel een pijnlijke stilte. Misschien heeft toen wel hoorbaar de klok getikt of klonk het gebrom van de machines iets luider op de achtergrond. Iemand zocht een asbak die voor zijn neus op tafel stond. Er werd herhaaldelijk naar de muur en het plafond gekeken. De eerste stuurman toverde ergens boekjes vandaan die hij uitdeelde. De kapitein keek hem verstoord aan, maar de Leeuw van Juda was weliswaar gedegradeerd tot ondergeschikte op deze rotschuit, zelf kon hij niet vergeten dat hij ooit aan het hoofd had gestaan van machtige zeereuzen en dat aureool droeg hij nog steeds. Na een minzame blik op de kapitein ging hij door met zijn taak en de ander schikte zich noodgedwongen. De kapitein nam zelfs een van de boekjes ter hand. De enige die er zichtbaar nerveus van werd, was de steward. Die vulde haastig de glazen met één oog steeds op de kapitein gericht.

De stuurman zette zijn bril op en begon in de gezangenbundel te bladeren. Ik werd droevig van die stoere onhandige kerels om mij heen. Flarden van herinneringen aan thuis drongen zich aan mij op. Zij zouden alleen in de keuken zitten bij de oude kerststal onder de versierde boom. Mijn jongste nog thuis wonende broers zouden elders hun gezelligheid zoeken. Zoals altijd. Ik kreeg weer heimwee naar vaste grond onder

mijn voeten en maaltijden zonder vis. De stuurman zette een lied in dat mij bekend voorkwam.

'Zingen, zingen,' spoorde hij ons aan.

En toen kwam langzaam dit merkwaardige koor op gang. De kapitein hield nukkig zijn mond. Ik vond de ruimte iets te klein voor tien personen. In het midden stond de lege mand. Overal lag papier op de grond, zoals bij een onvervalste Nederlandse surprise-avond. (Niet dat ik die ooit had meegemaakt, maar ik wist dat het bij vriendinnen thuis zo gebeurde.)

Allengs werden de gezangen luider. De steward schonk het ene na het andere glas te vol. De stuurman sloeg vroom af en toe de maat met een wapperend handje. Ik vroeg mij af wat er waar was van het gerucht dat hij in porno handelde en samen met de Chief en de steward smokkelde. Max vond het allemaal laster en dus had ik hem niets verteld over de boekjes die ik onder zijn matras had gevonden.

De Noorse herdertjes lagen die avond ontzettend vaak bij nachte en de stille nacht was al lang geen heilige nacht meer. Ik voelde mij in vreemd gezelschap. Ik werd ook gehinderd door de stemming van de kapitein die nukkig op zijn stoel zat. Wellicht had hij heimwee en nam hij zichzelf kwalijk dat hij vanavond niet bij zijn vrouw kon zijn. Naar zijn zeggen was ze weer goed hersteld. Hij had me op de hoogte gehouden van het verloop van haar ziekte. Nu zat hij hier afkeurend in het rond te kijken, rollend met zijn Noorse blauwe ogen. Ik herkende hem bijna niet. Af en toe werd door Arvid bescheiden op de deur geklopt en de steward iets toegefluisterd. Die keek dan schichtig op de klok en riep dat de lutefisk klaar was zodat iedereen aan tafel kon. Of we het glas wilden legen. Niemand sloeg acht op hem. Om mij heen

werden de gebaren steeds losser. Lotsberg stond op en pakte Fauché bij de hand om een dansje te maken, maar die had daar toevallig geen zin in. De stuurman stond alweer met zijn armen wijd uitgespreid. Hij draaide als een te zware ballerina in het rond en zocht de diepste bassen in zijn keel. Toen hij ten derde male het Noorse volkslied zong, kwam hier en daar een zakdoek te voorschijn. Ollie B. werd steeds kleiner.

Langzaam schoof ik met stoel en al uit de kring, het pakje nog in mijn hand. Mijn boerenafkomst kwam in opstand. Vooral toen Selvik opstond, waggelend naar de slaaphut van de kapitein liep, waar ik 's morgens nog zorgvuldig had schoongemaakt, en daar 's mans bed voor een urinoir aanzag. Langs het hout glinsterden feestelijk de straaltjes vocht naar de vloer. De steward sloeg smekend zijn ogen ten hemel. Ik dacht dat het vanwege Selvik was, maar men had wederom uit de kombuis laten weten dat de lutefisk op zijn laatste graten door de marinade zwom. De stuurman en een machinist zongen gewoon door. Selvik ritste zijn gulp dicht midden in de kamer, boerde eens flink en viel daarbij tegen de stuurman aan die toevallig een uitnodigend gebaar met zijn armen maakte. Er werd op elkaars rug geklopt en god jul, god jul, geroepen. Een van de zwaaiende handen aaide zelfs in het voorbijgaan over de bijna kale schedel van de kapitein, een gebaar dat, hoe goed bedoeld ook, niet gewaardeerd werd. De man zat nog steeds met zijn eerste glas wijn in de hand, waar hij afwezig van nipte.

Toen de klok acht uur sloeg, strompelde het hele gezelschap naar beneden, uitgezonderd de kapitein. De eerste stuurman en de Chief verdwenen ieder in hun eigen hut.

In de mess troffen we een overspannen kok aan, want de lutefisk was nu definitief opgelost in de ma-

rinade maar gek genoeg was daarin niemand meer geïnteresseerd. Men had andere zorgen aan het hoofd.

Fauché zag er zeer terneergeslagen uit. Hij had slechts een nietszeggend briefje van zijn vrouw gekregen voor kerstmis en niet eens een woordje van de kinderen.

'Begrijp jij dat nou, Wilma? Het is toch kerstmis.'

Ik begreep het wel. Ik had hem in diverse havens gezien en de verhalen van Berend gehoord. Waarschijnlijk had zijn vrouw ook wel weet van de escapades. In Grace Harbour zou hij noch een van de anderen troost kunnen zoeken, maar dat kon zijn vrouw niet weten. Zonder iets te eten verdween hij met een fles in zijn hut.

Selvik ging zitten en begon te huilen.

'Wilma, Wilma,'

Max keek mij merkwaardig verbaasd aan.

'Wilmaaaaaa'

Na het vissen had ik Selvik een tijdje genegeerd en dat deed ik nu weer.

'Wilma, weet je dat ik in geen vijftien jaar met kerstmis thuis ben geweest. Vijftien jaar wacht mijn eenzame moedertje al op me. En nu zit ze weer alleen met de lutefisk. Wilmaaamaamaa, die klote zee.'

Na enige minuten ging ik naast hem staan en probeerde me zijn moeder ergens in Noorwegen voor te stellen. Behalve Max lette niemand op hem. Vanuit de kombuis klonk een gil. Het luik stond vol gerechten die op tafel moesten.

Selvik hield mij tegen toen ik naar de pantry wilde.

'Wilma, dat beloof ik je, in Europa ga ik aan de wal. Voorgoed! Hoor je dat?'

Hij liet me weer los en sloeg met zijn vuist op tafel zodat de borden en het bestek een sprongetje maak-

ten. Toen pakte hij de juskom die ik juist op tafel had gezet en dronk er van. Lotsberg die net aardappelen had opgeschept, keek onthutst toe. ‘Hé hé,’ riep hij. Ik nam Selvik de kom uit handen.

‘Wat doe je nou? Dat kan niet,’ zei ik streng.

Met een schele blik keek hij me aan. De tranen stonden nog in zijn ogen. Door zijn opgepoetste uiterlijk heen was toch te zien dat hij de hele dag tussen olie en smeer werkte. Ik moest denken aan de mijnwerkers die altijd herkenbaar waren aan de donkere rand om hun ogen.

‘Ja ja, Wilma, natuurlijk, dat is de jus, neem me niet kwalijk,’ zei hij.

Doelbewust pakte hij met zijn handen enkele aardappelen van het bord van Lotsberg, gooide die in de juskom en begon te eten. Een halve minuut later liepen de tranen weer over zijn wangen. Ik keek hulpzoekend naar Max. Laat hem maar, gebaarde Max.

‘Wilmaaaamamaaa,’ kreunde Selvik zachtjes, ‘ik wil weg hier, ik wil naar huis, ik wil naar mamaaaa.’

De kerstboom gaf toch nog enige sfeer aan het geheel. Max deed alsof hij er niet bijhoorde en keek gespannen naar zijn bord. Ik was niet vrij van leedvermaak. De waterige lutefisk rook naar bedorven vlees. Uit de manschappenmess klonk nasaal kerstgezang van een matroos. Meteen na het eten gingen wij ter kooi.

Max lag als een foetus in bed. Ik hield mij aan hem vast en toch leek het alsof ik alleen was.

God jul, god jul, dreunde het in mijn hoofd.

Toen ik de volgende morgen naar beneden ging om op de gebruikelijke tijd het ontbijt klaar te maken, leek het schip uitgestorven te zijn, zo ongewoon stil was het. Uit de manschappenmess kwamen enkele

geluiden. Op mijn tenen liep ik ernaar toe. Toen ik om de hoek van de deur wilde kijken, vloog iets langs mijn hoofd, kwakte tegen de muur en viel met een zachte plof op de grond. Het was een ontdooide inktvis uit de lading. Geschrokken keek ik in de mess. Een aantal matrozen zat, kennelijk dronken en half slapend, nog rond het kerstdiner. De hele ruimte toonde een onbeschrijfelijke bende. De schaal met lutefisk stond midden op tafel. Sigarettepeuken staken naar alle kanten uit het vlees voor zover daar nog sprake van was. De meest wakkere die met de inktvis had gegooid, keek me verbaasd aan en stamelde zoiets als een verontschuldiging. Ik vergat te reageren. De kok lag met zijn hoofd op tafel te slapen. Op de grond kreunde de bootsman. Zijn gezicht toonde sporen van een gevecht. Ik had dringend behoefte aan frisse lucht.

Buiten struikelde ik bijna over de Leeuw van Juda. Hij lag op zijn buik, half over het deksel van een ruim en huilde met lange uithalen toen hij me zag, zoals ook Selvik had gedaan.

'Wilmaaaa, Wilmaaaaa, I am a bad man, I am a bad man, Wilmaaaa'.

In zijn rechterhand hield hij de rozenkrans geklemd. Waarschijnlijk had hij de hele nacht met de matrozen gedronken.

'U krijgt het koud stuurman, ga in bed liggen.'

Ik probeerde hem op te tillen maar hij sloeg om zich heen alsof ik een hinderlijke vlieg was en herhaalde zijn klaagzang.

'Wilmaaaa, I am a bad mannnnn, Wilmaaa.'

Ik liet hem in die waan en ging terug naar mijn hut.

Grace Harbour leek uitgestorven te zijn. Er was geen geluid, geen beweging in het dorp waar te ne-

men. Het was wit en indringend koud zoals ik nooit eerder had gevoeld, maar het was een zuiverende, een reinigende koude die ik nodig had. Na enig aarzelen hadden we toch besloten om een kerk te bezoeken. Max had daar behoefte aan. Ik wilde weg uit de omgeving van het schip. Sigarettepeuken in voedsel vond ik walgelijk. Max was niet vrolijker geworden van alles wat zich gisteravond had afgespeeld. Wallin, die na acht uur van de wacht was gekomen, had weinig gegeten en maar zo'n beetje voor zich uit gestaard alsof hij op de brug stond. Meteen na het eten was hij naar zijn hut gegaan. Selvik had nog geroepen dat hij moest blijven, maar Wallin had zich niet eens omgedraaid.

'Heerlijk die stilte,' vond Max.

We liepen stevig gearmd door de sneeuw.

'Toch wel een merkwaardig kerstfeest.'

'Ach, het komt waarschijnlijk wel vaker voor. De mensen zijn eenzaam, missen hun gezinnen en dan krijg je dit soort gedrag.'

Graag had ik enig commentaar gegeven maar omwille van de serene rust in het dorp hield ik dat voor me.

'Daar is een kerk.'

Ik liet hem los en haastte mij in de richting van het gebouw. Er omheen was een groot plein. Ik wilde mensen zien, mensen die gewoon thuis woonden, bij de kachel zaten, naar de radio luisterden. Moeders die handwerkten en vaders die een verhaal vertelden. We bleven bij de grote deur staan om te luisteren. Het duurde even voordat we orgel en gezang hoorden.

'Ik durf niet,' zei ik

'Waarom niet?'

'Stel je voor dat het een Katholieke kerk is.'

'Daar heb ik geen bezwaar tegen.'

Kwam het door de stilte of door de stuurman met zijn rozenkrans dat ik plotseling herinnerd werd aan de dood en verdoemenis die de kerk in mijn kinderjaren zo rijkelijk over mij had uitgestrooid. Hel en vagevuur had ik in mijn dromen gezien, het eeuwige branden, vlammen die voor altijd in mijn lichaam drongen en me dan van binnenuit zouden verschroeien. Of muizen die me met hun geknaag zouden uithollen. Wat wist Max van doodzonde en biecht. Ik zou het hem nooit kunnen uitleggen. Protestanten waren van die plicht ontslagen door Luther. De fluisterende stem van de pastoor in het donkere hokje, de angst. Mijn vrouwenlijf, tot aan het huwelijk een poel van verderf voor mannen en na die datum het altaar waarop de echtgenoot het heilige sacrament kon genieten.

Met mijn vertrek uit het dorp had ik die herinneringen achter me willen laten. Maar mijn lijf bleef zich tegen aanraking en genot verzetten, ondanks alle tederheid en lokkende geluiden van Max. Ik was op mijn hoede. Iedere avond. Overdag al probeerde ik zijn toenaderingspogingen te traceren. Een dromerige blik op mijn borsten, een hand die veelbetekenend op een van mijn billen werd gelegd, de lading van een gefluisterd woord. De littekens van de helse angst bleven voelbaar. Ik haatte mijn zondig lijf. Zo was mij dat geleerd en dat had ik op de dag van ons huwelijk niet op kerkelijk gezag kunnen ombuigen.

‘De Paus is heilig,’ zei mijn moeder, ‘maar van kinderen krijgen heeft hij geen verstand. Wat weten priesters over het lot van de vrouw?’

Ze had me nooit verteld hoe zij in de huwelijkssponde was gestapt.

‘Ook als je er geen zin in hebt, moet je je man toch maar zijn gang laten gaan. Dat hebben ze nodig,’ had

ze vlak voor de trouwdag nog gezegd. Met moeite was het over haar lippen gekomen. We hadden elkaar niet aangekeken. Het was alsof ze mij een beschamende blik in het ouderlijk bed gunde. Ik was naar het weiland gegaan en had een tijd onder de boom gezeten waar ik mij in mijn kinderjaren vele malen in had verborgen. Waarom verkondigde ook zij, tegen beter weten in, het geloof van die kerk? Of had zij dat weer van haar moeder geleerd? Hoe had die haar dochter op het huwelijk voorbereid? Als in het dorp een kind geboren werd, sprak mijn moeder daar met omfloerste stem over. Alsof er een groot geheim, een noodlot achter school. Dan kon ik haar wel slaan.

Ik zat gevangen in een mantel van prikkeldraad, niemand mocht weten dat ik eens per maand bloedde. De kerk was mijn monster, een draak, een misvormde man met twaalf hebberige handen en een hoofd met uitpuilende ogen om de lijnen van mijn lichaam mee af te tasten.

'Ik wil nooit kinderen,' dacht ik, 'niet uit dit vervloekte lijf dat ik niet eens in de spiegel onder ogen durf te zien.'

Ik wilde schreeuwen maar in plaats daarvan vroeg ik of hij zin had in een wandeling. Geen kerkbezoek vandaag, dacht ik, daar was de dag te heilig voor.

Uit een van de dennenbosjes die rond het plein stonden, kwam een zacht gemiauw. Max en ik keken elkaar aan en slopen er behoedzaam naar toe. Onder de afhangende takken zat een klein zwart poesje. Ze maakte een klagend geluid maar liep, toen we dichterbij kwamen, dieper het bosje in. Ze was broodmager. Na wat gedraai en gestrijk rond een van de stammen, kwam ze op ons toe, maar toen ik mijn hand uitstak, vluchtte ze weer onder de boom. We gaven het op. Na enig gedraal op het plein besloten we een wandeling

te maken. Nauwelijks op weg, kwam de kat toch achter ons aan. Ze miauwde alsof haar laatste uur geslagen had. Gewillig liet ze zich door Max oppakken. De zwarte vacht voelde koud aan toen ik haar aaide.

‘Zullen we haar mee aan boord nemen en voeren?’

Max gaf het diertje aan mij. Ik stopte het half onder mijn jas. Alsof we iets gestolen hadden liepen we door het stille dorp, terug naar het schip.

We bleven vijf dagen in Newfoundland. De kat bracht die tijd slapend en etend door.

‘Ik vraag aan de kapitein of we haar mee mogen nemen. Hier gaat ze dood van de honger.’

‘Je kunt het proberen maar ik denk niet dat hij dat goed kan vinden.’

De kat hebben we tenminste samen, dacht ik en ging direct naar beneden.

De deur van de kapiteinshut stond open. Hij zag me aankomen. Met één hand op zijn naar voren gestoken buik, bleef hij midden in de kamer staan. De andere hand maakte een uitnodigend gebaar. Ik schuifelde langzaam naar voren om onopgemerkt de deur dicht te doen. Hij sprak over het weer en het landschap dat helaas geringe waardering kreeg van de bemanning omdat deze kleine plaatsjes te weinig vertier boden. Ik had graag gevraagd wie zijn vriend aan boord was, maar ik voelde steeds de aanwezigheid van de steward als ik met hem sprak.

‘Wij hebben een kat gevonden die we graag mee naar Europa willen nemen.’

De andere hand werd nu ook op de buik gelegd. Hij keek naar buiten waar de luiken werden gesloten. Al die dagen hadden grote pakken diepvriesvis als vogels door de lucht gezweefd, hangend in de kabels van een

grote kraan. Samengeperst, geklonterd, ontgraat en onthoofd. Er scheen aan dek iets te gebeuren dat een moment zijn aandacht trok. Even later keerde hij zich weer naar mij toe.

'Toen ik met mijn vrouw in Egypte was, dat wil zeggen, toen ze bij me aan boord was voor een korte reis, vond ze op een dag twee katten. Ze waren broodmager en op sterven na dood, dacht ik. Maar zij had zich ten doel gesteld om de dieren van de ondergang te redden.'

Hij keek mij parmantig aan.

'Voor mijn vrouw was dat heel plezierig. Ze genoot van die katten maar de dieren liepen over mijn administratie en kakten, met permissie, in mijn prullenbak. Het kostte mij zelfs moeite om ze uit de eetkamer te houden. Enfin, ze zijn in Noorwegen nog heel oud geworden. Hoe heet Uw kat?'

De telefoon rinkelde. Hij verontschuldigde zich voor hij opnam. Ik dacht over een naam. Tot nu toe had ik haar Minou genoemd. De kapitein beëindigde het gesprek.

'Hoe is het met Uw vrouw?'

'Dank U, ze knapt goed op, het komt wel, als ze maar kalm aan doet.'

'Ja, dat zal zeker. Wat denkt U van onze kat? Mag ze mee?'

Hij verschoof enkele papieren op zijn bureau en liet even een hand op de rand rusten.

'De reder zal wel geen overwegende bezwaren hebben,' zei hij eindelijk.

Wist die veel wat hier aan boord gebeurde, dacht ik en haastte me naar Max.

Boven gekomen pakte ik de kat op en maakte een dansje met haar, maar daar was ze niet van gediend. Met een forse sprong en zich met haar nagels afzet-

tend in het vlees van mijn schouder, kwam ze op de boekenkast terecht. Vanaf de eerste dag had ze die plaats uitgezocht als de meest ideale in de gegeven omstandigheden.

Max kwam net binnen toen ik mijn pijnlijke schouder ontblootte om de schade op te nemen. Enkele druppels bloed staken als rode wratten omhoog. Hij pakte zijn zakdoek, depte voorzichtig mijn schouder en kuste de pijnlijke plek.

'De kat mag blijven.'

'O ja? Zie je dat het leven aan boord ook mee kan vallen?'

'Heb ik mij beklaagd?'

Ik zei het vinniger dan de bedoeling was.

Hij stak zijn hand uit om de kat te aaien maar kreeg meteen zo'n klap dat hij geschrokken zijn hand terug trok. Vier streepjes bloed tekenden zich af op de huid. Net goed, dacht ik en keek toe hoe hij met een zakdoek het bloed van zijn hand veegde.

'Wanneer vertrekken we?'

'Over een half uur komen de Canadese autoriteiten.'

'Als Minou maar niet zeeziek wordt.'

'Dan kan ze naast jou in bed liggen.'

Ik vond het een venijnige opmerking en voelde me terecht gewezen maar ik deed alsof ik hem niet gehoord had.

'Houd er maar rekening mee dat we over twee uur vertrekken.'

Vreemd genoeg was ik liever op weg dan ergens op bezoek.

Het volgende doel van onze reis was Esbjerg in Denemarken, Grimsby in Engeland of Bremerhaven, maar het kon net zo goed Le Havre of Rotterdam worden.

Toen we uitvoeren keek ik met de kat op mijn arm naar het langzaam kleiner wordende Newfoundland. Ik tilde haar poot op en liet haar zwaaien naar Grace Harbour.

‘Ik weet zeker dat je bij mijn vader op schoot mag zitten,’ troostte ik haar.

Even later aanvaardde ze spinnend de reis naar een nieuw vaderland. In het water dreven drie kerstbomen die deinden op de golfslag van de vertrekkende ‘Cabo Frio’.

De koude douche naar het warme Zuiden

De diepvriesvis uit Newfoundland vervoerden we naar Denemarken, Engeland en Frankrijk. De kat had aan boord een goed leven van eten, spelen en slapen. In West-Europa was het nu hartje winter. Berend sprak vaak over het weer in ons land. Voor hem was het een kwestie van pech dat we nog steeds niet in een tropisch klimaat waren. Toch kwam op een dag dat verlossende telegram uit Noorwegen zodat we alsnog eind januari vanuit Rotterdam naar de Canarische Eilanden voeren.

Fauché had niet overdreven toen hij me waarschuwde voor de Golf van Biskaje. Het spookte inderdaad vreselijk in die hoek zodat ik weer de nodige tijd in bed doorbracht. Het waren lange dagen waarin ik iedere beweging van het schip als een persoonlijke aanval op mijn toekomst voelde. Ik had inmiddels dozijnen pillen ingenomen, gehoopt op gewenning, veel gegeten, weinig gegeten, het met een volstrekt lege maag geprobeerd, niets hielp mij over dit zorgwekkende probleem heen. Het stond als een obstakel tussen Max en mij. Als de ziekmakende deining na een dag of twee voorbij was, veranderde onze stemming wel weer. Maar toch voegde iedere storm voor mij iets toe aan de teleurstelling over zijn gebrek aan begrip. Vanuit bed kon ik horen hoe Max de seinsleutel hanteerde. Ik wist wanneer hij naar de verkeerslijst luisterde waar de roepnamen van schepen in werden uitgezonden. Ik kon horen hoe hij op de ontvanger naar een bepaald kuststation zocht. Altijd was hij bezig met dat geobsedeerde zoeken naar contact vanuit zijn kleine radiohut waar alles een vaste

plaats had, terwijl ik de dagen liggend in bed doorbracht.

Soms hamerde het in mijn hoofd, dit is mijn man, dit is mijn man, dit is mijn man. Ik zei het hardop aan de kat maar wat er verder ook door mijn hoofd ging, met Max kon ik niet praten over mijn zorgen. Zeker niet na het gesprek in de taxi. Ik kon nog slechts als het ware vanuit de verte naar hem kijken.

Toen we de eerste keer in Santa Cruz waren en samen in een park liepen onder een stralende zon, was Max overgelukkig.

'Mooi, mooi, mooi, Wilma.'

Hij omarmde mij op een bankje en stak zijn gezicht een moment in mijn haren.

'Je ruikt zo lekker. Er zijn dagen dat ik mijn ogen en handen niet van je af kan houden,' fluisterde hij.

Ik verborg de mist die om mij heen hing en die mij onhoorbaar deed zuchten alsof ik erg moe was. Er waren momenten dat ik mijn liefde voor hem als zandkorrels door mijn vingers zag glijden terwijl ik dat niet wilde. Ik probeerde mij het hevige verlangen te herinneren van de maanden toen hij alleen op zee was, maar mijn leven leek uit elkaar te zijn gevallen op de dag dat we zo gehaast aan boord waren gekomen. Sindsdien had mijn gemoed zich gevuld met duizend gevaarlijke woorden die als kruit lagen te wachten om in brand te vliegen.

'Het is prachtig hier.'

Voorzichtig maakte ik mij los uit zijn omhelzing. Uit de ooghoeken zag ik hoe hij me één seconde nadenkend aan keek. Toen stond hij op en deed alsof hij zich uitrekte. Zijn gezicht was vol ernst. Ik vond hem aantrekkelijk in zijn witkatoenen overhemd dat tegen de blauwe heldere lucht de kleur van zijn huid zo gezond deed stralen. Alsof hij uit een reclamefol-

der voor vakantiebestemmingen was gestapt.

Toch was veel die dag zoals ik lang van tevoren had gedroomd en gehoopt. Zon, zee, palmen, prachtige bloemen, exotische planten, bananenbomen. Ik kwam ogen te kort en probeerde alles in mijn herinnering op te nemen, voor thuis, voor later. Wat me bedrukte verpakte ik in een doos en borg het op in een denkbeeldige kelder.

Na die eerste reis voeren we regelmatig naar de Canarische eilanden om tomaten of bananen voor West-Europa te halen. Omdat het in Nederland ijzig koud was, werden we meer dan voorheen benijd om onze reisjes naar het warme Zuiden. Maar ik zei niemand dat achter het Engelse Kanaal voor mij een hondeleven begon.

We waren twee dagen varen van Las Palmas verwijderd. Iedereen liep in tropenkleding, zelfs Lars Wallin had zijn donkere Manchester verruild voor een witte korte broek. Hij had, net als Max, mooie benen waar ik graag naar keek. Ik zat aan dek met de kat die we, ofschoon het een poes was, Bart van Newfoundland hadden genoemd. Ik probeerde te lezen maar ze loerde op iedere beweging en sprong steeds op mijn schoot. In Engeland hadden we een halsbandje voor haar gekocht, zodat ze aan een lange lijn mee naar buiten kon. Iedere avond om zeven uur haalde ze met haar poot de band uit de lade en dan gingen we samen naar de mess om een kakkerlak te vangen. Als de kok er niet was tenminste. Gelukkig had verder niemand bezwaar gemaakt tegen haar aanwezigheid. Arvid speelde af en toe met haar wat hem op enige fikse halen in zijn hand kwam te staan.

Aan de oren van Bart zag ik dat beneden iemand over het dek liep. Een tel later kwam Fauché de trap

op. Het was me opgevallen dat hij er de laatste tijd slecht uit zag. Hij bleef staan en richtte zijn aandacht op haar.

'Ze is mooi, madame, ze glimt zo gezond.'

'Iedere dag stokvis is niet weinig voor een kat, meneer Fauché.'

'Mijn kinderen hebben een hond. Ze zijn er ook dol op.'

'Ach ja, U bent natuurlijk onlangs nog in Le Havre geweest. Hebt U prettige dagen gehad? Wanneer had U voor het laatst verlof?'

Ik had beter mijn mond kunnen houden, want hij draaide zich om naar de zee en staarde afwezig naar de flauwe golfjes. Veel kon hij in deze omgeving niet zien. Water was water. Enkele tellen later keerde hij zich zich weer naar mij toe.

'Het was een koele ontvangst, madame.'

Hij ging op zijn hurken zitten en aaide wat afwezig de kat. Ik durfde geen woord meer te zeggen, zo had hij zijn verlof tussen ons in geplaatst.

'Mijn vrouw wil niets meer van me weten. Begrijpt U dat nou?'

Hij keek me verwachtingsvol aan. Ik dacht aan de verhalen van Berend, waar Fauché een hoofdrol in vervulde.

'Het lijkt mij een gecompliceerde situatie. En Uw kinderen dan?'

Het irriteerde me dat ik niets zinnigers wist te zeggen.

Hij hief zijn armen ten hemel waarbij hij bijna achterover viel. Schutterig zwaaiden zijn handen door de lucht.

'Ze vervreemdt de kinderen van me. Ze spraken zelfs nauwelijks met me. Het was vreselijk, madame. Ik heb natuurlijk snoep en cadeautjes voor ze ge-

kocht, veel zelfs, waar ik hard voor moet werken. En dan, nooit thuis, bijna geen gezinsleven, maar ja, dat is natuurlijk voor iedere zeeman zo.'

'Waarom neemt U niet een baan aan de wal?'

'O zeker, madame en ik zou ook zo kunnen afstappen. Een baan is het probleem niet, maar de wal betaalt slecht. Op zee heb je de overuren en toeslagen.'

Hij sprak fel. Trok nerveus aan de sigaret die hij inmiddels had aangestoken. Zijn vingers waren donkerbruin van de Gauloise. Ga dan ook niet altijd op wijvenjacht, had ik willen zeggen.

'U bent een vrouw, madame. Wat moet ik doen?'

De stuurman kwam naar buiten om een zonnetje te schieten. Fauché wachtte mijn antwoord, zo ik dat al had, niet af, maar ging naar Max in de radiohut. Ik was opgelucht en dat niet alleen omdat de Franse taal me zoveel moeite kostte. Vijf minuten later kwam hij weer naar buiten. Toen hij de stuurman nog steeds zag staan, liep hij, na mij gegroet te hebben de trap af. Ik vroeg mij af in hoeverre zijn vrouw op de hoogte was van zijn avonturen met Berend.

Zou ik op een dag ook zo'n wachtende vrouw zijn? Hoe lang zou ik dit leven aan boord nog volhouden? Ik voelde wel hoe mij het werkverzuim aan alle kanten kwalijk werd genomen. Twee weken geleden had ik met de Chief gesproken over de zeeziekte en geopperd dat ik wellicht beter kon afmonsteren, maar hij had me op het hart gedrukt dat niet te doen. Ik moest zolang mogelijk bij mijn man blijven, meende hij. Ik moest moed houden want weldra zou de zomer weer aanbreken en het weer sterk verbeteren. Hartje winter was in deze streken altijd moeilijk, zei hij.

Maar het was niet alleen de Golf van Biscaye, als we Kaap Finistère bereikt hadden, begon de zee op volle kracht tegen de kust van Portugal te beuken. De nieu-

we elektricien, die in Engeland was opgestapt en midden vijftig was, had zelfs verbijsterd kennis genomen van de zeewaardigheid van ons schip. Ik had de indruk dat hij te bang was om lang aan boord te blijven. In de mess knoopte hij met iedereen een praatje aan over de veiligheid maar veel wijzer werd hij er niet van. Sommigen staken zelfs openlijk de draak met hem, waar ik flink kwaad om kon worden. Ik voelde een zekere verwantschap, zijn angst sterkte mij. Ik schrok toen Max plotseling naast me stond.

'Die elektricien heeft het knap moeilijk hier als je het mij vraagt.'

'Hij zou zich wat meer in moeten houden.'

'Kun jij je niet voorstellen dat iemand bang is?'

'Jazeker maar zo'n man moet niet naar zee gaan. Wanneer je voor zoiets kiest moet je daar ook achter staan.'

Echt ferme jongens stoere knapen, dacht ik, maar ik voelde dat het weinig zin had om op dit onderwerp door te gaan.

'Toch fijn zo? Lekker zonnetje. De zee als een spiegel zo glad. Ik houd van je, Wilma. Dat weet je toch wel hè?'

Hij trok plagend aan mijn paardestaart.

Ja, ja, dacht ik, de storm is onze spelbreker en alles wat daaraan vast zit. Hij pakte de kat op en fluisterde iets in haar oor. Bart begon te spinnen en wreef met zijn neus langs het gezicht van Max. Zijn hand ging zo zacht over de zwarte vacht. Ieder haartje leek zich genotvol te voegen in die warmte. Ik moet met hem praten dacht ik, maar ik was bang dat woorden het broze dat er tussen ons was, zou doen breken.

'Wanneer komen we aan?'

Max zette Bart op mijn schoot.

'Morgenochtend rond elf uur is de loods aan boord,

maar er is veel kans dat we eerst weer een paar dagen voor anker gaan.'

Hij ging naar zijn radiohut. Ik vond het niet leuk om weer op rede te liggen want dan moesten we in een taxibootje naar de wal. Buiten de haven was het water toch nog zodanig in beweging dat het kleine scheepje, voor mijn gevoel zoiets als een gemotoriseerde kano, erg wiebelde. Vooral het overstappen vond ik een angstige zaak. De afstand tussen de gangway en de taxiboot kon door een golf plotseling verbreed worden. Bovendien werd er maar twee keer per dag gevaren. Eén keer naar de haven toe en pas 's nachts om twaalf uur weer terug.

De laatste keer waren Selvik en enkele matrozen behoorlijk dronken. Halverwege de rit begonnen ze aan de kleine motor te rommelen. Selvik stopte ergens een lucifer tussen zodat de motor bijna uitviel. De eigenaar begreep niet wat er aan de hand was. Max pakte mijn hand vast en zei dat de machinisten heus wel wisten hoever ze konden gaan. Ik was daar niet zo zeker van. Wat had Selvik te verliezen behalve zijn oude moeder die hij nooit schreef en die geen dag van tevoren wist of hij zou komen? Ik klemde mijn andere hand vast aan de reling. Af en toe voelde ik een golfje water langs mijn vingers gaan.

De eigenaar lachte met een wat pijnlijke grijns om zijn mond.

Die nacht had ik mij voorgenomen dat ik dit nooit meer over mij af zou roepen. Terug in de hut kon ik maar met moeite mijn woede onderdrukken. Ik voelde mij volgepropt, tot stikkens toe. Het was telkens alsof ik tussen mijn broers verkeerde waar mijn woord ook van geen belang was. Ik had Selvik wel willen vermoorden, zo kwaad was ik.

Ondanks die ervaring had ik nu toch weer het inten-

se verlangen om aan land te gaan maar meer nog verlangde ik naar een behoorlijke maaltijd. Ik kon geen vis meer zien. Net op het moment dat ik naar binnen wilde met de kat kwam Fauché weer naar boven.

'Ik heb nog een interessant boek voor U, madame, het is werkelijk goed om te lezen.'

Ik dankte hem terwijl ik me wel voor mijn kop kon slaan dat ik me met de Franse taal in zo'n moeilijke positie had gewerkt. Hij liep enkele malen op en neer met een hoofd vol rimpels. Ik stond wat onhandig met de kat over mijn schouder en het boek onder de arm geklemd bij de deur.

'U moet zich de situatie voorstellen, madame. Zitten we allemaal aan tafel. Is het gezin sinds een jaar weer bij elkaar, en die kinderen doen niet anders dan mij aanstaren, madame, ze eten, dat wel, maar ze zeggen geen woord. Ik voelde mij voor een tribunaal staan. Het was niet eens zozeer de koelte van mijn vrouw, maar de ogen van mijn jongste dochtertje, mijn god, wat heeft dat kind mooie ogen, maar ze maakte me tot een schurk. En waarom? Madame, kunt U mij zeggen waarom? Ik ben toch geen schurk. Ik ben een zeeman.'

Hij keek mij smekend en verongelijkt aan. Ik kon me de situatie zo moeilijk voorstellen, mijn vader was altijd thuis en bovendien vond mijn moeder dat ze met de beste man van de hele wereld getrouwd was.

'Misschien missen de kinderen U erg. Een jaar is toch wel lang als je klein bent en van je vader houdt.'

'Maar madame, ze weten niet beter. Ik ben al zolang op zee.'

'Wat een hufter,' mompelde ik in mijn dialect en deed alsof ik tegen de kat sprak.

De zelfverzekerdheid die zijn gestalte anders had,

was nu ver te zoeken. Ik stelde mij de wachtende vrouw voor. Zou er na een te groot verlangen niet iets van de liefde wegkwijnen? In elkaar schrompelen van pijn? Hoe had ik de dagen geteld toen Max weg was. De deur van de stuurhut werd andermaal geopend. Fauché verdween schielijk naar beneden toen hij de kapitein zag, zijn vrouw en kinderen bij mij achterlatend. Ik groette de kapitein en voordat hij kans zag een gesprek met mij aan te knopen, was ik al verdwenen. Met moeite raakte ik het tafereel kwijt, dat Fauché me geschilderd had. Was ook niet een van de machinisten heel teleurgesteld teruggekeerd van een kort maar onverwacht bezoek aan zijn vrouw in Noorwegen? Toen hij verheugd thuis kwam, vond hij zijn vrouw in bed met een landgenoot. De verontwaardiging aan de machinistentafel was groot toen hij zijn verhaal vertelde. Hij had die vent toch zeker een flinke opdonder verkocht en de deur uit gesmeten? Eventueel naakt!

Ik had mijn oren willen dichtstoppen om het niet te hoeven horen. Ik had weleens de indruk dat Arvid, Max en de kapitein de enigen waren die niet naar de hoeren liepen. De steward waarschijnlijk ook niet, want die had het in de havens te druk met zijn duistere zaken. Hij had weliswaar een dochter bij de erfgename, maar ik kon me niet voorstellen dat hij bij haar ontstaan betrokken was geweest. In een vertrouwelijke bui had hij mij een foto laten zien van een wat dikkig zestienjarig meisje naast een rode sportauto.

Ik zette Bart op bed in de hut waar ze meteen met haar balletje begon te spelen. Had ik een kwartier geleden de kapitein kunnen ontlopen toen ik naar beneden ging om voor de koffie te zorgen, nu stond hij weer voor me met een jasje over zijn linkerarm geslagen. Hij leek op een deftige kelner zoals hij daar

stond, of op een heer die juist besloten had te gaan wandelen. In zijn andere hand lag een knoop die hij me toonde alsof hij iets te koop had aan te bieden. Ik was hem nog steeds dank verschuldigd voor de kat dus stak ik alvast mijn hand uit om jas en knoop van hem over te nemen.

'Ik kan het niet zo goed en mijn vrouw vindt het niet prettig als ik met kapotte kleren aan land ga. De steward is er te nerveus voor.'

Ik had hier wel meer goed te maken dan de aanwezigheid van onze kat. Vanmorgen, toen ik zijn hut schoonmaakte, had ik weer een zak met snoepjes gevonden op een van zijn kasten. Ik had er mooi omheen gestoft. Toen ik later al halverwege de trap was kwam hij me weer achterna, duwde de zak in mijn hand en liet mij verbaasd achter zonder een woord te zeggen. Een vaderlijk geknip met zijn ogen, dat was er wel en dat werd nog een keer herhaald, maar wat moest ik daar mee? Er lagen wel vaker versnaperingen in zijn hut, dan op een stoel, dan weer eens op de tafel en een keer zelfs in de badkamer. Telkens dribbelde hij als een Sinterklaas achter mij aan. Daarbij hield hij niet op de zorgen en bewondering voor zijn vrouw uit te spreken.

Ik zag hem zelden op de brug. Soms leek het wel alsof hij niets anders te doen had dan in zijn hut op mij te wachten. Hij stond er niet bij stil dat ik ook nog gewoon werknemer was op zijn boot.

Ik had met Wallin op een dag over hem gesproken, dat het zo'n aardige man was en vast wel een goeie kapitein maar Wallin gaf geen krimp. De eerste stuurman, die ik nog steeds van elektrische schokken voorzag, liet geen gelegenheid voorbij gaan om kleine stekelige opmerkingen over hem te maken. Zelf had ik mij een man van meer allure en aanwezigheid voor-

gesteld, iemand die onder het teken Leeuw was geboren en organiserend rondliep met veel gevoel voor decor, maar niets van dat alles. Niet eens een uniformpet met rederij-insigne had ik in al die maanden op dat kalende hoofd gezien. Zelfs de roestplekken op de scheepswand waren niet verdwenen. Ik had in diverse havens de toestand van de 'Cabo Frio' kunnen vergelijken met schepen van andere rederijen.

'Gaat u overmorgen ook de wal op, mevrouw?'

'Als we in de haven aanmeren, natuurlijk wel.'

'Dat kan ik U helaas niet beloven. U kunt altijd de taxiboot naar het eiland nemen natuurlijk.'

Verdomme, verdomme, vloekte ik inwendig. Het was niet onprettig om in een subtropisch klimaat twee dagen buiten de haven te liggen maar meestal liet de agent ons veel te lang op de post wachten waar ik juist zo naar uitkeek.

Ik beloofde hem de jas diezelfde dag nog in orde te maken. Als hij nou maar die Spaanse agent eens onderhanden wilde nemen. Wanneer ik in zijn plaats was, zou ik nu alvast een telegram sturen met het dringende verzoek alle post onmiddellijk af te leveren zodra de 'Cabo Frio' voor anker ging. Dat zou tenminste enige troost zijn voor het op de rede liggen.

Na de koffie ging ik aan dek. Op de kaart had ik gezien dat we in de buurt van de eilandengroep waren. Ik haalde diep adem en liet de zon op mijn gezicht schijnen. Ik zou Max vragen om zo een foto van mij te maken, liefst met de bergen van Tenerife op de achtergrond en de zonnestralen op het watervlak, nog net een stukje van de reling zichtbaar waar ik tegenaan zou leunen. Die foto zou ik bij een brief aan zijn moeder voegen. Achter me hoorde ik de deur van de machinekamer opengaan. Een gedeelte van het helse kabaal kon even ontsnappen.

‘Waar de blanke top der duinen,’ zong Berend toen hij mij zag. Ik draaide me naar hem toe. Zijn bril was door de warmte in de machinekamer tot halverwege zijn neus gezakt.

‘We komen morgen pas aan. Eerst gaan we voor anker,’ haastte ik mij te zeggen.

‘Alweer? Moet ik verdomme weer in die klote taxiboot?’

‘Vind jij dat ook zo akelig?’

‘Akelig? Hoe zo? Ik heb geen zin in die extra kosten. Wat is dit toch voor een zeikrederij? Weet je wat het kost als je zelf de overtocht moet organiseren?’

‘Je hoeft de boot toch niet zelf te betalen.’

‘Nee, als ik iedere avond om twaalf uur op de kade sta natuurlijk niet maar daar heb ik nou juist geen zin in. Ik heb hier wel wat anders aan m'n kop.’

Berend trok zijn hemd uit en veegde er mee over zijn gezicht. Ik kon nu goed zien dat hij een te dikke buik had en hoe de huidplooien over zijn broekriem puilden. Net de buik van een boeddhabeeld. Max was mooi atletisch gebouwd.

‘Wat doe je dan zolang op het eiland?’

Hij keek me met een wat merkwaardige blik aan. Het hoofd hield hij scheef en zijn ogen kneep hij tot kleine spleetjes.

‘Ben jij nou zo naïef of gedraag je je maar zo, dat vraag ik me al af zolang ik jou ken.’

‘Ik begrijp niet wat je bedoelt.’

‘Dan zal ik je dat uitleggen, Wilma. Hier in de havens van deze eilanden, heb ik als het ware een bijbaantje, hier ligt de jus voor mijn triest bestaan.’

Hij zei het overdreven dramatisch en onderstreepte zijn woorden met enkele gebaren.

‘Aan de wal een baan?’

‘Juist ja. Als mijn wacht voorbij is, ga ik daar weer

aan de slag. Vooral in Las Palmas is goed geld te verdienen. Dat kan ik niet op straat laten liggen. De Scandinavische wijven die tegen flinke betaling genaaid willen worden, liggen daar bij wijze van spreken voor het oprapen. Ha, ha, ha. Vooral die van boven de vijftig. Die zijn met bosjes te krijgen. Ze kronkelen als slangen van genot want ze willen alles uit zo'n vakantie halen, dat begrijp je wel. En daarbij is het een voordeel dat ik goed Noors spreek. Fauché heeft daar meer moeite mee. Ik kan aan al hun wensen tegemoet komen, als ze maar betalen en het mooie is dat ik er zelf ook nog plezier aan beleef. Maar je snapt toch zeker dat ik niet om twaalf uur op de kade kan staan.'

Dat begreep ik wel. Ik keek hem aan zonder met mijn ogen te knipperen. Allerlei vragen schoten door mijn hoofd. Waar leerde hij ze kennen en hoe maakte hij de afspraken? Welke vrouwen waren dat? Waren ze getrouwd? Graag had ik wat meer details van zijn avonturen vernomen.

'Ben je dan 's morgens niet vreselijk moe?'

'Ha, ha, dat is een goeie. Ja, wat dacht je, maar er valt daar beneden altijd wel een uurtje te pitten overdag.'

'En Fauché dan? Gaat die met je mee?'

'Ja natuurlijk. Die moet een heel gezin in Le Havre onderhouden.'

'Weet je dat wel zeker? Die heeft thuis nogal moeilijkheden met zijn vrouw.'

Hij keek mij verbaasd aan.

'Daar weet ik niks van.'

Zonder verdere uitleg verdween hij naar het eerste dek. Zijn zweetlucht bleef nog even hangen.

Ook met een Franse vrouw voelde ik nu enige solidariteit.

Het Engelse Kanaal

De geluiden van de motoren werden bij Brest donkerder en als we ter hoogte van Cherbourg waren en ik mijn ogen dicht deed, was het alsof ik op een tractor over een veldweg reed. Max had me uitgelegd dat het lag aan de onderstromen en de korte golfslag van het Kanaal. De talloze voorbijvarende schepen gaven mij een gevoel van veiligheid. Soms zwaaide ik naar mensen die vanaf het dek naar ons keken, vooral naarmate we dichter bij Rotterdam kwamen. Aan de oever kon ik de schuimkoppen van het water zien.

Boven ons bed hing een grote alarmbel omdat Max als marconist in noodgevallen direct bereikbaar moest zijn. Over die verantwoordelijkheid sprak hij vaak. Ik begreep wel dat als er midden op zee iets zou gebeuren, we van zijn moed en vaardigheden afhankelijk waren. Hij had een uitzonderingspositie, natuurlijk ook omdat hij na de kapitein over alle vertrouwelijke informatie beschikte, zowel van het schip als over veel privézaken van de bemanning. Dat ik niet vaker en openlijk over mijn werkverzuim werd aangevallen, had ik aan hem te danken. Het stak me zeer dat hij me nooit over zijn werk in vertrouwen nam.

Sinds er een nieuwe elektricien aan boord was, ging het alarm om de haverklap. Niet dat er dan iets ernstigs aan de hand was. Het kwam waarschijnlijk gewoon door kortsluiting. De eerste keer schrok ik vreselijk. Ik dacht meteen dat we zouden vergaan. Iedereen spoedde zich naar de plaats die hem voor noodgevallen was aangewezen. Ik wist van pure pa-

niek niet meer naar welke sloep ik mij moest begeven, rende gang in gang uit trap op trap af en kwam tenslotte helemaal buiten adem bij Max terecht. Ik kon letterlijk geen woord meer uitbrengen.

'Stil maar Wilma, het is loos alarm.'

Ik kon het niet geloven.

'Gewoon, niets aan de hand.'

Hij pakte met beide handen mijn hoofd vast, schudde het voorzichtig heen en weer en kuste het puntje van mijn neus.

'Geloof je me?'

'Ja'.

Het trillen van mijn knieën hield niet op. Later kon ik me niet meer herinneren wat ik op dat angstige moment precies had gedacht. Misschien aan luchtalarm in oorlogstijd.

Vanaf die dag ging het met de bel wel vaker mis. Op den duur reageerde er niemand meer op. Aan tafel werd de elektricien meer en meer genegeerd.

Op een nacht, rond twee uur, begon het kabaal boven ons hoofd weer. Max sprong meteen op en zocht geschrokken op de tast naar de lichtknop. Even was er nog een flikkering in de lamp maar met het licht zakte ook het geluid van de motoren weg. Ik was klaarwakker van de schrik.

'Godverdomme, de stroom is uitgevallen, sodedjuu, nota bene hier.'

Hij schoot in zijn kleren, die gelukkig over de stoel binnen handbereik hingen en holde naar de brug. Ik ging rechtop zitten en staarde wat versuft in het donker. In de verte zag ik de lichtjes van de andere schepen. De kat lag rustig in de scheve vensterbank te slapen. Op de gang klonken opgewonden stemmen. Kennelijk stond de deur naar de kaartenkamer open. Ik hoorde de kapitein en de Chief. Er moest iets

ernstigs aan de hand zijn, maar vreemd genoeg was ik niet bang. Ik ging weer liggen en luisterde gespannen naar de geluiden. Overmorgen zouden we zeker in Holland zijn. Omdat we weer een paar dagen in dok moesten, had ik mijn ouders gevraagd om aan boord te komen. Ik was benieuwd of ze de reis naar Rotterdam aandurfden.

Ik weet niet hoelang ik wakker heb gelegen. Die rust vond ik niet onplezierig. Ik hoorde het klotsen van het water tegen de roestige scheepswand en dacht wat na over de toenemende dronkenschap van de eerste stuurman. Ik had de steward en de Chief over zijn ontslag horen praten.

Na een tijdje kwam met een zacht pruttelen de motor op gang. Het zakte weg na enkele minuten om weer iets krachtiger te beginnen, zoals een auto, die in de winter niet starten wil. Zo ging het vier, vijf maal. Iedere keer flikkerde ook de lamp met het geluid van de motoren mee alsof er sprake was van feestverlichting. Maar eindelijk voeren we weer. Het duurde zeker nog twintig minuten voordat Max de hut in kwam.

'Was er weer tekort aan vis?'

'Maak niet van die rare grapjes.'

'Het kon toch zijn dat de heilige drieëenheid van dit schip middels verse kanaalvis haar gage wilde vergroten.'

Dat had ik niet moeten zeggen. Max, die gebukt stond om zijn schoenen weer uit te trekken stond plotseling overeind met één schoen in de hand alsof hij er mee wilde meppen. Achter hem rekte de kat zich uit op de smalle vensterbank.

'Jij, jij...'

Ik schrok van de heftige emotie die zijn gezicht rood kleurde.

‘Jij hebt geen enkel respect voor de zeevaart. Je drijft de spot met iets waar je geen verstand van hebt. Ik heb het van de eerste dag af gevoeld.’

Even was ik bang dat hij echt met de schoen zou slaan.

‘Hoe kom je erbij?’ riep ik.

Thuis kon ik af en toe van woede flink uit de band springen. Dan liet ik mij drijven op luidruchtig geschreeuw, sloeg wild met de armen om mij heen om met mijn woordenstroom mijn vader of een van mijn broers te treffen.

Zo roekeloos voelde ik mij nu ook tegenover Max. Als ik een krant had zou ik die in duizend kleine snippers scheuren. Ik had de dringende behoefte om iets te vernietigen. In plaats van op en neer te lopen door de hut, met een vuist op tafel te slaan of desnoods hard te schreeuwen, ging Max met zijn rug naar mij toe bij de kat staan en keek naar buiten. Ik vroeg mij af wat hij door zijn spiegelbeeld heen zag. Er gebeurde steeds iets tussen ons dat ik niet wilde.

‘Zolang je aan boord bent, drijf je de spot met alles en iedereen. Ik heb het wel gemerkt. Je zou recht van spreken hebben als je niet om de haverklap je werk in de steek liet.’

Hij zei het akelig rustig. Ik werd koud, van top tot teen.

‘Moet ik soms kotsend de stokvis opdienen? Zie jij dat al voor je.’

Ik schreeuwde zo hard dat mijn stem bijna oversloeg.

‘Lang voor dat moment ga jij al in bed liggen. Begrijp je dan niet dat zoiets op zee niet kan. We zijn hier op elkaar aangewezen, iedereen moet op zijn post zijn. Ik voel me ook niet altijd even prettig als het stormt, maar hoe zou jij het vinden als ik het

dagenlang liet afweten?'

Ik moest toegeven dat me dat onmogelijk leek maar dat zei ik niet.

'Nou, die kerels gaan er heus niet dood van als ze een keer zelf het bord uit de kakkerlakkennesten moeten halen. Weet je waar dit stelletje zuipschuiten op lijkt?'

Ik had nog iets willen zeggen over de vakbekwaamheid van de elektricien, over de eerste stuurman waar ik het fijne niet van wist en over zijn vreselijk beroepsgeheim, maar ik kreeg de kans niet want plotseling draaide hij zich om en viel mij in de rede.

'Dit zijn stuk voor stuk fatsoenlijke mensen in een ongemakkelijke situatie en daar hoef jij niet op neer te zien, maar daar gaat het ook niet om. De hele kwestie is dat jij niet echt van mij houdt.'

Een tel later klonk de klap van de deur en was ik alleen. Verschrikt bleef ik enige tijd zitten. In de radiohut hoorde ik hem met een stoel schuiven. Zou hij werkelijk nu de administratie gaan doen, of naar de ontvanger luisteren waar vierentwintig uur van de dag een deel van de wereld doorklonk? Ik keek om mij heen maar er lag niets binnen handbereik dat ik tegen de muur kon kwakken. Ik voelde me verslagen en kon niet eens huilen om wat hij gezegd had. De pastoor had gelijk, ik hoorde niet in deze omgeving. De Geul en de zee, de bergen en het water, de koeien en het schip, zijn en mijn familie, er lag een wereld van verschil tussen ons. Het was bijna drie uur in de ochtend. Had ik mijn mond maar gehouden. De vermanende stem van mijn moeder was er weer. Ik klom uit de kooi, pakte de kat op schoot en ging op de bank zitten. Waarom zei hij nooit iets over de anderen die toch ook hun werk niet perfect deden? Zag hij dan niet hoe dit gezelschap in elkaar stak? Ik voelde me

doodmoe. De laatste weken was ik steeds bleker en magerder geworden ondanks het regelmatige verblijf op de Canarische Eilanden. Max at minder en sliep onrustig. Soms zat hij maar wat dromerig aan zijn werktafel, dan weer werkte hij met een fanatisme waar ik bang van werd. Morgen, overmorgen, volgend jaar, over vijf jaar. Moest het zo verder gaan? De engte van dit schip, de beperktheid van de ruimte.

Woorden die tegen metalen wanden te pletter sloegen. Ik moest naar hem toe gaan om hem te troosten, maar tegelijkertijd werd ik door mijn kwaadheid tegen gehouden.

Ik pakte de kat op mijn arm en nam haar mee in bed zoals ik in mijn kinderjaren ook altijd gedaan had. Klam zweet stond op mijn voorhoofd en op mijn rug.

'Kom maar bij me.'

Ik hield de dekens omhoog, maar zij verkoos om boven mijn hoofd op het kussen te liggen, de zwarte staart achter mijn rechteroor. Na een lange tijd wachten kwam Max eindelijk weer binnen. Ik wilde overeind gaan zitten en hem vragen niet meer kwaad te zijn, maar ik hield mij slapende. Eerst liep hij nog even door de donkere hut, bleef voor het raam staan en kwam toen voorzichtig naast mij in bed liggen. Ik voelde hoe hij zich over me heen boog.

'Wilma.'

Het was nauwelijks hoorbaar.

Die nacht verschenen plotseling de boerenjongens in mijn droom. Ze waren verliefd, vrolijk en verlangend. Ik flirtte vrijpostig met ze en werd nu eens niet gehinderd door de opgeheven vinger van wie dan ook. De droom was een en al uitspatting van plezier en ontspanning. Met een van hen danste ik in een grote zaal vol glinsterend licht. Ik zweefde, in een jurk van paarse zijde, in zijn armen. Blote schouders,

een nauwsluitend lijfje waar mijn volle borsten uitpuilden. Ik was bijna transparant van geluk. Het was alsof de ruimte om ons heen steeds groter werd en de zwaarte van iedere dag in kleine brokjes van mij af viel. Op een podium, verborgen achter een zwaar gordijn, zat het orkest. De muziek dreunde in mijn hoofd en tot in mijn tenen. Een zangeres met schelle stem zong van de stier en de koe, de reu en de teef, de beer en de zeug en tenslotte van de kater die de kat besprong. Ha ha ha, ha ha ha, ha ha ha, was het ritmisch antwoord van de drummer. Ha ha ha, zongen de jongens, de stier, de beer, de reu en de kater.

Ik werd wakker van de geluiden die uit de badkamer kwamen, rekte me uit en stootte met mijn elleboog tegen de houten rand van het bed. Ik sloot mijn ogen weer en probeerde het geluk en de vrijheid die ik geproefd had, vast te houden. Ik deed nog een poging om de jongens gezichten te geven maar Max kwam in de hut, tikte op mijn schouder en zei dat we ons verslapen hadden.

Aan het ontbijt kregen Selvik en de tweede stuurman ruzie met elkaar over het nachtelijk alarm. Ze gaven elkaar over en weer de schuld terwijl ik dacht dat de elektricien debet aan de storing was. Omdat het vrij heftig en in het Noors ging, verstond ik de helft niet. Max en ik hadden in zoverre vrede gesloten dat we deden alsof er niets gebeurd was. Toen die twee weg waren, vroeg ik wat er aan de hand was.

‘Wij zijn vannacht bijna geramd door een tanker.’

Hij keek recht op zijn bord, het hoofd gebogen, alsof hij nog kwaad was.

‘Hoezo?’

‘Als je midden op zee zonder lichten vaart kan dat nog wel even, maar in zo'n drukke vaart als het Ka-

naal is dat levensgevaarlijk.'

'We zijn toch niet echt in gevaar geweest?'

'Ja zeker. Het was op het nippertje. Ik dacht dat ons laatste uur had geslagen toen ik die grote massa op onze boeg af zag komen. Als het niet zo akelig spannend was geweest, had ik het een klucht gevonden.'

Zijn gezicht klaarde op.

'De kapitein stond in pyjama op de brug en de eerste stuurman liep nota bene met een kaarsje over het dek. Het lukte Wallin nog net op tijd om de noodverlichting te ontsteken.'

Lars Wallin, ik had het kunnen weten.

Ik moest er diep over nadenken want ik kon me nog steeds niet voorstellen dat we echt in levensgevaar waren geweest. Storm vond ik veel bedreigender. Toen ik dat later aan Max zei, kon hij zich dat weer niet voorstellen, maar hoorde hem zeggen dat ik ook niet voor de zee geboren was.

Haaien

We waren voor de achtste keer op weg naar de Canarische Eilanden. Het werd eentonig. Las Palmas, Santa Cruz op het eiland Tenerife, ik was er op uitgekeken. Overal waar ik aankwam, wilde ik zo snel mogelijk weer weg. Bovendien deed mij de toeristische industrie op de eilanden te veel aan Valkenburg denken. Maar kennelijk was ik de enige die last had van deze subtropische verveling.

Achter Brest bleef de zee deze reis merkwaardig rustig.

Ik sloofde me uit om het voor iedereen zo aangenaam mogelijk te maken in de mess. Het liefst had ik nog een vaasje met bloemen op tafel gezet. Max fleurde op en zei af en toe heel Hollands, 'Gezellig Wilma.' Ook voor de kust van Portugal bleef het weer zonnig en kalm. Het voorjaar leek in aantocht te zijn. Ik vroeg mij af of de Chief toch gelijk kreeg. Maar ik had te vroeg hallelujah gezongen. Twee dagen voor onze aankomst in Tenerife, toen eigenlijk al niemand er meer op rekende, brak de hel weer los. Ik huilde om mijn moeder zoals nooit te voren en bad in stilte, en voor alle zekerheid, toch tot de Heilige Maagd. De boot leek stil te staan op een daverende kermis. Tussen de aanvallen van misselijkheid door, sleepte ik mij naar de kaartenkamer. Ik kon met eigen ogen zien dat we nauwelijks van positie veranderden. Het stak me nog het meest dat iedereen dit leven zo normaal vond. Alles ging gewoon door behalve dat de dwarsbalkjes weer op de tafels waren aangebracht. Ik was de enige die constant op weg naar de eigen begrafenis leek te zijn.

In Rotterdam was de vrouw van de kok aan boord gekomen. Ze was er al enkele dagen toen ik haar voor het eerst in de keuken zag. Omdat ik nu niet bepaald op vriendschappelijke voet met de kok stond, kwam het niet tot nader contact. Gelukkig voor mij werd zij zeeziek. Ik had enig leedvermaak toen Lotsberg, terwijl hij in de mess rustig een kop koffie zat te drinken, door de storm uit de stoel werd geslingerd en met een harde knal tegen de lambrizering terecht kwam. Hij hield er een paar gebroken ribben aan over, zodat hij de rest van de reis was uitgeschakeld. Ik merkte later tegenover de steward terloops op dat het een prachtig schip was maar die keek me alleen maar verbaasd aan. Door de storm hadden we twee dagen vertraging opgelopen.

Ik had de afwas van het middageten gedaan en op het achterdek een plaatsje in de zon gezocht om enkele brieven te schrijven. Twee matrozen liepen treuzelend over het dek. Als ergens een deur open ging of voetstappen naderbij kwamen, werd enige activiteit ontplooid. Het silhouet van Tenerife was al duidelijk zichtbaar en kwam langzaam dichterbij. Tegen de rotsen van het eiland slingerde een bus omhoog. Het was de lijndienst van Santa Cruz naar San Andres. Die rit had ik de vorige keer met Max gemaakt, ook op zo'n warme dag.

Arvid lag te slapen op een vlonder, met de armen onder zijn hoofd en de kinderbuik weer half ontbloot. Hij leek ongevoelig voor klimaatsinvloeden, want als we Noordelijker voeren liep hij in dezelfde kleding.

'Trek een warme trui aan,' had ik in Rotterdam gezegd, maar hij had met zijn vinger naar z'n voorhoofd gewezen. Misschien deerde hem maar heel weinig, want ik begreep zijn lankmoedigheid tegenover de kok ook

niet. Wel had hij me enkele dagen geleden verteld dat hij zijn kat zo miste en gevraagd of hij af en toe met Bart mocht spelen. Een kwartiertje maar. Gisteren had hij nog enorm opgeschept over zijn kater. Er bestond geen kat die dapperder was, in heel Noorwegen niet. Zo'n kop had die kat en zo'n lijf. Met inzet van heel zijn lichaam gaf hij de maten aan. Muizen, ratten, duiven, ja zelfs konijnen kon hij vangen.

'En hij dekt alle katten uit de verre omtrek,' riep hij opgewonden. Even leek hij de omgeving te vergeten en op te gaan in zijn herinneringen. De kok zei dat hij daar wel een voorbeeld aan kon nemen.

Beste papa en mama,

We zijn weer bijna op de Canarische Eilanden waar de zon nu heerlijk schijnt. Op weg hierheen was het weer niet zo goed. Veel regen en wind. In Limburg zal het nu wel erg koud zijn. Jammer dat ik dit jaar met carnaval niet thuis ben. Hier wordt dat ook gevierd. Misschien gaan we er naar toe. Max moet hard werken maar hij doet het graag. Hij is een echte zeeman. Ik hoop morgen post van jullie te krijgen. Maak je geen zorgen over die kleine kamers hier. Dat hoort zo op een schip. We hebben echt plaats genoeg. Aan vis eten wen je op den duur wel. De kat groeit goed en...

Achter me klonken stemmen. De kok en zijn vrouw slenterden over het dek alsof ze hand in hand een strandwandeling maakten. Plotseling schoot de kok op Arvid af en gaf met zijn vuist een harde klap op de vlonder. Arvid sprong geschrokken overeind.

'Doe niet zo flauw,' riep hij geïrriteerd.

De vrouw lachte zuinig. Ze had een hoofd vol naieve krulletjes die haar een Shirley Temple-achtig ui-

terlijk gaven. Ik vond het jammer dat ik niet met haar kon praten omdat ze een onverstaanbaar dialect uit het hoge Noorden sprak. Ik had haar graag iets gevraagd over het Noorderlicht.

Het echtpaar ging tegenover mij zitten. Liever had ik ongestoord willen schrijven, maar ik kon hun aanwezigheid niet negeren. Ik knikte ze wat afwezig toe alsof ik diep zat na te denken, met de pen in mijn mond. Ik keek om mij heen of anderen in de buurt waren die zich met hen bezig konden houden. Het was toch al zo moeilijk om naar huis te schrijven. De woorden vloeiden mij bepaald niet uit de pen. Er gebeurde zo weinig aan boord.

De meeuwen zwermden in groten getale om en boven het schip, in afwachting van de komst van Arvid met het afval uit de keuken.

'Hebben jullie al grote kinderen?'

'De zoon is tien en het meisje acht.'

'Zijn ze nu bij familie?'

'Ja, bij haar ouders.'

'Vind je vrouw het fijn aan boord?'

'Dat zal wel.'

Hij wendde zich in het dialect tot zijn vrouw die mij onafgebroken aanstaarde.

'Ze zegt ja.'

Het echtpaar stond op. Hij maakte een beweging met zijn hand om Arvid duidelijk te maken dat er weer gewerkt moest worden. Sloom stond ook Arvid op en slenterde achter hen aan naar de keuken.

Nauwelijks had ik aanstalten gemaakt om weer te gaan schrijven toen Selvik op het achterdek verscheen.

'Hallo Wilma,' riep hij uitgelaten.

Ik vroeg mij af wat de oorzaak van zijn stemming kon zijn, want zo kende ik hem alleen als hij gedron-

ken had. Alle andere dagen was hij een niet onknappe man die soms nog zwijgzamer dan Wallin kon zijn en bij wie de treurigheid door de poriën van zijn huid heen leek te komen. ‘Heb je al gehoord dat Lotsberg vader is geworden?’

Lotsberg lag nog steeds in zijn hut met gebroken ribben in afwachting van vervoer naar het ziekenhuis.

‘Ik wist niet eens dat hij getrouwd was.’

Selvik moest er hard om lachen.

‘Dat is juist de grap. Dat ene nummertje in Stavanger, daar kan hij nog jaren plezier van hebben.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Hij heeft een uur geleden een telegram ontvangen. Heeft Max je dat niet verteld?’

‘Max praat nooit over privézaken uit zijn werk.’

‘Ik zag het bij hem op tafel liggen toen ik op ziekenbezoek ging. Weet je wat er in stond? Gratulerer med barn[1]. Die heeft hem te pakken gehad. Ha, ha, ha. Hij keek als een oorwurm. Echt iets voor hem om er zo in te stinken.’

Ik had nog geen ander woord met Lotsberg gewisseld dan alstublieft en dank u wel. Als vader zou ik die treurige figuur niet willen, met zijn afhangende schouders en hondeogen. Ik dacht aan de vrouw in Stavanger die nu een baby koesterde. Zou ze toch gelukkig met het kind kunnen zijn?

‘Ben jij nooit getrouwd geweest?’

Hij maakte een afwerend gebaar met zijn arm en schudde heftig met zijn hoofd.

‘Dat is niks voor een zeeman en bovendien moet ik voor mijn moeder zorgen. Wat hebben die getrouwde vrouwen nou voor een leven?’

‘Zou jij niet vader willen worden?’

Terstond geneerde ik mij voor die vraag. Kinderen, kinderen, het spookte de laatste tijd als een obsessie

door mijn hoofd. Ik zag mijzelf als broedhen, als een kat met de jongen slepend. Een buurvrouw had ik schreeuwend van pijn in haar barensnood gehoord. Nooit had ik mij in de rol van moeder gezien ofschoon ik als vanzelfsprekend had aangenomen dat het er ooit van zou komen. Nu Max erover had gesproken leek het een onafwendbaar noodlot. Ik herinnerde mij de koeien die ik vaak genoeg naar de stier had gebracht. Alsof ze ter slachtbank gingen, zo traag was hun gang om vervolgens onder het geweld van de zware stier bijna door hun poten te zakken, terwijl de boer goedkeurend toekeek. Ik hield mijn hoofd afgewend of wachtte op straat totdat het voorbij was. Maanden later volgde hun klagend geblaat als het kalf moest komen. Ik had mij er altijd verre van gehouden, ook als mijn vader erop aandrong dat ik in de buurt bleef om hem bij het kalven te assisteren. Geboorte en dood op de boerderij deden mij op de vlucht slaan.

Selvik begon verlegen met zijn voet te draaien alsof hij een peuk vertrapte en stopte zijn handen diep in de zakken van zijn broek. Er viel een raadselachtige stilte waarin ik me afvroeg of ik zo het dan al moest gebeuren, kinderen met Max wilde. Ik probeerde mij er een voorstelling van te maken maar het was alsof een doek over mijn verbeelding viel. Mijn grootmoeder had twaalf kinderen ter wereld gebracht, in alle onderdanigheid. Vijf jaar na de laatste geboorte was ze gestorven. Ik moest vaak aan haar denken. Mijn moeder baarde zes kinderen. Was het nu aan mij om drie keer zwanger te worden?

‘Ik ben al zolang op zee,’ zei Selvik.

Alsof ik uit die verklaring het hele verhaal kon peuren. De hilariteit waarmee hij gekomen was, had plaats gemaakt voor een kinderlijke ernst. Hij was nog maar een schooljongen die zich betrapt voelde.

Ik had allang spijt dat ik die vraag gesteld had. Als ik hem nu op straat ontmoette zou ik bang voor hem zijn. De stoppels van de baard die donker door de huid staken, maakten van zijn gezicht een boeventronie uit mijn kinderboeken.

'Ik moet weer naar de machinekamer,' zei hij na enige minuten en ik wist dat het niet waar was.

Ik voelde dat ik afscheid ging nemen maar ik wist niet waarvan.

Terwijl de zon warm scheen, de zee rimpelloos blauw was en ik me realiseerde dat het in Holland steenkoud was, stroomden de tranen over mijn wangen toen ik hem naar binnen zag gaan.

De ergernis was maximaal. We lagen al drie dagen op de rede en nog steeds was niet duidelijk wanneer we de haven in konden. De brieven van thuis las ik herhaaldelijk. Vader was ziek geworden en lag met longontsteking in bed. Ik kon uit haar brieven niet opmaken wie van mijn broers nu voor de koeien zorgde. Ik zag hem in gedachten daar liggen en met doffe ogen naar het plafond staren. Hij hoestte veel, meer had ze over zijn ziekte niet geschreven. Als ik nu thuis was, zou ik eindelijk de kans hebben om de koeien op mijn manier te verzorgen. Ik zou ze veel borstelen en vaak het stro verschonen zodat hun eentonige winterleven tenminste aangenaam verstreek. Maandenlang alleen maar staan of liggen, steeds op die ene plaats met een ketting om de nek. Het was mij een doorn in het oog maar het had geen zin om daar ooit thuis over te spreken.

Iedereen leek zich aan boord te vervelen, behalve Max. Voor hem maakte het niet zoveel uit of we in open zee waren of in het zicht van de haven. Deze tantaluskwelling deelde ik gelukkig met velen.

Vanmorgen was de Chief naar boven gekomen. Ik was alleen in de hut en maakte het bed op toen er indringend op de deur werd geklopt. Hij duwde me bijna op zij, zo gehaast kwam hij binnen. Ik dacht dat er iets ernstigs was gebeurd want ik zag dat hij beefde. Het zweet stond op zijn voorhoofd.

'Luister, Wilma.'

Hij keek onderzoekend door de hut.

'Is Max er niet?'

Alsof ik die in een lade verstopt had. Ik knikte ontkennend.

'Heb je bier in voorraad?'

Hij vroeg het met aandrang. Alsof zijn leven er vanaf hing. Hij omklemde mijn arm. Getroffen keek ik er naar zodat hij onmiddellijk de hand terugtrok alsof ik iets van afkeuring had laten blijken. Het was een kleine pijnlijke scène die even ons beider aandacht vasthield. Een moment had ik lijfelijk zijn trillen gevoeld.

'Gaat U zitten.'

Dat deed hij niet. Hij stapte ongeduldig van het ene op het andere been.

'Wilma, als je geen bier hebt, geef dan maar wijn of whisky, of iets anders. Ik moet een borrel hebben.'

Hij zei het bijna smekend. Ik vond het vernederend, zowel voor hem als voor mij. Waarom ging hij niet naar zijn grote vriend, de steward? Ik haastte mij naar de badkamer waar we onze drankvoorraad bewaarden en schonk bier voor hem in. Hij zette het glas aan zijn mond en dronk het in een teug leeg. Ik dacht het tikken van zijn tanden tegen het glas te horen, zo trilde hij nog steeds. Meteen hield hij het glas voor me zodat ik niet anders kon doen dan nog een flesje pakken. Ook dat dronk hij meteen leeg.

'Gaat U toch zitten.'

Hij haalde diep adem. Loodzwaar liet hij zich op de bank vallen. Ik nam tegenover hem plaats op de rand van het bed. Het was alsof hij hier alleen zat, zo wezenloos staarde hij naar de kat die op mijn hoofdkussen lag te slapen. De stilte was beklemmend. Zijn gezicht had nu een rode koortskleur. Het trillen was iets minder geworden.

'Hoe gaat het met de kinderen?'

'Ik had ontstellende dorst, Wilma. Heb je misschien nòg een biertje? Ik ben door mijn voorraad heen.'

Dat zouden de meesten nu wel zijn want de winkel van de steward was al drie dagen gesloten. Ik sprong van bed en pakte nog een flesje. Hij hield het glas al bij nog voordat ik de fles geopend had. Ik kon me niet voorstellen dat het zo vroeg in de morgen smaakte. Op zijn horloge zag ik dat het bijna tien uur was. Ik had al lang in de pantry moeten zijn maar hij zag er zo verslagen en moedeloos uit dat ik me afvroeg of hij slecht nieuws had gekregen. Plotseling begon hij te huilen. Naast hem lag een zonnestraal waardoor de hut er bijna net zo vriendelijk uit zag als een kamer waar ik steeds naar verlangde. Graag had ik mijn voeten in de warmte van het licht gehouden.

'Hebt U zorgen over de kinderen of bent U ziek?'

Het trillen van de handen nam weer toe, erger nog, zijn hele lichaam begon te schokken. Ik wist niet of hij met zijn hoofd ja of nee schudde.

'Wat is de zee? Kun jij mij vertellen wat de zee is? Waarom blijf ik hier?'

Die vragen kon hij toch niet serieus aan mij stellen.

'Allemaal rottigheid,' ging hij half huilend verder, 'ik ben twintig jaar op zee, tien jaar getrouwd en ik mag blij zijn als ik alles bij elkaar drie jaar met mijn vrouw samen ben geweest. Soms verwonder ik me erover dat we nog kinderen hebben gekregen.'

Hij streek met één hand door zijn haren en keek naar buiten. Het huilen hield op.

‘Ik heb zo'n lieve vrouw, Wilma, en ze is zo ontzettend mooi, ik verlang erg naar haar. Dat kun jij als getrouwde vrouw begrijpen, denk ik. Dat mag ik toch wel zeggen?’

Nee, dacht ik, dat gevoel is mij vreemd. Verlangen bestaat nog slechts in mijn wensdromen waar de boerenjongens nu huizen. Ik slikte en was bang dat ik dadelijk ook in huilen zou uitbarsten. De laatste dagen lagen de tranen tamelijk vooraan in mijn ogen. Ik knikte begrijpend en dacht aan de afwas. Ik kon toch moeilijk straks in de mess uitleggen dat ik hier in deze toestand met de Chief had gezeten.

‘Ik heb twee schatten van kinderen, maar ze groeien op zonder hun vader, dat is niet goed. De oudste is acht, ze heeft epilepsie.’

Opnieuw werden zijn ogen vochtig en huilde hij zodat zijn lichaam schokte. Ik wist me geen raad met de man.

‘Kunt U niet beter ophouden met varen? Dat zou toch ook gezelliger voor Uw gezin zijn.’

‘Natuurlijk, ik zou meteen kunnen afmonsteren. Ik heb alles wat ik wil, een mooie flat, een auto, een zomerhuis aan het meer. Als ik wil kan ik morgen een goeie baan aan de wal krijgen.’

Doe dat dan, dacht ik. Hoe was hij op deze boot terecht gekomen? Ik vroeg het hem maar kreeg geen antwoord.

‘Dit schip is veel te klein. Het is een rotboot. Slecht gebouwd. De reder heeft er niet veel zorg voor. Moet je nagaan, de agent wist niet eens dat we zouden komen. Die heeft de lading tomaten nu aan een andere boot gegeven. Er zijn ook weer problemen met de verzekering’.

Zijn laatste mededeling had nogal zorgwekkend geklonken. Mijn verbazing ontging hem niet.

‘Heeft Max je dat niet verteld? Er is een telegram gekomen dat ze het schip niet langer in de verzekering willen houden.’

Ik dacht meteen aan de hevige slagzij die het schip maakte. Waarom liet Max mij zo in het ongewisse? Ik probeerde mij de doodsangst die ik hier gevoeld had weer voor de geest te halen, maar met de zon op de grond, land in zicht en de rustige ademhaling van het schip lukte dat niet zo goed. De Chief werd weer monter. Hij zette het glas op tafel en stond op.

‘Ik denk dat ik afmonster en weer naar een tanker ga. Daar verdien je heel wat meer aan toeslagen. Bij nader inzien komt me dat toch beter uit. Geld is ook voor het gezin niet onbelangrijk.’

Alsof hij diep nadacht over de toekomst, stapte hij de gang op. Behoedzaam deed ik de deur achter hem dicht. Ik zou hem missen als hij wegging.

In het opkomende daglicht was de begrensdheid van de hut al waar te nemen. De kat sliep in de boekenkast. Ik was klaar wakker en het liefst had ik willen opstaan om de tijd in bezigheden te doden. Mijn lichaam drukte loodzwaar in bed. Max sliep op zijn rechterzijde met de rug naar mij toe. De dag die nog beginnen moest, kwam mij voor als een onoverkomelijke berg. Mijn ongeduld werd steeds groter. Toch wist ik dat ook het voortdurend in beweging zijn geen verandering kon bewerkstelligen. Op welke breedtegraad of oosterlengte ik mij ook bevond, dezelfde angsten en aarzelingen had ik met mij mee gezeuld. Het was alledaags in Chicago, in Bremen, in Sandefjord, Grimsby en Tenerife. Ik had mij niet in de gedroomde wereld kunnen begeven. Max bewoog

en ging op zijn buik liggen. Zijn ademhaling veranderde niet van ritme. Ik kwam overeind en kuste zijn rechterarm die deels onder zijn lichaam uitstak. Hij reageerde niet. Voorzichtig raakte ik met mijn lippen de rand van zijn oor en wreef met mijn wang over zijn haren maar met mijn handen wist ik geen raad. En hoe verlangde hij juist daarnaar. Dat ze op verkenning uit zouden gaan om hem te koesteren en te prikkelen. Dat ik mij zou bevrijden van de gêne en in overgave de hoer voor hem zou spelen die hij uit angst voor een besmettelijke ziekte nooit had bezocht. Aan de manier waarop hij al zijn spullen ordende, wist ik dat het waar was. Ik ging weer liggen want zijn ademhaling werd dieper ten teken dat hij wakker begon te worden. Ik draaide mijn rug naar hem toe en sloot mijn ogen. Even later plofte de kat vanaf de boekenkast op bed en werd hij wakker. Ik hield mij nog een tijdje slapende.

Het was Selvik die opperde dat het prima weer was om te gaan zwemmen. De warmte was die middag zo toegenomen dat zelfs ik ernaar verlangde om in het koele water te liggen. Niemand had zin in werken. Max zat al een half uur aan dek. Arvid lag weer op de vlonder maar richtte zich meteen op toen hij de stem van Selvik hoorde.

‘Hier mag niet gezwommen worden want er kunnen haaien in het water zitten.’

‘Wat weet jij daarvan snotneus,’ riep de kok, ‘als ik zin heb om een duik te nemen dan doe ik dat. Niemand houdt mij tegen.’

Zijn vrouw keek hem verontrust aan.

‘Reidar is niet bang voor haaien,’ riep Selvik uitdagend.

‘Is dat waar wat Arvid zegt, Sparks?’

‘Ja,’ zei Max, ‘de kapitein vertelde dat enkele jaren geleden drie Engelse toeristen, bij het strand, door de haaien zijn aangevallen.’

‘Waarom heb je me dat niet eerder verteld?’

‘Omdat wij nooit in zee zwemmen.’

De koksvrouw had haar breiwerk in de schoot gelegd. Ze keek nadenkend naar het wateroppervlak alsof ze speurde naar de grote bekken.

‘Of durf jij dat niet, Reidar?’ riep Selvik die tegen de reling leunde. De kok keek hem met half dichtgeknepen ogen aan.

‘Laat je niet provoceren, chef,’ zei Arvid die gespannen van de een naar de ander keek.

‘Ik ben voor de duivel nog niet bang.’

De kok stond op en ging tegenover Selvik staan. Ik kende dit spel. Zo gingen de jongens in het dorp ook met elkaar om. Was het om zijn angstig kijkende vrouw dat ik dit zoveel akeliger vond? Als de haaien hem zouden aanvallen, wie trok zich dan het lot van de schreeuwende vrouw aan?

‘Op mijn zestiende heb ik al een invalide man van de trap gegooid. Die vent met zijn kromme poten wilde me vermoorden. Hij heeft mooi twee maanden in het ziekenhuis gelegen, weet je dat?’

Ik werd bang en pakte de hand van Max.

‘Grootspraak, laat je niet van de wijs brengen. Hij zal wel gezopen hebben.’

‘Daarom juist. Je zult zien dat hij het doet. Ga jij de kapitein halen?’

‘Ik denk er niet aan. Ik bemoei me er niet mee.’

De vrouw liep op haar man toe en trok voorzichtig aan zijn arm. Ik begreep dat ze met hem naar binnen wilde maar hij schudde met zijn arm zonder haar aan te kijken. Ik werd misselijk van de spanning. Max deed zijn ogen dicht en hief zijn gezicht op naar de

zon. Ik schoof wat dichter naar hem toe. Gelukkig kwam nu ook de steward aan dek. Hij droeg een korte broek waar kronkelige bleke benen onderuit kwamen. Ik hoopte dat hij voldoende overwicht op Selvik en de kok had om ze hun kinderlijk spel te laten staken.

'Hé steward, de kok gaat haaien vangen voor het avondeten. Wat vind je daarvan? Zoiets zou jij niet durven.'

'Wat ben jij toch een klootzak, Selvik. Ga zelf zwemmen.' riep Arvid geëmotioneerd.

De steward lachte wat zuinig alsof het hem niet interesseerde.

'Het wordt hoog tijd dat we in de haven aanleggen,' zei hij en liep weer naar binnen.

De vrouw keek nog angstiger. Toen ik dat zag en vooral, toen ik haar angst voelde, stond ik op en liep op Selvik toe. Max die de bui voelde aankomen, riep kwaad dat ik mij er niet mee moest bemoeien.

'Weet je wat jij bent, Selvik? Een groot balorig kind. Als je je verveelt, zoek dan een andere bezigheid, je weet toch hoe hij is.'

Terwijl ik sprak, wist ik dat ik een grens overschreed, maar het was alsof iets in me uit elkaar spatte.

Selvik keek me verbaasd aan maar het volgende moment werd ik ruw door de kok bij de arm gepakt en terzijde geduwd.

'Hollandse trut. Waar bemoei jij je mee. Je hebt hier nog niets anders gedaan dan in bed gelegen sinds je aan boord bent.'

Arvid sprong op en ging tussen ons in staan. Zijn hoofd was rood van kwaadheid.

'Als je haar nog eens met een vinger aanraakt, krijg je van mij een dreun voor je hersens,' riep hij.

Max die de korte scène, met verbijstering had gadegeslagen, trok me naar zich toe. Hij keek de kok vernietigend aan.

‘In vredesnaam, Wilma, hoe haal je het in je hoofd, maak het niet erger dan het al is.’

‘Ik ken dit soort streken wel.’

Ik had Arvid wel willen omarmen. Zo'n broer had ik mijn hele leven gemist. Iedereen aan dek leek even uit het veld geslagen te zijn door het gebeurde. Het was doodstil, niemand bewoog. Er werd wat verveeld naar het eiland gekeken alsof het daardoor dichterbij zou komen. Tenslotte slenterde Selvik naar binnen.

‘Volgens mij heeft hij die vrouw willen jennen.’

‘Ach, het is geen slechte man maar Henri heeft wel gelijk.’

‘Ga jij maar naar de hut,’ zei de kok tegen zijn vrouw.

Ze schudde met haar hoofd.

‘Ik ga zwemmen...’

Met slome bewegingen ontdeed hij zich van zijn kleding. Een grijze onderbroek hield hij aan. De slippers schopte hij van zijn voeten zodat ze tegen de reling vlogen. Met kromme benen liep hij de gangway af die omwille van de taxiboot al half naar beneden hing. Zijn vrouw begon te huilen toen hij in het water sprong.

‘Reidar.. Reidar, de kinderen.’

Vastberaden en afgesloten voor ieder geluid dat hem zou kunnen tegenhouden, zwom hij rond het schip. Het hart klopte in mijn keel, zo bang was ik. Ieder moment konden ze opduiken, de monsters. In gedachten zag ik drie opengesperde bekken op hem in bijten terwijl hij angstig om zich heensloeg. Selvik die weer aan dek was gekomen, volgde met ons zijn tocht die wel uren leek te duren.

‘Die vent is gek,’ zei hij minachtend.

Er kwamen steeds meer toeschouwers. Ik dacht aan een leeuwenkuil met wanhopige christenen erin. Het snikken van de vrouw ging me door merg en been. Ik kon haar niet helpen. Ik wilde mijn afkeer en kwaadheid voor de kok wel op haar overbrengen zodat ze zich tegen hem kon wapenen. Ik pakte de hand van Max en omsloot ze met mijn beide handen. Een gevoel van verslagenheid overviel me en ik moest mij verbijten om niet in huilen uit te barsten. Ik heb het niet kunnen waarmaken, dacht ik, eigenlijk heb ik het ook al die tijd geweten. Ik liet zijn hand los toen ik de kapitein naar beneden zag komen. Iedereen keek hem aan. De koksvrouw hield op met huilen. Zonder ook maar iemand in het bijzonder aan te kijken, liep de kapitein naar de gangway. De kok had intussen zijn tocht voltooid en trok zich aan de trap uit het water. Zijn vrouw wilde hem tegemoetlopen, maar werd tegen gehouden door de kapitein.

‘Die vent verpest de boot,’ siste Max.

Het was alsof hij naakt naar boven kroop. Het water droop van zijn lichaam en met één hand moest hij de broek vasthouden die door de zwaarte naar beneden dreigde te zakken. Op de bovenste trede bleef hij staan en keek naar de kapitein. Geen emotie was van zijn gezicht te lezen. De kapitein hield met zijn linkerhand de reling vast. Als Napoleon, zo stond hij daar.

‘Je bent ontslagen.’

Toen draaide hij zich om naar Max.

‘Maak voor Rotterdam maar zijn papieren klaar.’

De kok had alleen maar zijn schouders opgehaald. Ongelovig keek de vrouw van Max naar de kapitein. Ik kon me niet voorstellen dat hij Olle heette. Met dezelfde ritmische tred als hij gekomen was, ging hij weer naar binnen.

Vreemd genoeg zag ik Wallin niet aan het ontbijt. Een enkeling die binnenkwam, keek vreemd naar zijn lege stoel en onaangeraakte bord.

Gistermiddag was er eindelijk een taxiboot gekomen en overvol naar het eiland vertrokken. Ook Wallin had vrij genomen. Ik had de boot met heimwee nagekeken, want men zou het plaatselijke carnaval bezoeken. Max had wel vier keer gevraagd of ik toch niet mee wilde maar de afstand tussen de wal en het schip was beduidend groter dan de voorgaande keren. Ik durfde niet.

Een matroos klopte op de deur van de mess en keek vragend naar de lege plek.

'Hij zal zo wel komen,' riep ik waarna de matroos weer verdween.

Na tien minuten begon ik ongerust te worden. Hij kon zich verslapen hebben, wat overigens niet eerder was voorgekomen. Had ik gisteren bij het afstoffen iets aan zijn wekker veranderd? Ik probeerde mij dat moment weer voor de geest te halen. Verderop in de gang hoorde ik de stemmen van de matroos en de eerste stuurman. Toen ik de naam van Wallin hoorde noemen liep ik snel naar boven en klopte op zijn deur.

'Wallin... Wallin... Lars..,' fluisterde ik.

Voorzichtig tikte ik nog eens met mijn ring. Er kwam geen reactie. Omdat ik voetstappen dichterbij hoorde komen, ging ik aan dek. Quasi gedachteloos liep ik naar de reling. In de verte zag ik een klein stipje op het water bewegen. Het bleek de taxiboot te zijn op een ongewoon uur. Op de voorplecht stond een man met de armen te zwaaien. Ik liep vlug naar binnen om Max te waarschuwen want ik dacht dat iemand in nood verkeerde. Gespannen keken we toe hoe op het voorste puntje van het scheepje de man stond die op het ritme van de golven op en neer ging.

Soms leek hij in de diepte te verdwijnen om het volgende moment hoog boven de golven uitgetild te worden. Achter ons kwam Selvik.

‘Het is Wallin, jaaa, het is Wallin,’ riep hij uitgelaten, ‘hij is te laat voor de wacht, die Wallin, zeker naar de hoeren geweest.’

En inderdaad, daar stond hij. Met een grote Mexicaanse hoed op. Zwaaiend en zingend kwam hij dichterbij. Het bootje minderde vaart zodat zijn stem nu luider klonk. Met moeite maar nog steeds zingend beklom hij de gangway. Max liep hem tegemoet en reikte ter ondersteuning een hand maar die weigerde hij met een royaal gebaar.

‘Wallin, wat doe je nou,’ riep ik geschrokken toen hij bijna achterover van de trap viel. Ladderzat kroop hij naar boven.

‘Ha Wilma,’ riep hij lachend toen hij me zag. Het was de eerste keer dat hij mijn naam uitsprak. Hij bleef voor mij staan en hief zijn vinger op alsof hij mij de les wilde lezen. Zo serieus stond ook een moment zijn gezicht.

‘Niet het water, Wilma, niet de zee, maar de lucht, de wolken... de wolken... Kijk eens wat ik voor je heb meegebracht?’

Hij haalde een half gesmolten reep chocolade te voorschijn. Daarna kreeg ik een beleefde hand van hem en vertrok hij zwalkend naar zijn hut.

‘Ha, ha, die Wallin,’ riep Selvik.

Enkele ogenblikken later hoorde ik de vloekende stem van de eerste stuurman. Waar hij het lef vandaan haalde weet ik niet want Wallin had de laatste weken herhaaldelijk voor zijn verzuim moeten opdraaien. Ik wilde een snierende opmerking maken maar dat had al geen zin meer. De kaarten tussen Max en mij waren geschud.

Een dag later hing de Mexicaanse hoed in de mess aan de muur. Ik wist niet wie die daar had opgehangen.

Lars Wallin deed alsof hij 'm nooit eerder had gezien.

Eindnoten:

(1) Gefeliciteerd met kind.

Exodus

Het was voorjaar. De dagen waren al aanmerkelijk langer. De zon nam ook in Nederland in kracht toe.

In Rotterdam werd het schip door diverse mensen in de steek gelaten. Ook door mij. Zo voelde ik dat. Alsof de 'Cabo Frio' gestraft moest worden voor haar tekortkomingen.

Berend had er plotseling genoeg van gekregen. Bovendien had hij geen zin in de reizen naar Noord-Afrika die nu zouden komen.

'Daar stinkt het mij teveel naar geiten,' zei hij.

Eigenlijk kwam deze rotboot hem allang de strot uit. Die tripjes naar de Canarische eilanden hadden goed geld opgeleverd anders was hij voordien al opgekrast. In Casablanca viel voor hem niet veel te verdienen en bovendien, de boog kon niet altijd gespannen blijven, nietwaar. Het komende half jaar zou hij eens lekker uitrusten in ons kikkerlandje. 'Als het herfst wordt dan zoek ik weer een bootje naar de tropen. Wat zeg jij daarvan, Wilma?'

'Fauché zal je missen.'

'Waarom zou hij?'

'Piekert hij nog over thuis?'

'Dat moet je mij niet vragen. Over privézaken praten we niet. Ik heb wel plezier met die gozer gehad, maar ja, hij is een Fransoos. Die Noren hier lopen niet over van de humor, dat weet je wel.'

'Ik monster ook af.'

Hij keek er nauwelijks van op.

'Die vent van jou is te fanatiek in zijn werk.'

'Vind je?'

'Waarom moeten officieren hun vrouwen meene-

men? Dat is aardig in bed maar lastig in het werk. Dat zal hem nou wel duidelijk zijn.'

'Ik heb te veel last van zeeziekte. Dat is alles. Wat doe jij daar tegen?'

'Als je dat hebt dan is daar geen kruid tegen gewassen.'

Terwijl Berend een Hollandse sigaret draaide bleven mijn gedachten hangen bij het fanatieke van Max. Misschien was het toch niet dat wat me hinderde. De rossige baard van Berend, die als een schimmel rond zijn kin groeide leek in een vale zonnestraal van goud te zijn. Wat mij betreft kon hij vertrekken uit mijn leven. Nu was er nog sprake van enige vertrouwdheid maar straks zou hij voorgoed in mijn herinneringen oplossen. Zou mij ooit de zin duidelijk worden van dit soort kortstondige ontmoetingen? Van de meesten zou waarschijnlijk blijken dat ze geen invloed op mijn bestaan hadden uitgeoefend. Al had ik acht maanden op een kleine afgebakende oppervlakte met hen samen gewoond, toch had ik mij dag in dag uit alleen gevoeld. Ik was gewoon weer terug bij af. Ik had net zo goed thuis kunnen blijven.

Berend was de enige die vrijwillig vertrok. Voor de kapitein gold dat ook in zekere zin, ondanks dat hij door de reder naar Noorwegen was ontboden om verantwoording af te leggen over de toestand van het schip. De eerste stuurman had mij dat in een triomfantelijke bui verteld maar door zijn dronkenschap had ik het met plaatsvervangende schaamte aangehoord. Dat hij ook ontslagen zou worden, wist hij toen nog niet. De laatste week was van therapie weinig terecht gekomen. Een dag voor Brest had hij het laten afweten en zich schuil gehouden in de hut. Zijn toestand was weinig geruststellend. Met kloppend hart maakte ik zijn bed op en verschoonde het hoog-

nodige in de badkamer. De lege flessen mocht ik niet aanraken. Hij zat in pyjama in de stoel. De vier portretten van zijn vrouw in de handen geklemd, sprak hij in het Noors met een denkbeeldig persoon. Er was geen touw aan vast te knopen. De laatste dagen mocht zelfs ik niet meer in de hut komen. Ik was daar niet rouwig om al vroeg ik me af wat er van die man moest worden.

Twee matrozen hadden slaande ruzie met de Chief gekregen en werden om die reden ook ontslagen. De Chief zelf had aangekondigd dat hij nog één reis zou meevaren en na het verlof weer op een tanker zou aanmonsteren. De steward, wiens gymschoenen in al die tijd nauwelijks waren veranderd, dacht niet aan vertrek. Eerst wilde hij zien wie de nieuwe kapitein werd en of daarmee goed viel samen te werken. Ik dacht er het mijne van. Ik had nog aan Arvid gevraagd wat hij van het ontslag van de kok vond. Dat moest toch een hele opluchting voor hem zijn.

'Hoezo opluchting? Er komt gewoon een andere voor in de plaats.'

De laatste reis was tot aan de ingang van het Kanaal weer geen pretje voor mij geweest. Maar dat had mijn voornemen alleen maar versterkt. Vlak voordat ik met Max over afmonsteren sprak, was ik naar de steward gegaan.

Heel jammer, vond hij, heel jammer.

In de redershut was een groter bed. Zou het mijn zorgen verlichten als we die hut konden betrekken? De reder kwam toch nooit aan boord.

Maar voor mij maakte dat geen verschil meer en bovendien kon de steward toch weten dat een marconist in de buurt van de radio moest zijn. Vaak genoeg zette Max 's nachts de deur op een kier zodat ik in

mijn slaap nog het zacht piepen van de ontvanger hoorde.

Max sprak me niet tegen toen ik hem van mijn voornemen vertelde. Ik had het over vakantie om de maag tot rust te laten komen, over de ziekte van mijn vader, hij was zo oud, je kon nooit weten wat er te gebeuren stond.

'Jij kunt je gelukkig nog zorgen over je vader maken.'

Het klonk bijna als een verwijt.

'Alles is zo onoverzichtelijk geworden.'

'Wat bedoel je?'

Ik zocht naar woorden, naar voorbeelden maar bleef steken in zinloze gebaren. Het deed pijn dat hij me voetstoots liet gaan. Ik dacht aan het gesprek in de taxi.

'Ik had niet verwacht dat er zoveel storm op zee zou zijn.'

'Ga maar lekker uitrusten. Het is geen noodzaak dat jij ook werkt, ik verdien meer dan genoeg hier.'

'Zal ik de kat bij jou laten?'

'Dat zou fijn zijn.'

'Kan dat met die andere kapitein?'

'Ik zal er met Henri over praten.'

'Hoelang denk je nog aan boord te blijven?'

'Dat weet ik niet. Het heeft me maanden gekost om alles weer op orde te krijgen. Ik wil het schip niet zo achterlaten om het weer door een ander in de soep te laten draaien.'

De rimpels bij zijn ogen waren dieper geworden. Zijn gezicht was bleek en gespannen. Een chaos van woorden was tussen ons gegroeid die nooit meer uitgesproken kon worden, dacht ik. Wanneer had ik hem voor het eerst gezien? Ik probeerde dat moment weer voor mijn geest te halen.

‘Maak je over mij maar geen zorgen. Ik red me wel in Limburg.’

‘Ja, je bent daar thuis.’

Hij zei het langzaam alsof over de betekenis van ieder woord gedacht moest worden. Even werd iets meer zichtbaar van de man die hij was.

Toen ik tussen de koffers aan dek stond en de omgeving nog eens in me opnam, kreeg ik plotseling het sterke verlangen om ooit de Oceaan met een vliegtuig over te steken. Of met een luxe boot die uitgerust was met de beste stabilisatoren. Dan zou ik mij herinneren hoe ik dagen lang door de patrijspoort had gestaard en hoezeer ik mij bij Lars Wallin had verveeld. Wat had het water in mij teweeg gebracht? Ik was toch geboren onder het teken Vissen zodat van een natuurlijke omgeving sprake moest zijn, van een vis in het water en zo meer.

‘Kom naar binnen, daar kunnen we ook op de taxi wachten,’ zei Max. Maar ik hoorde daar al niet meer en bleef liever aan dek. Ook de kok en zijn vrouw stonden tussen de bagage. De lucht was vol wolken. Havenmensen liepen af en aan. Hoge kranen haalden de pallets vol dozen uit de ruimen. Nooit meer zou ik de geur en smaak van tomaten uit een scheepslading vergeten.

‘Moet je ver reizen, Wilma?’ vroeg de kok.

Zo gewoon had zijn stem zelden geklonken.

‘Het valt voor een vrouw niet mee om te varen, is het niet? Zij zou ook wel vaker mee willen maar de omgeving is niet altijd even plezierig. Ze kan beter bij de kinderen blijven.’

‘Ja natuurlijk,’ zei ik omdat ik niets anders kon bedenken.

Max deed enkele stappen opzij en keek naar de haven.

‘Jullie gaan zeker vandaag naar de kinderen?’

‘We vliegen vanaf Schiphol naar Narvik. Tegen de avond zullen we wel thuis zijn. Morgen halen we ze op. Dan hebben we nog een dagje samen.’ Op de kade naderde langzaam een ambulance die kennelijk zoekende was maar bij de ‘Cabo Frio’ stopte. Twee GGD-broeders stapten uit en kwamen met een brancard aan boord.

‘De eerste stuurman gaat horizontaal de wal op,’ grapte de kok en vervolgde zijn verhaal in dialect ter verklaring voor zijn vrouw.

‘Wat is er aan de hand?’

‘De stuurman wordt opgenomen in het ziekenhuis. Hij is overspannen,’ zei Max.

Het was de gelegenheid geweest om nog een opmerking te maken over de prima staat van het schip, over de solidariteit in de scheepvaart in het algemeen en die op de ‘Cabo Frio’ in het bijzonder, over het goede voorbeeld van de leiding en het opwindende leven aan boord maar ik slikte alles gelukkig nog bijtijds in. Ik voelde mij zwaar en volgepropt van de onuitgesproken woorden die ik mee moest nemen naar het Zuiden. Naar huis, dacht ik. Het was zinnig om me ook bezig te houden met het zoeken naar verklaringen voor mijn thuiskomst. Gewoon verlof, of vakantie, leek me voorlopig wel aannemelijk.

Even later kwamen de broeders met de brancard door de smalle deur. De stuurman, stevig ingepakt, hield een fles in zijn handen. Een moment vreesde ik dat hij weer een verhaal ging houden over de Leeuw van Juda, zoveel praatjes had hij nog. Toen hij me zag, gebaarde hij naar de mannen dat ze moesten stoppen. Ik schrok van zijn gezicht dat rood en paars dooraderd was. Hij pakte mijn hand, wreef er mee over zijn wang en drukte er een kus op. Hij bleef mij

aankijken zonder een woord te zeggen. In de ooghoeken glinsterde iets dat groter werd.

'Dag stuurman,'

Hij liet me los maar voordat de broeders bij de gangway waren zwaaide hij weer met de fles. Zingend verliet hij het schip. De kok keek hem gespannen na en was de volgende minuten opvallend afwezig. Zijn vrouw rilde, wellicht van de frisse zeewind die door de haven ging.

Waarom was het me niet eerder opgevallen dat de stuurman net zo'n neus had als mijn vader? De stoppels van zijn baard prikten nog even op de huid van mijn hand.

Na hem vertrokken de twee matrozen, de kok en zijn vrouw. Max en ik stapten in de volgende taxi. Toen ik door de achterruit keek naar het kleiner wordende schip, zag ik achter de ramen van de stuurhut Wallin staan die ons nakeek. Ik zwaaide naar hem. Het was net alsof achter dat raam een hand omhoog ging, maar dat kan ook gezichtsbedrog zijn geweest.

'De taxi waar de kapitein in zit, rijdt achter ons,' zei Max, 'jammer dat hij weggaat. Dat zal hem ook wel tegenvallen.'

'Integendeel, hij is heel opgelucht.'

'Hoezo?'

'Dat heeft hij mij verteld. De zee kwam hem de strot uit. Zijn vrouw is pas geopereerd. Daar heeft hij het knap moeilijk mee gehad.'

'O. En daar sprak hij met jou over?'

'Met wie had hij dan moeten praten?'

Ik draaide mij om en zwaaide met samengeknepen handen naar de kapitein. Joviaal zwaaide hij terug met een brede glimlach om zijn mond. Voordat de taxi in de drukte verdween, zwaaide hij nog een keer.

Ik was blij voor hem en zijn vrouw, maar in mijn

hart zat een roestige spijker.

Onzeker voelde ik mij niet meer toen Max mij in de auto van zijn vader naar het station bracht. De laatste nacht, in het huis van zijn ouders, had ik half wakend en in verwarring doorgebracht. Met moeite had ik een beschuit gegeten en de opgewekte stem van zijn moeder verdragen. Naarmate het moment van afscheid nemen dichterbij kwam, werd mijn ongerustheid groter. Ik was bang dat Max me zou doorzien. Hij had nog voorgesteld om een deel van de bagage bij zijn ouders achter te laten maar ik had alles, tot zelfs de laatste haarspeld, ingepakt. We stonden tegenover elkaar terwijl de trein langzaam binnenreed. Max was bleek en keek gespannen om zich heen. Het was alsof hij nu vermeed mij nog aan te kijken. Na ons vertrek uit de haven was hij opvallend stil geworden. Er was zoveel bedrijvigheid en onrust op het perron. Mensen met tassen en koffers die in haast tegen ons opbotsten. Boven mijn ogen klopte een stekende hoofdpijn. Ik had niet beter verdiend. Ik keek naar de vloer die grijs en smerig was maar hoe weldadig was het om de grond onder mijn voeten te voelen. De afwezigheid van angst, ja, dat was een opluchting. Ik zag het als een teken aan de wand dat ik op dit belangrijke moment in mijn angsten bleef steken, dat Max er bijna geen deel aan had. Alsof ik hem buiten mijn leven sloot.

‘Waarschijnlijk heb ik vanavond wel gelegenheid om je even te bellen en vergeet je ouders niet van mij te groeten.’

‘Ik ben blij dat papa weer beter is.’

‘Rust maar lekker uit.’

‘Ja, de bomen zullen wel in bloei staan.’

Ben je opgelucht dat ik wegga, wilde ik vragen maar

op dat zelfde moment maakte de conducteur aanstalten om de deuren te sluiten.

'Je moet instappen.'

Hij kuste me en duwde me met bagage en al in de trein. Ik was niet in staat om een zinnig woord te zeggen. Terwijl ik al op de bovenste trede stond, greep hij weer mijn hand. Het was alsof ons beiden plotseling een grote angst overviel.

Mijn god, schoot het door mijn hoofd en voor het eerst sinds enige dagen voelde ik zoiets als verdriet over mijn vertrek. Indringend keek hij me aan alsof hij alles van me wist en me desondanks vast wilde houden. Door de stoffige ramen heen zwaaiden we naar elkaar, toen zakte zijn hand en verdween in enkele seconden zijn gestalte uit het zicht.

Weer bewoog de grond onder mijn voeten.

Met hoeveel tegenstrijdige gevoelens moest ik deze reis ondernemen. Terwijl de trein door het vlakke Nederland denderde, staken ze als het ware om beurten de kop op. Ik keek uit het raam, zag veel zwart - witte en enkele roodbonte koeien, weilanden, water en was me nauwelijks bewust van medereizigers. Dorpen en bossen vlogen voorbij, hun contouren nauwelijks op mijn netvlies achterlatend. Ik zat gevangen in mijn tollende gedachten. Zwijgen is zeker geen goud, dat wist ik nu zeker. Zij had me dat wel op het hart gedrukt; mijn leven lang, maar zwijgen is kankerverwekkend, dat zou ik haar straks zeggen. Die moed moest ik opbrengen. Enig houvast had hun opvoeding mij niet gegeven. Ik had op eigen kompas moeten varen terwijl ik daar nauwelijks op was voorbereid. Ook de Limburgse heuvels met al hun natuurschoon hadden mij weinig of niet uitgerust voor het huwelijk met Max. Alles goed en wel als ik thuis was

gebleven en met een boerenjongen was getrouwd. Evenmin was ik ontkomen aan de hel en vagevuur-doctrine. Hoe passief had ik al zijn liefkozingen ondergaan, zo in tegenstelling tot mijn diepste verwachtingen. Gehoopt op bevrijding die ik mijzelf niet toestond. Terwijl hij in de euforie van zijn opwinding in me drong ging de melancholie als een pijnscheut door mijn gemoed. Menigmaal moest ik mij met kracht verzetten tegen de tranen als hij voldaan van mij afgleed. Ik zweeg.

Twee weken geleden waren we nog samen in Santa Cruz en Las Palmas, vorige week dronken we koffie in Diëppe. Overmorgen zou Max naar Noord - Afrika vertrekken en ik zou mijn intrek weer nemen in de kleine kamer met uitzicht op de Geul en de Belgische heuvels in de verte. Ons huwelijk had nauwelijks een materiële vorm gevonden, behalve in de gezamenlijke bankrekening die we voor ons vertrek geopend hadden op naam van de heer en mevrouw Schumacher. Er was voor mij nu als gehuwde vrouw niet eens een noodzaak om weer werk te zoeken. Als ik niet terug aan boord ging zou Max zeker zijn salaris op onze rekening storten. Toch zou niemand mij benijden. Ik kon niet pronken met een nieuwe woning, ik had niet jaren gespaard voor een zilveren bestek of roestvrij stalen pannen. Er was zelfs nog geen kind op komst. Hooguit over het reizen, de zee en de vreemde steden kon ik vertellen maar daar was geen dag mee te vullen.

Mensen waren in- en uitgestapt. Ik had het niet eens gemerkt. De heuvels achter Sittard waren toch na het vlakke land een verademing maar naarmate de reis vorderde, drong zich meer en meer de noodzaak aan mij op om bepaalde zaken te klaren voordat ik het dorp zou bereiken.

Mijn grootmoeder keek haar man angstvallig naar de ogen. Geld had ze nooit want dat beheerde hij. Zelfs als ze een ons zout wilde kopen, moest ze eerst wachten totdat hij met zijn geldbuidel, die hij altijd bij zich droeg, thuiskwam. Toen mijn moeder trouwde wist ze zeker dat haar dit nooit zou overkomen. In haar huwelijk waren de rollen omgekeerd. Ik moest daaraan denken toen ik met haar naar het weiland liep waar mijn vader prikkeldraad repareerde. Haar vastberaden tred, haar zekerheden waren mij vreemd terwijl ik toch haar dochter was. Er was wel meer waar ze resoluut een punt achter had gezet. Zo was ze ook tegen de zin van haar ouders met mijn vader getrouwd ofschoon de reden daarvan door iedereen geheim werd gehouden. Hoe kon zij de dochter van die moeder zijn?

Over mijn huwelijk sprak ze gelukkig niet. Ze zei dat ik wat magerder was geworden. Ik was bang dat ze zich een voorstelling zou maken van mijn intimiteiten met Max. Was zij in haar huwelijk zoals ze mij had aangeraden te zijn? Of school achter haar opvoedingsregels een vrouw die genieten kon in bed? Ik moest er niet aan denken. De zon scheen aan een heldere voorjaarshemel. Het hele panorama om mij heen was vertrouwd en toch greep de angst mij naar de keel. Het was alsof ik in een kooi liep die zich stap voor stap met mij verplaatste. Het ging niet langer om haar noch om wie mijn vader was. Zelfs Max speelde geen rol meer in mijn beklemming. Het beeld van mijn onderdanige grootmoeder stond mij plotseling helder voor de geest en vormde als het ware een dubbelportret met het mijne. Alsof zij met mij mee gevaren was terwijl ze lang voor mijn geboorte was overleden.

Het leven van alle dag was hier duidelijk en geordend. Alles was bekend en vertrouwd. Ik was ver buiten het dorp gereisd maar niets daarvan leek tot mij doorgedrongen te zijn, alsof alles aan de buitenkant van mijn huid was blijven plakken. Ik was een illusie armer geworden over Amerika. Het huwelijk was niet zoals ik voorzien had. De namen en gezichten van de mensen aan boord lagen al klaar om vergeten te worden. In alle plaatsen die ik bezocht had, in Chicago, Le Havre, Bremen, Fermeuse en Santa Cruz, overal had ik de last van het verleden, van mijzelf gevoeld. Het saaie van de alledaagsheid was niet alleen hier. Het was overal. In alle plaatsen was de naam ontdaan van het gouden randje dat ik in mijn verlangen naar het onbekende er aan had toevoegd. Ik was dezelfde gebleven, niets was veranderd ondanks de gezamenlijke bankrekening.

Enkele uren na mijn thuiskomst stierf de pastoor plotseling aan een hartaanval. Beschaamd had ik mijn opluchting daarover geconstateerd. Nu besefte ik dat zijn dood geen wezenlijke invloed op mijn leven kon hebben.

De spiegel op mijn kamer hing er al sinds mijn kinderjaren en vertoonde vochtplekken juist ter hoogte van mijn gezicht. Hij was langwerpig en had een rand van bladgoud dat op diverse plaatsen afgebrokkeld was. Sommige kleine vruchtjes in de versiering waren dof en donker geworden. In de rechterhoek stak een vergeelde ansichtkaart die ik een paar jaar geleden in een kist van mijn moeder had gevonden. De afbeelding op de kaart was bijna gelijk aan het uitzicht uit het raam. Er waren enkele nieuwe huizen gebouwd en wat bomen gekapt maar de vorm van de horizon was hetzelfde gebleven. Dit landschap

was sinds generaties in me gegrift. Rond de sponning van het raam hingen de bloemetjes van de bruidsluier die aan de buitenkant langs de gevel omhoogkroop en als een deken over het dak van de buren lag. De maan scheen zo helder dat weilanden, ja zelfs de heuvels aan de overkant van de Geul vaag te zien waren. Ik leunde op de vensterbank, voor het open raam. Het toeristenseizoen was nog niet op gang gekomen. De voortdurende herrie van de klotsende zee en de scheepsmotoren stonden in schril contrast met deze avondrust. Ik zocht in de lucht naar heldere sterren, naar de Grote Beer. Kleine wolken, wit beschenen door de maan veranderden nauwelijks van plaats. Dit zal er altijd zijn, dacht ik. Het was meer dan stil in het dorp. Een vleermuis fladderde rond de kerseboom. Bijna twee honderd jaar woonde mijn familie op deze plek die ik had willen ontvluchten. Ik pakte de kaart en liet het licht van de maan erop schijnen. Het uitzicht herhaalde zich.

In het donker begon ik mij uit te kleden. Een voor een liet ik de kledingstukken naast mij op de grond vallen. Een kort moment bleef ik aarzelend staan. Toen draaide ik het licht aan en keek nieuwsgierig en angstig naar mijn naakte lichaam. Ik dwong mij mijzelf in de ogen te zien. Tranen liepen over mijn wangen om de vele duivels uit mijn jeugd die ik nooit had uitgedreven en die ik nu moest trotseren om verder te kunnen gaan.

‘Je bent zo mooi, Wilma’ had Max vaak gezegd.

Ik herhaalde zijn woorden enkele malen en probeerde de betekenis daarvan goed tot mij door te laten dringen terwijl ik naar mijn jonge lijf keek.

Ik ben mooi en gaaf, dacht ik en sprak het even later uit.

Lieve Wilma

Golf van Biscaye 20 mei.

Lieve Wilma,

Het is zes uur en ik heb net gegeten. Het weer is voorlopig goed. Als zich geen onverwachte omstandigheden voordoen, zijn we zondagmorgen rond twaalf uur in Casablanca. Ik hoop maar dat we dan direct met laden kunnen beginnen maar je hebt ook kans dat ze ons tot maandag laten wachten want op die dag worden we pas verwacht. De nieuwe kapitein is heel zakelijk en heeft veel ervaring. Ik mag dat wel. Volgens mij is hij uit het juiste zeemanshout gesneden. Bartje slaapt nu naast me op bed. Het is vreemd nu je niet meer bij me bent. Het dorp zal wel geschokt zijn over de plotselinge dood van de pastoor. En jij?

Toen ik terug aan boord kwam, hadden ze net met een grote hijskraan twee van de zendantennes gebroken zodat ik meteen weer aan de slag kon.

Kust van Portugal 21 mei.

Het is prachtig weer vanmiddag. Ik heb in de zon gelegen en ben erg bruin geworden. Volgens de positie van een uur geleden komen we in Casablanca aan om half een in de nacht van zaterdag op zondag. Ik denk niet dat ik de wal op ga. Bartje mist de uitstapjes met jou naar de mess. Ik vang wel dagelijks een paar kakkerlakken die ik dan mee naar de hut neem. Ik heb nooit geweten dat we zoveel ongedierte aan boord hadden. Het wordt hoog tijd dat Henri daar iets aan

doet. Dat heb ik hem ook gezegd. Arvid heeft je taak overgenomen. Het eten is nu stukken beter. Deze kok kan goed koken.

20.00 uur.

Het weer is totaal omgeslagen, er is storm op komst. Ik ben benieuwd hoe de kapitein reageert als het schip begint te slingeren...

Tussen St. Vincent en Casablanca 23 mei

Het is maar goed dat je deze reis niet meemaakt. We hebben vreselijke storm gehad maar dat is nog niet het ergste. Eergisteren kwam er plotseling brandalarm uit de machinekamer. Door het slingeren van het schip was er iets omgevallen en tegen de warme buizen terecht gekomen. Daardoor ontstond er een enorme rookontwikkeling. De Chief was gedwongen om de motoren stil te leggen en de hele kamer vol gas te blazen zodat er geen brand kon uitbreken. Maar met dit schip, zo goed als stuurloos, op de wilde golven is toch geen kattedrek. Niemand durfde naar bed. De elektricien stond huilend met een zwemvest aan op de brug. Ik dacht dat hij gek werd. De kapitein vloekte als een ketter en voelde zich genomen door de rederij. Je weet hoeveel slagzij dit schip kan maken. Ik ben blij dat je veilig bij je ouders bent. Eerlijk Wilma, zoiets ergs heb ik nog nooit meegemaakt. In de gevaarlijkste momenten verlangde ik er hevig naar om bij je te zijn. Ik dacht veel aan onze heerlijke wandelingen in Limburg. Ik wilde met je in het gras liggen en vrijen onder een mooie appelboom. Toen de zee zo woest te keer ging haatte ik het water en alles wat daarmee te maken heeft. Ik denk dat de reder niet al te veel zorg voor dit schip heeft. Het is het kleinste en minst zeewaardige schip van de hele vloot.

Casablanca 24 mei.

Lief meisje van me,

Sinds vannacht twaalf uur liggen we hier voor anker. Vierentwintig uur later dan gepland. Ik heb van de rederij toestemming gekregen om in Rotterdam af te monsteren. Nog anderhalve week en dan zijn we weer samen. Kom je me afhalen in de Merwedehaven? De Chief en steward laten je groeten. Ik heb gisteravond een borrel met ze gedronken. Ze zeiden dat het jammer was dat je zo'n gevoelige maag hebt. Ik geloof dat ze je missen. Het eten staat nu wel dagelijks op tafel maar echt gezellig is het niet meer. Arvid doet wat hij kan maar hij heeft nog leiding nodig die Henri hem ook niet geeft. Die heeft het te druk met zijn smokkelzaken. Daar heeft hij mij ook nog in willen betrekken. Ik heb er toen niet over gesproken om je niet ongerust te maken. Ik hoop zo dat er straks een paar brieven van je zijn. Ik stuur je met deze brief duizend warme kussen vol zon die morgen linea recta naar je toe gaan. Ik kom zelf iets later.

Je verlangende Max.

P.S.

Zullen we na een paar maanden verlof
weer samen aanmonsteren op een mooie grote boot?
Liefst met zwembad en een bioscoop aan boord?